

RAPORT

De evaluare la jumătate de termen a Strategiei Naționale

Diaspora-2025, Republica Moldova

Autori: Dr. Dorina Baltag și Dr. Eugeniu Burdelnîi

Funded by
the European Union

Implemented by

ICMPD

International Centre for
Migration Policy Development

Raport de evaluare la jumătate de termen a Strategiei Naționale

Diaspora-2025, Republica Moldova

Funded by
the European Union

Implemented by

ICMPD

International Centre for
Migration Policy Development

Cuprins

Despre proiect	6
Despre autori	7
Rezumat	8
Lista Acronimelor	9
Introducere	10
1. Metodologia de evaluare	12
1.1. Scopul și domeniul de aplicare al evaluării	12
1.2. Întrebările de cercetare	13
1.3. Instrumentele de colectare a datelor	14
1.4. Limitări, măsuri de atenuare și riscuri	16
1.5. Asigurarea calității și considerațiile etice	17
1.6. Analiza datelor	18
2. Cadrul instituțional de politici și de programe actual, cu referire la implicarea diasporei	20
2.1. Cadrul instituțional	20
2.2. Cadrul politic și de reglementare	26
2.3. Cadrul programatic	28
3. Constatări privind cele 5 criterii de evaluare	32
3.1. Relevanță	32
3.2. Eficacitate	36
3.3. Eficiența	41
3.4. Impact	45
3.5. Sustenabilitate	49

4. Concluzii privind cadrul de evaluare	52
5. Recomandări	60
5.1. Cadrul de reglementare:	60
5.2. Cadrul programatic	61
5.3. Elaborarea politicilor pe bază de dovezi	62
5.4. Cadrul instituțional	63
5.5. Managementul informațional	64
5.6. Abordarea participativă	65
5.7. Sustenabilitatea financiară	65
6. Lista surselor consultate	67
6.1. Acte Normative	67
6.2. Rapoarte Internaționale	68
6.3. Rapoartele Naționale	69
6.4. Surse academice	70
6.5. Surse Mass-media	72
Anexe	74
Anexa 1	74
Anexa 2	77
Anexa 3	79
Anexa 4	80
Anexa 5	83

Despre proiect

Inițiativa UE eXpertise privind migrația (MIEUX+) este o inițiativă finanțată de UE și pusă în aplicare de Centrul Internațional pentru Dezvoltarea Politicii în domeniul Migrației (ICMPD). În calitate de mecanism al UE de facilitare a schimbului de cunoștințe între Uniunea Europeană și instituțiile din Africa, Asia, vecinătatea estică și sudică a Europei din America Latină și Caraibe, MIEUX+ poate primi solicitări de a lucra cu referire la orice subiect legat de migrație, obținerea cunoștințelor necesare de la administrațiile publice europene, din mediul academic și din sectorul privat. În acest sens, MIEUX+ consolidează capacitățile autorităților publice de a gestiona mai bine migrația și mobilitatea în toate dimensiunile sale, prin furnizarea expertizei de la egal-la-egal și a asistenței adaptate. În calitate de inițiativă globală de dezvoltare a capacității de migrație, MIEUX+ sprijină țările partenere din Africa, Asia, Europa de Est, America Latină și din Caraibe.

Prezentul raport este elaborat în cadrul acțiunii MIEUX+ Moldova VII. Prin această acțiune, MIEUX+ își propune să sprijine Biroul pentru Relații cu Diaspora din Republica Moldova în ceea ce privește evaluarea intermediară a Strategiei Naționale Diaspora 2025 și în elaborarea unui plan de acțiuni pentru perioada 2023-2025.

Această publicație a fost realizată în cadrul Inițiativei MIEUX. Conținutul acestei publicații este responsabilitatea exclusivă a autorilor (Dorina Baltag & Eugeniu Burdelnîi) și nu poate fi considerat în niciun caz ca reflectând opiniile Uniunii Europene sau ale Centrului Internațional pentru Dezvoltarea Politicilor de Migrație.

Despre autori

Dr. Dorina Baltag a obținut titlul de doctor în științe la Universitatea Loughborough în baza bursei Marie Curie, acordate de Comisia Europeană. Dorina deține 12 ani de experiență profesională acumulată la universități din Olanda și Marea Britanie, unde a predat cursuri de studii europene, relații internaționale, diplomație și alte cursuri de politică externă a UE. În prezent este cercetător invitat la Institutul pentru diplomație și guvernare internațională de la Universitatea Loughborough (campusul Londra), unde a primit Premiul de excelență 100 pentru doctorat. Prin cercetările sale, Dorina a contribuit la realizarea lucrărilor «*Routledge Handbook on the ENP*» (Routledge, Oxford) și „*External Governance as Security Community Building*” (Palgrave, Londra), lucrările sale fiind publicate în reviste de renume internațional, precum *Democratization*, *Hague Journal of Diplomacy* și *East European Politics*. În ultimii 10 ani, Dorina, în calitate de fondator și CEO al ONG-ului diasporei moldovenești *Noroc Olanda*, care activează în Olanda, se implică în dezvoltarea diasporei. Prin intermediul lucrărilor comandate de diverse organizații internaționale Dorina diseminează, în mod regulat, expertiza sa cu referire la subiecte precum diplomația din UE, politicile publice, procesele de democratizare din Moldova și afacerile diasporei.

Dr. Eugeniu Burdelnii deține un doctorat în științe politice susținut la Universitatea de Stat din Moldova și o diplomă de master în politică,

securitate și integrare acordată de *University College London* (Marea Britanie). El posedă o vastă experiență academică internațională obținută în baza diverselor burse precum: *Carnegie Research Fellow* la Colegiul de Servicii Externe al Universității Georgetown; *OSI/UCL Chevening Scholar* la *University College* din Londra și la Universitatea din Oxford; A participat la o serie de programe de dezvoltare, printre care cele oferite de: Academia Diplomatică din Marea Britanie, Institutul de Dezvoltare de peste mări și Departamentul pentru Dezvoltare Internațională (DFID). Expertiza lui Eugeniu în domeniul migrației este în domenii precum evaluarea impactului și evaluarea diasporei; politicile și programele privind migrația și dezvoltarea; valorificarea contribuției diasporei la dezvoltare; și integrarea migrației în politicile naționale de dezvoltare. Începând cu anul 2020, Eugeniu a fost pe deplin acreditat în calitate de Consilier de Guvernare de către Oficiul pentru Afaceri Externe, Commonwealth și Dezvoltare (FCDO) din Marea Britanie, iar experiența sa profesională include diverse misiuni și poziții de interes pentru FCDO din Marea Britanie și pentru o serie de alte organizații precum Cooperarea Elvețiană pentru Dezvoltare, Organizația Internațională pentru Migrație, OSCE, Înaltul Comisar al OSCE pentru Minorități Naționale, PNUD, UNWOMEN, GIZ, Centrul Internațional pentru Dezvoltarea Politicilor de Migrație și de asemenea pentru Parlamentul și Guvernul Republicii Moldova.

Rezumat

Prezenta evaluare intermediară a Strategiei Naționale Diaspora-2025 a Republicii Moldova își propune să evalueze progresele înregistrate în implementarea Strategiei în perioada 2016 - 2021, să identifice impactul obținut, lacunele și blocajele procesului dat și să formuleze recomandări în ceea ce privește elaborarea unui program pentru perioada 2023-2025. Cercetarea s-a realizat printr-o abordare mixtă, incluzând metode calitative și cantitative de colectare a datelor, și a fost evaluată prin prisma a cinci criterii: relevanță, eficacitate, eficiență, impact și durabilitate. Constatările inițiale indică faptul că strategia s-a realizat prin performanțe moderate în ceea ce privește majoritatea criteriilor, sustenabilitatea fiind zona cu cele mai slabe performanțe. După cum arată acest raport, Republica Moldova a înregistrat progrese semnificative în elaborarea politicii cu privire la diasporă și la

migrație, inclusiv cu privire la dezvoltarea unui cadru instituțional, politic și programatic, bine coordonat, în domeniul migrației. O astfel de structură a creat oportunități de valorificare a potențialului diasporei pentru dezvoltarea și maximizarea impactului pozitiv în ceea ce privește co-dezvoltarea programelor și a proiectelor cu co-participarea membrilor diasporei. În același timp, dovezile indică faptul că există o performanță slabă a indicatorilor din Strategie care se referă la valorificarea potențialului uman al diasporei și la mobilizarea potențialului economic, investițional și de afaceri al diasporei. Au fost elaborate recomandări pentru faza finală de implementare a Strategiei Diaspora-2025, cu accent pe flexibilitate și adaptabilitate la nevoile în evoluție ale diasporei moldovenești.

Lista Acronimelor

BMA	Biroul Migrație și Azil
BRD	Biroul Relații cu Diaspora
CALM	Congresul Autorităților Locale din Moldova
DMD	Cadrul privind Diaspora, Migrația și Dezvoltarea
UE	Uniunea Europeană
ICMPD	Centrul Internațional pentru Dezvoltarea Politicilor în Domeniul Migrației
OIM	Organizația Internațională pentru Migrație
LPA	Autoritățile Publice Locale
MER	Ministerul Educației și Cercetării
MFAEI	Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene
MIEUX	Expertiza UE în domeniul Migrației
MLSP	Ministerul Muncii și Protecției Sociale
NBS	Biroul Național de Statistică
NEA	Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă
ODA	Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului
ODIMM	Organizația pentru Dezvoltarea Întreprinderilor Mici și Mijlocii
SDC	Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare
SDG	Obiectivele de dezvoltare durabilă
Strategie	Strategia națională de dezvoltare „Diaspora 2025”
UNDP	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare

Introducere

În Republica Moldova (mai departe în text Moldova) migrația constituie una dintre cele mai substanțiale tendințe socio-economice, dat fiind faptul că este una dintre țările cu cele mai mari rate totale de emigrare din lume¹. După cum arată datele Inițiativei eXpertise privind migrația (MIEUX+)², Moldova are unele dintre cele mai înalte niveluri de emigrare a forței de muncă și a tinerilor din lume, numărul de cetățeni moldoveni care locuiesc în străinătate ajungând la peste un milion de persoane, constituind o rată de emigranți de aproximativ 38% din numărul total al populației, dintre care numărul celor care trăiesc în Uniunea Europeană este de 47%.

De la momentul creării BRD, atragerea și reintegrarea cetățenilor săi din diasporă a devenit una dintre principalele priorități ale Moldovei, prioritatea respectivă având o deosebită importanță și pentru actualul guvern al Moldovei. În vederea realizării unei contribuții la dezvoltarea colaborării dintre guvern, autoritățile publice locale, societatea civilă din Moldova și diasporă, în 2016³ a fost concepută și aprobată Strategia Națională Diaspora 2025. Aceasta vizează consolidarea și extinderea abordării transversale a politicii privind diaspora, migrația și dezvoltarea (DMD), precum și implicarea și cooperarea cu diaspora în scopul dezvoltării Moldovei.

În acest context, autoritățile moldovenești au solicitat asistență din partea MIEUX+ în vederea efectuării evaluării intermediare a Strategiei Naționale Diaspora 2025 (perioada 2016-2021) și elaborării Programului de continuare a activităților în cea de a treia etapă acoperită de Strategie (perioada 2022-2025). Autoritățile moldovenești și-au exprimat dorința să fie efectuată o evaluare externă a actualului cadru instituțional referitor la angajarea diasporei, cu un accent specific pe rolul și mandatul Biroului Relații cu Diaspora (BRD) (în continuare BRD) și pe posibilele evoluții pe termen scurt, mediu și lung în vederea obținerii unei mai bune performanțe în angajarea membrilor diasporei.

Programul de implementare a Strategiei pentru perioada 2023-2025 se va baza pe concluziile și recomandările acestei evaluări intermediare, realizate în perioada iunie – noiembrie 2022 și, pe baza constatărilor cu referire la implementarea primei etape și a celei de-a doua etape a Strategiei. Urmează să fie stabiliți noi indicatori. În acest sens, evaluarea intermediară a implementării Strategiei Naționale a Moldovei Diaspora 2025 urmărește realizarea *obiectivului general* de a contribui la eforturile autorităților moldovenești întreprinse în vederea consolidării politicii de implicare a diasporei moldovenești. În continuare, exercițiul de evaluare presupune realizarea unui *obiectiv specific* de sprijinire a Biroului pentru relațiile cu diaspora în evaluarea punerii în aplicare a Strategiei Naționale Diaspora 2025.

1 Conform datelor furnizate de rapoartele internaționale, cum ar fi: datele ONU (2022). Rata migrației nete (la 1.000 de locuitori), disponibilă la adresa: <https://data.un.org/Data.aspx?d=PopDiv&f=variableID%3A85>; IOM (2021) GMDAC Migration Data Survey, disponibil pe https://moldova.iom.int/sites/g/files/tmzbd11626/files/documents/MOLDOVA%20GMDAC%20Report%202021.04.22_rev-IOM_cleaned.pdf

2 MIEUX+ (2022). Moldova vii, detalii pe <https://www.mieux-initiative.eu/en/actions/218-moldova-vii>

3 HG nr. 200 din 26.02.2016 privind aprobarea Strategiei naționale „Diaspora-2025”, disponibilă pe https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=91207&lang=ro

Din perspectiva *așteptărilor preconizate*, rezultatele evaluării intermediare oferă următoarele:

- ▶ asigurarea unor instrumente operaționale de consolidare a capacităților autorităților moldovenești de a-și îmbunătăți politica de angajare cu diaspora moldovenească.
- ▶ îmbunătățirea cunoștințelor și a capacităților funcționarilor moldoveni în materie de evaluare a politicilor, punerea în aplicare a politicilor și elaborarea acestora.

Din punct de vedere structural, Raportul final al evaluării intermediare a implementării Strategiei Naționale a Republicii Moldova Diaspora-2025 cuprinde următoarele capitole:

- ▶ *Introducere*, cu o explicare a raționamentului care a stat la baza acestui exercițiu;
- ▶ *Metodologia de evaluare* care descrie scopul și domeniul de aplicare al evaluării, prezintă întrebările de cercetare, descrie instrumentele metodologice de colectare a datelor, trece în revistă limitările cercetării și măsurile de atenuare a acestora, precum și asigurarea calității și a considerentelor etice și oferă un rezumat al elementelor-cheie ale procesului de analiză a datelor;
- ▶ *Cadrul instituțional, de politici și de programe actual legat de implicarea diasporei* în care se face analiza arhitecturii instituționale, care guvernează procesele legate de diasporă precum și a cadrului de politici și programe care vizează implicarea, menținerea sau dezvoltarea unei relații cu diaspora;
- ▶ *Constatări din perspectiva celor 5 criterii de evaluare*, care reunește și prezintă o serie de constatări confirmate de fapte, bazate pe analiza datelor și structurate în jurul întrebărilor de evaluare;
- ▶ *Concluziile cadrului de evaluare* în care se

conțin răspunsuri la întrebările cheie ale evaluării și se subliniază punctele forte, punctele slabe și realizările Strategiei evaluate. Concluziile sunt susținute de dovezi și sunt legate de constatările evaluării;

- ▶ *Recomandări* în care se descriu problemele care necesită să fie soluționate și recomandările preconizate să contribuie la soluționarea acestor probleme. Recomandările oferă, de asemenea, sfaturi specifice pentru Programul de implementare a Strategiei în perioada 2023-2025.

Pentru a înțelege și a interpreta constatările noastre, Raportul evidențiază factorii interni și externi care au contribuit între 2016 și 2021 la obținerea rezultatelor așteptate, și specifică factorii care au favorizat atingerea obiectivelor stabilite și de asemenea, factorii care au împiedicat acest proces. Pe baza constatărilor prezentate și discutate în prezentul Raport, pe 15 decembrie 2022, în cadrul evenimentului de prezentare a Raportului, a fost propusă și discutată o listă de sugestii cu referire la ultima fază de implementare a Strategiei Diaspora-2025. Aceste sugestii servesc în calitate de recomandări în elaborarea următorului plan de acțiuni, care este, în același timp, orientat atât spre viitor cât și retrospectiv. Totodată, acestea iau în considerare nevoia de flexibilitate și adaptabilitate a Strategiei la evoluția rapidă a relațiilor cu diaspora moldovenească.

Metodologia de evaluare

În scopul realizării acestei evaluări, a fost elaborat un cadru de investigare, prezentat în acest capitol, care include: seria de întrebări de cercetare, concepute ca instrumente directe în efectuarea evaluării prin prisma celor cinci criterii, selectate pentru respectiva evaluare, abordarea metodologică, inclusiv instrumentele de colectare a datelor, și tehnicile de analiză a datelor.

1.1. Scopul și domeniul de aplicare al evaluării

Prezenta evaluare acoperă perioada 2016-2021. Scopul evaluării intermediare este unul dublu:

- ▶ Evaluarea intermediară a progreselor înregistrate în implementarea Strategiei naționale Diaspora-2025 (Strategie) în perioada 2016 - 2021, a lecțiilor învățate și a bunelor practici în vederea identificării impactului obținut, a lacunelor și a blocajelor, prin intermediul comparației starea actuală a lucrurilor cu indicatorii stabiliți.
 - ▶ Formularea, pe baza concluziilor finale ale evaluării intermediare, a concluziilor și a lecțiilor învățate precum și a unor recomandări și sugestii specifice relevante pentru dezvoltarea Programului de implementare ulterioară a Strategiei pentru perioada 2022-2025.
- În vederea atingerii obiectivelor stabilite, domeniul de aplicare al acestei evaluări se referă la următoarele părți interesate:
- ▶ *Autoritățile publice centrale mandatate cu portofoliul migrației și diasporei, inclusiv punctele focale în domeniul migrației și diasporei* (rețeaua creată în baza Hotărârii Guvernului nr. 725 din 08.09.2017 cu privire la Mecanismul de coordonare a politicii statului în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării⁴).
 - ▶ *Autoritățile publice locale mandatate cu portofoliul migrației și diasporei, inclusiv punctele focale pentru migrație și diasporă.*
 - ▶ *Beneficiarii programelor și proiectelor orientate spre diasporă* (Asociațiile localităților, PARE 1+1, DAR 1+3 etc.).
 - ▶ *Liderii diasporei moldovenești care reprezintă - asociațiile diasporei și/sau grupurile de inițiativă.*
 - ▶ *Partenerii de dezvoltare ai Republicii Moldova, adică donatorii și agențiile internaționale* (Delegația UE, SDC, PNUD, OIM etc.).
 - ▶ *Reprezentanții organizațiilor societății civile din Moldova, inclusiv specialiștii practicieni (consultanții independenți) și cadrele universitare* (profesioniști din domeniul științific și didactic).

⁴ HG nr. 725/2017 privind mecanismul de coordonare a politicii de stat în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării, disponibil la adresa: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=371433>

1.2. Întrebările de cercetare

Întrebările de cercetare, formulate prin prisma celor cinci criterii de evaluare (*relevanță, eficacitate, eficiență, impact și durabilitate*), servesc drept instrumente de orientare pentru

colectarea de date prin intermediul interviurilor semi-structurate aprofundate, chestionarelor de autoevaluare, sondajului online, discuțiilor de grup și analizei documentelor, după cum se prezintă în Casetă 1.

Casetă 1. Întrebări de cercetare utilizate pentru evaluarea Strategiei

Relevanță

- ▶ În ce măsură strategia răspunde nevoilor Diasporei identificate înainte de elaborarea Strategiei (*deloc, în mică măsură, în oarecare măsură, în măsură moderată, în mare măsură*)?
- ▶ Care sunt gradele de aliniere a obiectivelor Strategiei la nevoile beneficiarilor? Și care este gradul de sprijin pe care părțile interesate îl oferă acestei Strategii?

Eficacitate

- ▶ În ce măsură strategia a progresat spre atingerea obiectivelor sale declarate / intenționate (*deloc, în mică măsură, în oarecare măsură, în măsură moderată, în mare măsură*)?
- ▶ Care este gradul de corespondență dintre scopurile – realizările – rezultatele Strategiei?
- ▶ Ce efecte (rezultate/realizări) a produs politica și unde acestea sunt congruente cu obiectivele prioritare ale Strategiei?
- ▶ Care au fost factorii exogeni și endogeni (interni și externi) care influențează realizarea scopurilor declarate ale Strategiei?

Eficiență

- ▶ În ce măsură realizările și rezultatele Strategiei reprezintă «raportul calitate-preț» (*deloc, în mică măsură, în oarecare măsură, în măsură moderată, în mare măsură*)?
- ▶ În ce măsură relația dintre intrări și ieșiri este oportună, rentabilă și conform standardelor preconizate (*deloc, în mică măsură, în oarecare măsură, în măsură moderată, în mare măsură*)?
- ▶ Care este gradul de adecvare a obiectivelor, acțiunilor prioritare, sub-acțiunilor, termenelor limită și indicatorilor de progres din Strategie?
- ▶ În ce măsură strategia este aliniată la capacitățile existente ale autorităților de execuție, ale instituțiilor responsabile și/sau ale altor părți interesate relevante (*deloc, în mică măsură, în oarecare măsură, în măsură moderată, în mare măsură*)?

Impact

- ▶ În ce măsură Strategia a avut impact în raport cu beneficiarii și părțile interesate (*deloc, în mică măsură, în oarecare măsură, în măsură moderată, în mare măsură*)?
- ▶ Strategia a generat consecințe- pozitive sau negative, intenționate sau neintenționate?
- ▶ Cum a contribuit Strategia la schimbările pe termen scurt și mediu?
- ▶ Ce obiective ale Strategiei au avut cea mai semnificativă/mai puțin semnificativă contribuție ?
- ▶ Ce sinergii au fost dezvoltate, ca urmare a implementării Strategiei (în toate sectoarele guvernamentale, în rândul autorităților centrale și locale, între guvern și asociațiile diasporei și partenerii de dezvoltare)?

Caseta 1. Întrebări de cercetare utilizate pentru evaluarea Strategiei

Sustenabilitate

- ▶ În ce măsură Obiectivele Strategiei din ultimii cinci ani (2016-2021) sunt formulate având în vedere sustenabilitatea pe termen lung (*deloc, în mică măsură, în oarecare măsură, în măsură moderată, în mare măsură*)?
- ▶ Care sunt lecțiile învățate și practicile obținute de pe urma cărora s-ar putea beneficia la implementarea Strategiei în perioada 2022-2025?
- ▶ Cum se va schimba angajamentul factorilor de decizie cheie în ceea ce privește implementarea Strategiei în următorii 3 ani (2022 - 2025)? În ce măsură este probabil ca părțile interesate să continue să se implice?
- ▶ Ce capacități ale părților interesate naționale trebuie dezvoltate în continuare în vederea unei implementări mai durabile a Strategiei în perioada 2022-2025?

1.3. Instrumentele de colectare a datelor

Conceptul de cercetare al acestei evaluări a utilizat o abordare mixtă, bazându-se pe instrumente calitative și cantitative de colectare a datelor. Un design de acest gen a permis luarea în considerare a validității și fiabilității datelor selectate, precum și a constatărilor. Pentru a realiza acest lucru, abordarea metodologică s-a bazat pe triangularea datelor colectate după cum urmează:

- ▶ *Triangularea surselor de date* - utilizarea dovezilor din diferite tipuri de surse de date, cum ar fi cele primare (interviuri aprofundate sau date extrase din discuțiile de grup) și secundare (documente selectate)⁵;
- ▶ *Triangulația metodologică* - combinarea mai multor metode de colectare a datelor primare (cum ar fi interviurile semi-structurate cu discuțiile din focus-grupuri) și efectuarea acestei cercetări în momente diferite și în locuri geografice diferite.

După colectarea datelor din surse primare și secundare, datele colectate din diferite surse prin utilizarea mai multor metodologii calitative și cantitative (revizuirea documentelor, interviuri aprofundate semi-structurate ale experților,

chestionare de autoevaluare, sondaj online, discuții de genul focus-grup) sunt sistematizate și evaluate. Constatările și concluziile finale, inclusiv recomandările specifice adresate punctelor focale relevante privind migrația și diaspora, autorităților publice și altor părți interesate, servesc drept linii de orientare pentru punerea în aplicare în continuare a Strategiei și pentru elaborarea acțiunilor specifice pentru a treia etapă (până în 2025).

În efectuarea prezentei evaluări au fost utilizate următoarele instrumente de cercetare prin metode mixte de colectare a datelor, de prelucrare a datelor și de etapizare a analizei datelor:

Cercetare documentară

Analiza cuprinzătoare și examinarea documentelor disponibile, a datelor secundare, a informațiilor de bază (cadru legislativ național și internațional, studii, rapoarte, cercetări științifice și alte surse de literatură academică).

⁵ Cercetarea primară este o abordare de cercetare care implică colectarea directă a datelor (de exemplu, interviuri etc.) în timp ce cercetarea secundară este o abordare de cercetare care implică bazarea pe datele deja existente atunci când se efectuează o evaluare sistematică (de exemplu, analiza documentelor disponibile etc.)

Instrumente de cercetare cantitativă

Colectarea, prelucrarea și analiza datelor cu privire la:

- a. Lista indicatorilor de M&E ai politicilor naționale din domeniul Diasporei, Migrației și Dezvoltării (DMD), utilizați pentru analiza datelor cantitative⁶. Pentru această evaluare intermediară au fost selectați 15 indicatori relevanți atribuțiilor Strategiei (*Capitolul 1 „Migrație și dezvoltare”, Capitolul 4 „Gestionarea migrației de revenire în țară, facilitarea (re)integrării și consolidării diasporei” și Capitolul 5 „Cadrul de politici și programe și dialogul civil cu diaspora” din „Cadrul de M&E al politicilor naționale în domeniul DMD”*) (a se vedea Anexa 1 „Lista indicatorilor de M&E ai politicilor naționale în domeniul DMD”).
- b. Indicatorii de monitorizare și evaluare selectați din Strategie (*a se vedea Anexa 2 „Lista indicatorilor de M&E selectați din Strategia națională „Diaspora - 2025”*). Indicatorii au fost selectați în așa fel încât să nu se suprapună cu Lista indicatorilor de M&E selectați din politicile naționale în domeniul DMD.

Instrumente de cercetare calitativă

- ▶ Colectarea datelor prin *interviuri semi-structurate aprofundate*⁷ cu părțile interesate relevante implicate direct sau indirect în punerea în aplicare a Strategiei, atât la nivel central, cât și la nivel local. Acest tip de colectare a datelor constituie o combinație între consultări „față în față”, la față

locului și consultări online, în funcție de preferințele părților interesate și de situația de securitate din regiune.

- ▶ Colectarea datelor prin intermediul *interviurilor semi-structurate (virtuale) cu experți internaționali și naționali*⁸ cu scop de a facilita o înțelegere mai profundă a subiectului evaluat și a realiza triangularea datelor colectate, compararea și analiza prin contrast a răspunsurilor persoanelor intervievate.
- ▶ Colectarea datelor prin intermediul unor *chestionare de autoevaluare* distribuite în rândul părților interesate relevante, implicate direct sau indirect în punerea în aplicare a Strategiei, atât la nivel central, cât și la nivel local. Chestionarele de autoevaluare au cuprins o serie de întrebări atât închise, cât și deschise, cu scop de a oferi respondenților suficientă flexibilitate.
- ▶ *Discuții online în grupuri de discuții (FGD)* cu maximum 15 participanți din partea părților interesate cheie cu scop de a consulta și confirma constatările preliminare, pentru a explora diferite puncte de vedere și pentru a colecta feedback cu privire la punerea în aplicare a strategiei. Aceste focus-grupuri sunt susținute prin utilizarea unui ghid de consultare semi-structurat⁹ cu puncte-cheie ale discuției. Această abordare stimulează, la rândul său, o participare activă și o discuție aprofundată în următorul format:
 - a. FGD #1 – preconizat să reunească reprezentanții și/sau beneficiarii parteneriatelor și programelor diasporei: Asociațiile din orașele de reședință (înființate cu implicarea emigranților); PARE 1+1; Diaspora Engagement Hub (*Centrul de implicare*

6 Matricea pentru monitorizarea și evaluarea politicilor naționale în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării (M&E DMD) a fost validată de Comitetul Interministerial în domeniul DMD în 2017. (Toartă V. & Vremiș M. (2018). „Ghid cu instrucțiuni metodologice privind utilizarea cadrului de politici participative de M&E în domeniul DMD pentru a măsura implementarea abordării integrate în acest sens.” Dezvoltat în cadrul proiectului comun OIM/PNUD/Programul Global „Integrarea Migrației în strategiile naționale de dezvoltare”, faza II. disponibil la: https://brd.gov.md/sites/default/files/ghid_metodologic.pdf)

7 Pentru realizarea interviurilor, s-a utilizat eșantionarea intenționată pentru selectarea respondenților: în acest sens, selecția intervievaților se va concentra asupra acelor părți interesate care sunt considerate a fi cel mai bine informate cu privire la implementarea Strategiei

8 La fel ca mai sus.

9 Ghidurile de interviu, punctele de discuție pentru grupuri, precum și sondajul conțineau întrebări legate de relevanța, eficacitatea, eficiența, impactul și durabilitatea Strategiei în perioada 2016-2021.

a Diasporei); DAR 1 + 3; Grupurile de excelență ale diasporei; DOR

b. FGD #2 - preconizat să reunească reprezentanții diferitelor Asociații și grupuri de inițiativă ale diasporei.

- *Sondajul online cu participarea liderilor și membrilor asociațiilor diasporei (inclusiv a grupurilor de inițiativă)* a făcut posibilă contactarea membrilor diasporei moldovenești – cu scop de colectare a datelor suplimentare într-un număr mai mare de țări de destinație.

1.4. Limitări, măsuri de atenuare și riscuri

Metodologia de evaluare intermediară are unele limitări care au fost abordate prin diverse strategii de atenuare, explicate în Tabelul 1 de mai jos.

Tabelul 1. Prezentare generală a limitărilor și strategiilor de atenuare

Nr.	Limitări	Strategii de atenuare
1.	Resurse limitate: constrângerile de timp ale evaluării limitează distribuția și numărul de interviuri organizate la fața locului	Au fost alocate cel puțin 8 săptămâni pentru exercițiul de colectare a datelor. Acest lucru a permis utilizarea eficientă a resurselor disponibile. Biroul pentru Relații cu Diaspora a oferit informații importante în identificarea și contactarea părților interesate cheie
2.	Situația de securitate în regiune (conflictul militar din țara vecină, Ucraina) limitarea întâlnirilor în persoană la fața locului	Unde și când a fost necesar, au fost realizate interviuri aprofundate, interviuri ale experților și FGD-urile prin intermediul diferitor canale de comunicare virtuală (Skype, Zoom, Viber, WhatsApp)
3.	Erori cauzate de greșelile de memorie: respondenții se concentrează pe evenimente mai recente în cadrul interviurilor	Respondenții au fost întrebați în mod specific despre activitățile anterioare de colectare a informațiilor adecvate începând cu 2016
4.	Erori cauzate de acordul tacit: părțile interesate cu rol esențial în implementare, beneficiarii, alte părți interesate pot fi tentate să împărtășească cu evaluatorul informații pertinente care favorizează poziția sau viziunea lor	Întrebările au fost formulate astfel încât să evite acest tip de părtinire. În plus, au fost abordate întrebări de fapt (au fost adecvate) pentru a se distanța de răspunsurile bazate pe o astfel de părtinire.

Tabelul 1. Prezentare generală a limitărilor și strategiilor de atenuare

5. Număr limitat de părți interesate care urmează să fie intervievate reprezentând doar la nivel central (autoritățile publice centrale și capitala Chișinău)	În baza analizei documentare și a metodologiei de evaluare intermediară, evaluatorii au realizat, de asemenea, un număr semnificativ de interviuri în regiuni – adică printre Asociații de baștină și create cu sprijinul migranților; beneficiari ai diferitelor programe orientate spre diaspora (PARE 1+1; DAR 1+3) care locuiesc în mediul rural etc. Acest lucru a permis obținerea informațiilor și colectarea de date la nivel regional și local
6. Preocupări legate de RGPD (Regulamentul General privind protecția datelor)	Evaluatorii au aplicat orientările etice ale Ghidului Etic UNEG și Codului de conduită pentru a asigura confidențialitatea și anonimatul tuturor interviurilor

1.5. Asigurarea calității și considerațiile etice

Monitorizarea asigurării calității s-a realizat în fiecare etapă a studiului de evaluare intermediară. La etapa de colectare a datelor, activitatea de evaluare s-a axat pe asigurarea colectării unor date de calitate, cu scop de a reduce, pe cât posibil, distorsiunile care pot apărea în timpul acestui proces, cum ar fi:

- ▶ *Prevenirea erorilor*: toate activitățile au fost organizate în așa fel încât să se reducă la minimum erorile și neconcordanțele în timpul colectării datelor.
- ▶ *Procesul de curățare a datelor*, prin intermediul:
 - ▶ *Asigurarea unui șablon/un ghid* cu scop de analiză a datelor din punct de vedere a gradului de exhaustivitate și coerență al fiecărui interviu.
 - ▶ *Curățarea neconcordanțelor*: ori de câte ori au fost identificate potențiale erori sau neconcordanțe în date, evaluatorii au încercat să rezolve problema prin contactarea respectivului interviuator

pentru a clarifica sau pentru a identifica datele lipsă.

- ▶ *Proceduri de prelucrare a datelor*: acestea au fost măsuri suplimentare care au asigurat colectarea datelor de cea mai bună calitate și, în special:
 - ▶ *Adaptarea instrumentelor la context*: expertiza evaluatorilor a permis o mai bună adaptare a instrumentelor la context.
 - ▶ *Protocolul etic și de apartenență la profesie*: în vederea asigurării confidențialității și anonimatului tuturor persoanelor intervievate, au fost aplicate orientările etice și codul de conduită UNEG. Acest lucru a asigurat realizarea unui proces de evaluare etică în care toți participanții la proces și-au putut exprima deschis opiniile, fapt care a asigurat protecția confidențialității răspunsurilor lor și respectarea independenței de judecată, imparțialității, onestității și integrității, responsabilizării, respectării și protecției drepturilor și bunăstării subiecților umani și a comunităților precum și confidențialitatea, evitarea riscurilor, a daunelor și a sarcinilor celor care participă la procesul de evaluare și, nu în ultimul rând, asi-

gurarea acurateții, caracterului complet și fiabilității raportului și a transparenței.

1.6. Analiza datelor

Analiza datelor se realizează prin compararea și triangularea datelor colectate prin metodele de cercetare, descrise în acest capitol. Compararea și triangularea datelor s-a realizat cu scop de a valida constatările precum și cu scop de a formula concluzii și recomandări în cadrul acestei evaluări. În acest sens, prezenta evaluare s-a bazat pe următoarele date cantitative primare și secundare:

- ▶ Acte legislative și normative și reglementări relevante;
- ▶ Rapoarte de progres și rapoarte anuale ale autorităților publice cu mandat în domeniul DMD;
- ▶ Date cantitative statistice prezentate de autoritățile publice cu mandat în domeniul DMD;
- ▶ Rapoarte de progres și rapoarte anuale ale organizațiilor internaționale și ale partenerilor de dezvoltare;

În vederea confirmării constatărilor noastre, au fost utilizate sursele de date primare calitative indicate mai jos:

- ▶ Interviu și discuții în focus grupuri realizate în perioada 9 - 13 septembrie 2022. În total, au fost intervievați 18 informatori prin interviuri aprofundate și interviuri cu experți, La FGD au participat, de asemenea, 9 părți interesate (*lista părților interesate interviuate se dă în Anexa 3*).
- ▶ Au fost completate 9 chestionare de autoevaluare de către părțile interesate relevante, reprezentanți ai autorităților publice centrale și locale.
- ▶ Răspunsurile la sondaj obținute de la 65 de lideri și membri ai asociațiilor din diaspora (inclusiv de la grupurile de inițiativă).

În total, în exercițiul de evaluare s-a reușit colectarea datelor de la 101 respondenți prin intermediul ansamblului de instrumente de colectare a datelor utilizate, așa cum este prezentat în Tabelul 2 de mai jos:

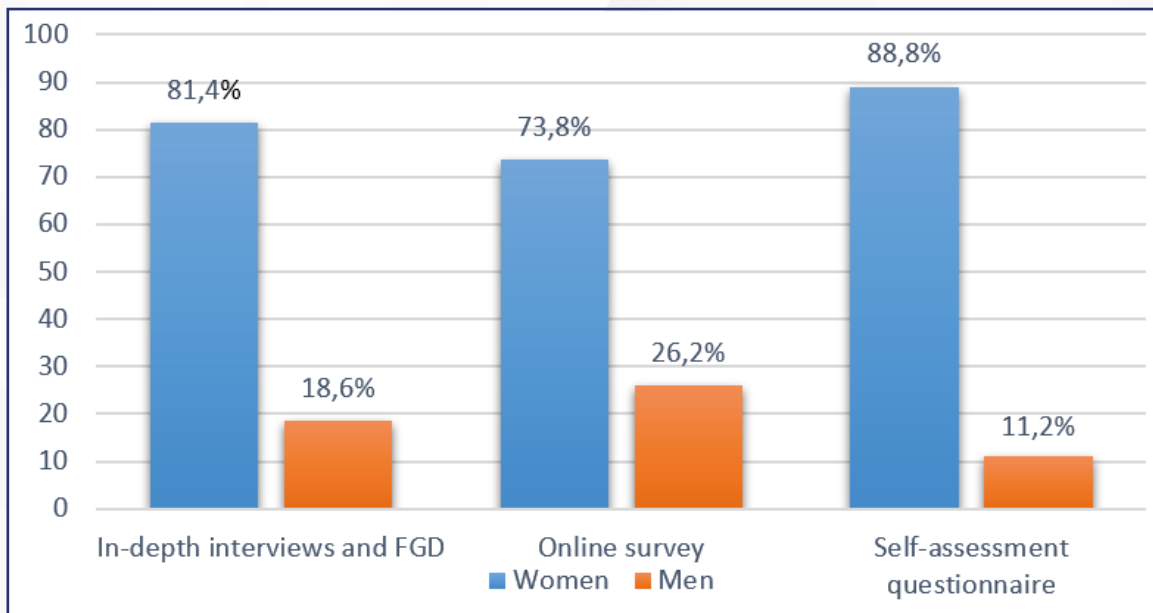
Tabelul 2: Acoperirea numerică prin instrumente de colectare a datelor

Instrument de colectare a datelor	Numărul
Părțile interesate interviuate ca parte a interviurilor aprofundate cu experții	18
Părțile interesate interviuate ca parte a discuțiilor de grup	9
Chestionare de autoevaluare completate	9
Respondenții sondajului Online	65
Total:	101

În ceea ce privește distribuția pe sexe, 81,4% dintre părțile interesate intervievate în cadrul interviurilor aprofundate și al FGD au fost femei, după cum se indică în Diagrama 1. De

asemenea, femeile au reprezentat 73,8% dintre respondenții la sondajul online și 88,8% dintre respondenții la chestionarul de autoevaluare.

Distribuția părților interesate intervievate în funcție de sex

Din luna mai până în decembrie 2022, datele calitative și cantitative au fost evaluate prin analiză de conținut și analiză tematică, rezultatele căreia sunt prezentate în acest Raport. Adăugător, a fost utilizată, acolo unde a fost cazul, o „eșantionare de tipul bulgărului de zăpadă” cu scopul de a identifica părțile interesate care urmau să fie intervievate în procesul de colectare a datelor calitative¹⁰.

În vederea realizării unei examinări și a unei interpretări sistemice a surselor de date, a fost utilizată analiza de conținut cu scop de a identifica semnificația, modelele și teme.

După cum explică cercetătorii¹¹, această tehnică ajută la examinarea artefactelor comunicării sociale, inclusiv a documentelor scrise și a transcrierii comunicării verbale înregistrate, cum ar fi interviurile și discuțiile în cadrul focus-grupurilor. Pentru a facilita interpretarea datelor, o tehnică de analiză tematică¹² ajută la identificarea temelor principale din cadrul surselor de date prin prisma celor cinci criterii alese (*relevanță, eficacitate, eficiență, rezultate/impact și durabilitate*), precum și la identificarea legăturilor între date și a modului în care acestea se raportează între ele.

¹⁰ Eșantionarea „bulgăre de zăpadă” este o tehnică de recrutare în care participanții la cercetare sunt rugați să ajute cercetătorii în identificarea altor subiecți potențiali.

¹¹ Berg, B. (2009). *Metode de cercetare calitativă. Pentru științele sociale*, 7th ediție, Allyn & Bacon: Boston

¹² Mathews, B. și Ross, L. (2010). *Metode de cercetare. Ghid practic pentru științele sociale*. Pearson Education Limited: Londra

Cadrul instituțional de politici și de programe actual, cu referire la implicarea diasporei

2.1. Cadrul instituțional

Strategia Națională Diaspora-2025 servește drept punct de referință pentru identificarea principalilor actori implicați în buna administrare a Strategiei și anume a autorităților centrale și locale din Republica Moldova. Informațiile extrase din Strategia Națională indică părțile interesate, direct responsabile de managementul Strategiei, precum și de implementarea acesteia, după cum se specifică în Tabelul 3 de mai jos. Cu toate acestea, structura de administrare a sectorului migrației din Moldova implică o arie mai largă de părți interesate, după cum urmează:

- ▶ Beneficiarii direcți ai Biroului pentru Relații cu Diaspora (BRD);
 - ▶ Beneficiari indirecti ai BRD: reprezentanți ai diasporei, lideri activi implicați în activități care facilitează realizarea obiectivelor Strategiei;
 - ▶ Experți independenți cu cunoștințe și expertiză dovedite în domeniul cercetat.
- În Tabelul de mai jos (Tabelul 3) se ilustrează o prezentare generală a instituțiilor, precum și a rolurilor acestora pe categorii.
- ▶ Autoritățile naționale (centrale) și locale nemijlocit stipulate în Strategie;
 - ▶ Principalii parteneri internaționali de dezvoltare ale căror programe vizează diaspora ca beneficiari principali;

Tabelul 3: Cadrul instituțional al Republicii Moldova cu mandat în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării

Instituție	Categorie	Rolul instituției
BRD-Biroul Relații Diaspora	Autoritatea Națională <i>direct responsabilă</i> pentru gestionarea Strategiei Diaspora-2025	Coordonarea politicii de stat care vizează relația cu diaspora și organizațiile diasporei, precum și inițierea și participarea la implementarea programelor și activităților relevante pentru obiectivele Strategiei. Biroul coordonează eforturile de cooperare cu diaspora în urma Strategiei Naționale Diaspora 2025 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia, ambele aprobate în 2016. Coordonează se realizează în temeiul <i>Hotărârii Guvernului nr. 725 (2017) privind mecanismul de coordonare a politicii de stat în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării</i> . De asemenea, BRD păstrează și actualizează baza de date privind asociațiile diasporei, ultima cartografiere fiind realizată în 2020 ¹³ .
Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene (MAEIE)		Responsabile de promovarea politicilor de stat în domeniul afacerilor externe, inclusiv migrațiile și relațiile cu diaspora, în special prin supravegherea directă a activității misiunilor diplomatice ale Republicii Moldova peste hotare. Misiunile diplomatice ale Republicii Moldova (ambasadele și consulatele) garantează drepturile cetățenilor moldoveni peste hotare.
Cancelaria De Stat		Responsabilă de asigurarea organizării și coordonării activității Guvernului, prezentarea materialelor analitice și informaționale, precum și a proiectelor de hotărâri, precum și verificarea executării acestora, inclusiv supravegherea politicilor legate de diasporă.
Ministerul Afacerilor Interne (Biroul Migrație și Azil (BMA))		Responsabil pentru promovarea și implementarea politicilor publice legate de procesele de imigrare. BMA produce, de asemenea, rapoarte extinse de profil de migrație în cooperare cu OIM
Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS)	Autoritățile naționale <i>direct implicate în implementarea</i> Strategiei	Misiunea MMPS este de a analiza situația și problemele din domeniul ocupării forței de muncă, protecției sociale și demografiei prin elaborarea unor politici publice eficiente în aceste domenii de activitate. În ceea ce privește diaspora, aceasta este responsabilă de dialogul bilateral dintre guverne pentru a contribui în mod pro activ la protecția drepturilor de muncă ale migranților moldoveni și la acordarea garanțiilor sociale la care aceștia sunt eligibili.
Ministerul Educației și Cercetării (MEC)		Principalul organism public responsabil de dezvoltarea și supravegherea implementării politicilor în domeniul educației și cercetării, care răspunde nevoilor diasporei în acest domeniu. De asemenea, ministerul este împuternicit să reglementeze aspecte legate de negocierea și semnarea acordurilor bilaterale cu privire la mobilitatea academică, recunoașterea acreditărilor academice eliberate în străinătate, autentificarea acreditărilor academice eliberate în Republica Moldova, precum și validarea și certificarea cunoștințelor și abilităților dobândite în contextul educației non-formale.
Reprezentanții Primăriilor		Reprezentanții administrației publice locale sunt responsabili de implementarea mecanismului de coordonare a politicilor de stat în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării.

¹³ Chestionarul pentru membrii diasporei în contextul elaborării studiului de cartografiere a asociațiilor diasporei este disponibil la adresa: <https://brd.gov.md/ro/content/chestionar-pentru-membrii-diasporei-contextul-elaborarii-studiului-cartografierea>

Tabelul 3: Cadrul instituțional al Republicii Moldova cu mandat în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării

<p>Președinția Republicii Moldova, consilier pentru relațiile cu Diaspora</p>		<p>Consilierea Președintelui Republicii Moldova cu privire la evoluțiile și problemele legate de diasporă și migrație, inclusiv susținerea organizațională și pregătirea materialelor informaționale pe tema relațiilor cu diaspora.</p>
<p>Agencia Națională pentru Ocuparea Forței de muncă (ANOFM)</p>	<p>Autoritățile naționale implicate indirect în implementarea Strategiei</p>	<p>Aplică politicile și strategiile privind ocuparea forței de muncă și formarea profesională a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, elaborate de Ministerul Muncii și Protecției Sociale. În ceea ce privește diaspora, aceasta are sarcina de a le informa despre acordurile în domeniul securității sociale, serviciilor și măsurilor de ocupare a forței de muncă, situația de pe piața muncii din țară și posturile vacante declarate de angajatori. În plus, Agenția este responsabilă pentru sprijinirea reintegrării migranților care se întorc pe piața muncii.</p> <p>De asemenea, agenția colectează și publică date privind migrația forței de muncă, operând două baze de date cu evidența cetățenilor moldoveni care au emigrat legal, a migranților moldoveni care se întorc și a străinilor care accesează serviciile ANOFM. Bazele de date gestionate și informațiile publicate includ date dezagregate pe sexe și sunt actualizate anual.¹⁴</p> <p>În 2018, în cadrul ANOFM a fost înființată direcția Observatorul pieței muncii. Direcția generează și analizează date statistice, producând prognoze și identificând tendințe, inclusiv în domeniul migrației.¹⁵</p>
<p>Organizația pentru dezvoltarea antreprenoriatului (ODA)</p>		<p>Instituție publică subordonată Ministerului Economiei, însărcinată cu dezvoltarea mediului antreprenorial local, inclusiv a întreprinderilor mici și mijlocii, prin promovarea culturii antreprenoriale, acordarea asistenței financiare și tehnice companiilor, inclusiv cu participarea reprezentanților diasporei.</p>
<p>Biroul Național de Statistică (BNS)</p>		<p>BNS publică anual date cu privire la emigranți și imigranți, dezagregate pe sexe și grupe de vârstă. Din 2019, BNS colectează date administrative referitoare la punctele de trecere a frontierei de stat. BNS folosește aceste date pentru a estima migrația internațională și populația rezidentă utilizând definiția internațională de "reședință obișnuită", pentru anii 2014-2018. Aceste estimări au îmbunătățit calitatea și corectitudinea datelor Sistemului Statistic Național în măsurarea migrației internaționale.¹⁶</p>
<p>Reprezentanții Diasporei</p>	<p><i>Beneficiari direcți ai Strategiei Diaspora 2025</i></p>	<p>Atât reprezentanții individuali ai diasporei, cât și liderii de fundații, asociații, grupuri de inițiativă și comunităților din diaspora sunt beneficiarii livrabilelor din cadrul Strategiei, precum și co-implementatori ale anumitor activități care decurg din Strategie (de exemplu, Congresul Diasporei).</p>

¹⁴ Organizația Internațională pentru Migrație (OIM), 2021. *Migration Governance Indicators – Republic of Moldova Second Profile 2021*. OIM, Geneva, disponibil la: <https://publications.iom.int/books/migration-governance-indicators-second-profile-2021-republic-moldova>

¹⁵ Ibid

¹⁶ Organizația Internațională pentru Migrație (OIM), 2021. *Migration Governance Indicators – Republic of Moldova Second Profile 2021*. OIM, Geneva, disponibil la: <https://publications.iom.int/books/migration-governance-indicators-second-profile-2021-republic-moldova>

Tabelul 3: Cadrul instituțional al Republicii Moldova cu mandat în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării

<p>Programul Națiunilor Unite Pentru Dezvoltare-Moldova</p>		<p>Unul dintre principalii parteneri de dezvoltare ai Republicii Moldova care sprijină țara în dezvoltarea politicilor, abilităților de conducere, abilităților de parteneriat, capacităților instituționale și la consolidarea rezistenței pentru a atinge obiectivele de Dezvoltare Durabilă (ODD). În domeniul migrației, PNUD lucrează pentru a maximiza beneficiile de dezvoltare ale mobilității umane și pentru a atenua orice consecințe negative.</p>
<p>Centrul Internațional pentru Migrație și dezvoltarea politicilor (ICMPD)</p>	<p><i>Sprijinirea părților interesate de buna guvernare din Strategia Diaspora 2025</i></p>	<p>Partenerul de dezvoltare cheie al Moldovei în domeniul migrației și dezvoltării, ICMPD adoptă o abordare regională în activitatea sa de a crea o cooperare eficientă și parteneriate de-a lungul rutelor de migrație. În Republica Moldova, aceasta sprijină țara în elaborarea și implementarea strategiilor pe termen lung pentru a face față fenomenului migrației.</p>
<p>Asociații de Băștinași</p>		<p>Autoritățile locale au avansat aplicarea unui model de parteneriat inovator, atrăgând potențialul migranților prin intermediul asociațiilor de băștinași în dezvoltarea comunităților de băștinași.¹⁷ Asociațiile de băștinași sunt responsabile de consolidarea cooperării pentru dezvoltare locală între asociațiile de băștinași, autoritățile publice locale, diaspora și cetățenii comunităților locale respective. În prezent, asociațiile de băștinași din 98 de localități implementează proiecte comunitare în parteneriat cu APL și participarea activă a diasporei. În plus, a fost înființată Alianța Asociațiilor de Băștinași, o platformă care își propune să consolideze cele 160 de grupuri de inițiativă și asociații de băștinași înregistrate și să consolideze cooperarea pentru dezvoltare locală între asociațiile de băștinași, autoritățile publice locale, diaspora și rezidenți.¹⁸</p>

Sursa: elaborat de autori

Complexitatea instituțională a sectorului migrației și al diasporei a determinat guvernul să realizeze o coordonare mai puternică între diferitele părți interesate. Ca urmare, au fost stabilite următoarele mecanisme de coordonare la nivel național:

1. *Comitetul interministerial pentru diasporă, migrație și dezvoltare (DMD)*¹⁹ a fost înființat în 2017 pentru a coordona elaborarea și implementarea politicilor de stat cu referire la acest sector. Acesta are drept scop coordonarea politicii privind diaspora, formularea viziunii strategice a acesteia și asigurarea implementării acțiunilor, programelor și inițiativelor în
2. *Comisia pentru coordonarea activităților de migrație (sau Comisia pentru coordonarea anumitor activități legate de procesul de migrație)* este un organism consultativ guvernamental permanent, înființat în februarie 2010. Comisia este prezidată de Ministrul Afacerilor Interne. Aceasta coordonează, în numele autorităților publice, diferite activități referitoare la

¹⁷ Ibid

¹⁸ PNUD Moldova. *Migrație și Dezvoltare Locală (Faza 2)*, disponibilă la: <https://www.undp.org/moldova/projects/migration-and-local-development-phase-2>

¹⁹ HG nr. 725 din 08.09.2017 privind mecanismul de coordonare a politicii de stat în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării, disponibil pe: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=101866&lang=ro

migrație și asigură o cooperare strânsă între instituțiile naționale, ONG-urile și organizațiile internaționale cu competențe în domeniul gestionării migrației.

3. *Grupul de lucru tehnic privind migrația*, a fost înființat în 2010, și include reprezentanți din partea Ministerului Sănătății, Ministerului Muncii, Ministerului Economiei și Ministerului Afacerilor Externe, precum și a Biroului de Statistică. Acest grup de lucru urmărește să asigure o îmbunătățire a coordonării datelor privind migrația între agenții, să încurajeze eforturile de consolidare a capacităților și să faciliteze colaborarea în ceea ce privește elaborarea politicilor în domeniul migrației.
4. În 2018, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale a lansat *Mecanismul interinstituțional de referire pentru (re) integrarea cetățenilor Republicii Moldova*, care s-au întors de peste hotare²⁰. De asemenea, la nivel local, a fost semnat în 2018 un *Memorandum de Înțelegere privind implementarea mecanismului interinstituțional de referire pentru (re) integrarea cetățenilor Republicii Moldova, care s-au întors de peste hotare*, între Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, Ministerul Economiei și Infrastructurii, Casa Națională de Asigurări Sociale, Compania Națională de Asigurări în Medicină, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă și Agenția Servicii Publice.

La nivel internațional există *Grupul de lucru pentru migrație al Echipei de țară a ONU (UNCT MTF)*, cu reprezentanți ai tuturor agențiilor ONU relevante, care lucrează sau sunt implicate direct în migrația internațională în Moldova. Acest grup operativ servește, în principal, drept platformă de implicare a instituțiilor internaționale și naționale și a ONG-urilor

și are ca obiectiv asigurarea unei abordări integrate și a implicării societății în general în gestionarea migrației. De asemenea, acesta are ca scop consolidarea schimbului de date și prevenirea dublării eforturilor și activităților finanțate de părțile interesate internaționale.

Alți parteneri internaționali includ Organizația Internațională pentru Migrație (OIM) - *Misiunea OIM în Moldova* - deschisă în 2001. Ulterior, în 2003 Moldova a devenit oficial stat membru al OIM. Principalul angajament al Misiunii urmărește să asigure respectarea principiului conform căruia migrația umană și ordonată este în beneficiul emigranților și al societății. Fiind principala organizație internațională în domeniul migrației, conform acordurilor reciproce dintre OIM și Guvernul Republicii Moldova, Misiunea OIM Moldova acționează împreună cu partenerii săi din comunitatea internațională în principal în cadrul următoarelor patru domenii: a) Migrație și dezvoltare; b) Prevenire și protecție (combaterea traficului); c) Managementul migrației; d) Migrație simplificată²¹.

PNUD-Moldova colaborează cu Guvernul Republicii Moldova cu scop de a echilibra răspunsurile pe termen scurt privind abordarea impactului emigrației cu soluțiile de dezvoltare durabilă pe termen lung. În 2015, PNUD a lansat unul dintre domeniile sale emblematice în sfera DMD, numit Proiectul de integrare a migrației în dezvoltarea locală (titlu scurt - „Migrație și dezvoltare locală” (MiDL), care vizează implicarea emigranților într-o dezvoltare locală durabilă. Proiectul a fost parte a unei intervenții multianuale „Moldova - Valorificarea la maximum a migrației” implementat cu suportul Agenției Elvețiene pentru Dezvoltare și Cooperare

20 Organizația Internațională pentru Migrație (OIM), 2021. *Indicatori de guvernanta a migrației-profilul II al Republicii Moldova 2021*. OIM, Geneva, disponibil pe: <https://publications.iom.int/books/migration-governance-indicators-second-profile-2021-republic-moldova>

21 OIM. *OIM în Republica Moldova*, disponibil pe: <https://moldova.iom.int/iom-republic-moldova>

(SDC)²². În 2019, proiectul MiDL a fost prelungit până în 2022 în vederea sprijinirii emigranților potențiali, actuali și reîntorși în Moldova în așa fel ca aceștia să beneficieze de servicii complexe de sprijin de angajare pe piața forței de muncă. În acest scop, autoritățile naționale și locale vor fi pe deplin pregătite să răspundă nevoilor tuturor categoriilor de emigranți la fiecare etapă a migrației (pre, post-migrație). Mai mult ca atât, MiDL încurajează membrii comunității, inclusiv emigranții, să se implice semnificativ în procesele de dezvoltare locală. În acest sens, activitățile sunt axate pe o strânsă cooperare cu autoritățile publice, cu alți actori și emigranți locali în vederea implementării eficiente a inițiativelor de dezvoltare locală care se referă la îmbunătățirea serviciilor locale și la asigurarea oportunităților generatoare de venituri la nivel local.

Din 2014, *Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC)* sprijină Moldova în crearea unui mediu favorabil pentru valorificarea capitalului uman și financiar al emigranților în vederea dezvoltării țării lor de origine prin intermediul proiectului „*Moldova-Making the Most of Migration*” (2014-2022) (*Moldova - profită la maximum de migrație*). Obiectivul proiectului este de a maximiza impactul pozitiv al migrației asupra dezvoltării socio-economice a țării prin intermediul unui cadru instituțional îmbunătățit și a unei diaspore angajate. SDC a activat împreună cu BRD, MLSP, NEA și agențiile teritoriale de ocupare a forței de muncă; autoritățile raionale și locale; partenerii din sectorul privat; organizațiile neguvernamentale relevante, asociațiile diasporei și rețelele de emigranți atrași în elaborarea politicilor de migrație și contribuția la implementarea practică a

acestora. Beneficiarii finali sunt persoanele din comunitățile afectate de migrație, emigranții și membrii familiilor acestora²³.

ICMPD este activ în Moldova de mai mulți ani și a oferit sprijin continuu, în special în lumina experienței de succes a proiectelor ICMPD în regiune, care ar putea fi implementate și în contextul moldovenesc. Printre exemplele celor mai recente proiecte se numără „Dezvoltarea unui sistem de monitorizare a reîntoarcerilor forțate în Republica Moldova” (FReMM)²⁴ și „Capacitatea unui sistem de primire bazat pe drepturi pentru Moldova (CareFor)”. Din 2019, ICMPD colaborează și cu autoritățile moldovenești, precum și cu profesioniștii din diaspora moldovenească în vederea consolidării eforturilor ce țin de implicarea diasporei în dezvoltare în cadrul proiectului-pilot EUDIF - Instrumentul Global al Facilității UE pentru Diaspora²⁴. Până în prezent, Moldova a primit sprijin din partea profesioniștilor din diasporă prin intermediul a două proiecte - „Promovarea turismului de patrimoniu în Moldova prin intermediul expertizei diasporei²⁵” și „Pilotarea schemelor de mobilizare a diasporei în sectoarele de educație și cercetare din Moldova²⁶”. Mai mult ca atât, prin intermediul Inițiativei comune UE-ICMPD Inițiativa MIEUX+ (finanțată de UE și implementată de ICMPD), MIEUX+ colaborează cu Ministerul Afacerilor Interne și cu experții din țară în elaborarea unui manual practic și a unui curs de formare privind monitorizarea și evaluarea în aplicarea principiilor de gestionare integrată a frontierelor (IBM) în țară. Adăugător, MIEUX+ sprijină în prezent BRD în evaluarea Strategiei naționale Diaspora 2025 în vederea susținerii

22 PNUD. Proiectul „Migrație și Dezvoltare Locală „ (MiDL) (Etapa I; 2015-2018). Realizări. https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/projects/MIDL_Project.html; PNUD. Proiectul „Migrație și Dezvoltare Locală „ (MiDL) (Etapa I; 2019-2022), disponibil la: https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/projects/MIDL_Project_2.html

23 SDC. Proiectul „Moldova-valorificarea migrației”, disponibil la: <https://www.eda.admin.ch/deza/en/home/countries/moldova.html/content/dezaprojects/SDC/en/2014/7F08718/phase2.html?oldPagePath=/content/deza/en/home/laender/moldau.html>

24 Mai multe detalii despre EUDIF pot fi găsite aici: <https://diasporaforddevelopment.eu/who-we-are/>

25 Fișa de informații a proiectului poate fi consultată la: <https://diasporaforddevelopment.eu/library/dp4d-info-sheet-museum-of-ethnography-and-natural-history-in-moldova/>

26 Fișa de informații a proiectului poate fi consultată pe: <https://diasporaforddevelopment.eu/library/dp4d-info-sheet-brd/>

instituției în crearea unui Program care va acoperi perioada 2023-2025²⁷.

De asemenea, Moldova este un participant activ în cadrul *Pactului global pentru o migrație sigură, ordonată și regulată* de la lansarea acestuia în 2018. În 2020, guvernul a întreprins o revizuire națională voluntară privind punerea în aplicare a Pactului Compact, inclusiv evaluarea progreselor acestuia în gestionarea proceselor de migrație²⁸.

2.2. Cadrul politic și de reglementare

Având în vedere importanța și impactul migrației asupra țării, Moldova a elaborat o structură sofisticată și bine coordonată a politicii de migrație. Țara dispune de un set de documente, acestea constituind arhitectura sa privind migrația și diaspora.

Primii pași în direcția formulării viziunii și obiectivelor strategice pe termen lung ale guvernului în ceea ce privește diaspora, migrația și dezvoltarea au fost realizați în 2012. Ulterior, în 2016, în urma consultărilor cu asociațiile diasporei moldovenești, au fost aprobate Strategia națională „Diaspora-2025” și Planul de acțiuni de implementare a acesteia (2016-2016)²⁹.

Strategia contribuie la creșterea cooperării dintre Guvern, autoritățile publice locale, societatea civilă și membrii diasporei prin consolidarea și extinderea abordării transversale a diasporei, migrației și dezvoltării. La rândul

său, Planul de acțiuni a inclus patru obiective: i) conceperea și elaborarea cadrului strategic și operațional pentru sectorul DMD; ii) asigurarea drepturilor diasporei și consolidarea încrederii; iii) mobilizarea, valorificarea și recunoașterea potențialului uman al diasporei; iv) implicarea directă și indirectă a diasporei în dezvoltarea economică durabilă a țării.

În septembrie 2017, Guvernul (printr-o hotărâre de Guvern) a instituționalizat Mecanismul de coordonare a politicii de stat în domeniul DMD³⁰, având drept scop consolidarea comunicării și coordonării la nivelul autorităților publice centrale și locale în ceea ce privește DMD în vederea valorificării impactului pozitiv al migrației asupra dezvoltării durabile social-economice naționale și minimizarea efectelor negative ale acesteia³¹.

Concomitent, PNUD-Moldova a oferit sprijin autorităților naționale și locale în oferirea de către acestea a serviciilor complexe de sprijin de angajare în câmpul forței de muncă a potențialilor, actualilor și emigranților reveniți în Moldova la fiecare fază a migrației (pre și post-migrație) prin intermediul proiectului său „Migrația și dezvoltarea locală (MiDL)”³². În cadrul acestui proiect, activitățile se axează pe o cooperare strânsă cu autoritățile publice, cu alți actori locali și cu emigranții, inclusiv membrii diasporei, precum și pe implementarea eficientă a inițiativelor de dezvoltare locală care se referă la îmbunătățirea serviciilor locale și la oferirea oportunităților generatoare de venituri la nivel local. Ca urmare, asociațiile din orașele natale din 98 de localități implementează proiecte

27 MIEUX+ în Parteneriatul Estic. <https://www.mieux-initiative.eu/en/what-we-do/european-neighbourhood>

28 Organizația Internațională pentru Migrație (OIM), 2021. Indicatori de governanță a migrației-profilul II al Republicii Moldova 2021. OIM, Geneva, disponibil la: <https://publications.iom.int/books/migration-governance-indicators-second-profile-2021-republic-moldova>

29 HG nr. 200 din 26.02.2016 privind aprobarea Strategiei Naționale „Diaspora-2025” și a Planului de acțiuni pentru anii 2016-2018 pentru implementarea acesteia, disponibilă pe adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=91207&lang=ro

30 HG nr. 725 din 08.09.2017 privind mecanismul de coordonare a politicii de stat în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării, disponibilă pe adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=101866&lang=ro

31 HG nr. 725 din 08.09.2017 privind mecanismul de coordonare a politicii de stat în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării, disponibilă pe: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=101866&lang=ro

32 PNUD Moldova. Migrație și Dezvoltare Locală (Faza 2), disponibilă pe: <https://www.undp.org/moldova/projects/migration-and-local-development-phase-2>

comunitare în parteneriat cu autoritățile publice locale și cu participarea activă a membrilor diasporei. Recent, în septembrie 2022, a fost creată o platformă tematică destinată creării rețelelor de asociații din orașul natal (Alianța Asociațiilor din Orașul de baștină), consolidării capacităților și schimbului de experiență, cu participarea BRD și a Congresului Autorităților Locale din Moldova³³.

De asemenea, în 2017, reintegrarea emigranților reveniți în țară a fost inclusă ca prioritate pe agenda Guvernului, fiind reflectată în mai multe strategii naționale și planuri de acțiune³⁴.

*De exemplu, Planul național de acțiuni pentru 2017-2020 cu privire la (re)integrarea cetățenilor Republicii Moldova întorși de peste hotare*³⁵ stabilește trei obiective principale: i) consolidarea cadrului instituțional privind informarea și promovarea (re)integrării cetățenilor moldoveni întorși de peste hotare; ii) asigurarea (re)integrării sociale a cetățenilor întorși de peste hotare; și iii) susținerea (re)integrării economice a cetățenilor întorși de peste hotare. În prezent, un nou *Program de reintegrare a emigranților, care se întorc în țară*, este supus consultării publice și se așteaptă aprobarea acestuia.³⁶ Programul este elaborat cu scop de a sprijini, printre altele, o implementare eficientă și cu

impact a Strategiei naționale Diaspora-2025 (*Obiectivul 3. Mobilizarea, valorificarea și recunoașterea potențialului uman al diasporei și Obiectivul 4. Implicarea directă și indirectă a diasporei în dezvoltarea economică durabilă a Republicii Moldova*).

Un capitol separat dedicat diasporei, și anume „*Politici cu referire la diasporă*”, este inclus în *Programul de activitate* al Guvernului „*Moldova vremurilor bune*”³⁷. În același timp, acest domeniu este abordat și în alte capitole, cum ar fi „*Protecția socială și munca*” și „*Transformarea digitală*”. În afară de aceasta, una dintre prioritățile-cheie din cadrul bugetar pe termen mediu pentru 2022-2024 se referă la consolidarea mecanismului de cooperare cu diaspora³⁸. Și, în cele din urmă, aspectele legate de migrație și diasporă sunt abordate transversal în obiectivele de dezvoltare ale *Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030*”, aprobată de Parlament în octombrie 2022³⁹. Una dintre acțiunile prioritare include nemijlocit diaspora - „*Susținerea și implicarea diasporei*” (Domeniul prioritar 5.7)⁴⁰.

De asemenea, Republica Moldova, în calitate de membru al unei serii de parteneriate multilaterale regionale și internaționale, participă activ la diferite platforme și forumuri care abordează implicit problemele legate

33 CALM. A fost înființată o alianță a asociațiilor de băștinași, cu sprijinul PNUD și al Guvernului Elveției, 17 septembrie 2022, disponibilă pe: <https://www.calm.md/fost-constituita-alianta-asociațiilor-de-băștinași-cu-sprrijinul-pnud-si-al-guvernului-elveției/>

34 *Strategia Națională de ocupare a forței de muncă pentru anii 2017-2021* (HG nr. 1473 din 30.12.2016 privind aprobarea *Strategiei Naționale de ocupare a forței de muncă pentru anii 2017-2021*, disponibilă pe adresa: <https://www.usmf.md/sites/default/files/2020-01/156%20Hot%C4%83r%C3%A2re%20cu%20privire%20la%20aprobarea%20Strategiei%20na%C5%A3ionale%20privind%20ocuparea%20for%C5%A3ei%20de%20munc%C4%83%20pentru%20anii%202017%E2%80%932021.pdf>); *Strategia Națională privind migrația și azilul (2011-2021)* (HG nr. 655 din 08.09.2011 privind aprobarea *Strategiei Naționale privind migrația și azilul (2011-2020)*, disponibilă pe adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=56020&lang=ro) *Planul de acțiuni privind (re) integrarea cetățenilor Republicii Moldova reveniți de peste hotare*, Ghid pentru (re) integrarea cetățenilor Republicii Moldova reveniți de peste hotare, iunie 2018, Biroul pentru Relații cu Diaspora, Cancelaria de Stat, disponibil la adresa: (https://brd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/ghid_ro_1302.pdf); *Programul pentru ocuparea forței de muncă pentru 2022-2026* (aprobat la 16th Noiembrie), disponibil pe: https://social.gov.md/wp-content/uploads/2021/09/Concept_program_ocupare_2022-2026.pdf

35 HG nr. 724 din 8 septembrie 2017 privind aprobarea *Planului Național de acțiuni pentru anii 2017-2020 pentru (re) integrarea cetățenilor Republicii Moldova*, disponibil la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=101865&lang=ro

36 *Conceptul Programului Național de încurajare a întoarcerii și facilitare a (re) integrării cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesele de migrație pentru 2022-2026*, disponibil pe: <https://emoldovata.gov.md/programul-national-de-suport-la-reintoarece>

37 *Programul de activitate al Guvernului „Moldova vremurilor bune”*, 3 August 2021, disponibil la: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/programul_de_activitate_al_guvernului_moldova_vremurilor_bune.pdf, p. 39-40

38 *Conceptul Programului Național de încurajare a întoarcerii și facilitare a (re) integrării cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesele de migrație pentru 2022-2026*, disponibil pe: <https://emoldovata.gov.md/programul-national-de-suport-la-reintoarece>

39 *Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”*, disponibilă pe: <https://gov.md/ro/moldova2030>

40 *Ibid*

de migrație și diasporă. Țara dezvoltă relații politice, de securitate, comerciale și economice în cadrul Europei Centrale și de Sud-Est, în zona Dunării și în regiunea extinsă a Mării Negre. Deja de mai bine de un deceniu, Moldova implementează un parteneriat de mobilitate cu Uniunea Europeană. De exemplu, în 2018 la Chișinău a avut loc reuniunea Platformei locale de cooperare a Parteneriatului de mobilitate Republica Moldova-UE în format extins. Experiența de implementare a acestui parteneriat a fost împărtășită la diferite evenimente internaționale dedicate migrației și mobilității, inclusiv la Forumul global privind migrația și dezvoltarea care a avut loc în 2020. Tot în 2020, Ministerul Afacerilor Interne și Comisia Europeană au semnat Acordul de Lucru de cooperare administrativă privind participarea Republicii Moldova la Rețeaua Europeană de Migrație. Biroul pentru Migrație și Azil (BMA) din cadrul Ministerului Afacerilor Interne este responsabil de generalizarea și furnizarea informației necesare în vederea elaborării politicilor UE.⁴¹

În afară de aceasta, Moldova a semnat opt acorduri bilaterale privind migrația forței de muncă, dintre care două (cu Bulgaria și Israel) sunt în curs de implementare, precum și 14 acorduri bilaterale privind asigurarea socială (România, Portugalia, Bulgaria, Luxemburg, Austria, Estonia, Republica Cehă, Polonia, Ungaria, Belgia, Lituania, Germania, Spania, Turcia și Belarus). În ceea ce privește migrația forței de muncă, guvernul a inițiat în 2018 negocieri cu privire la acorduri de cooperare cu Belarus și Kazahstan. Tot în 2018, negocierile cu Kazahstanul s-au axat pe reglementarea cooperării în domeniul migrației, în sens larg⁴².

În ceea ce privește asigurarea socială, se așteaptă ca acordurile semnate cu Grecia și Italia să fie ratificate de părțile contractante. În 2018-2019, Republica Moldova a pus în aplicare *Acordul-cadru de parteneriat privind sprijinul privind reintegrarea emigranților reveniți în țară*, semnat cu Oficiul Francez pentru Migrație și Integritate (OFII)⁴³. În iulie 2021, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova a semnat un Memorandum de cooperare cu Agenția Federală pentru Ocuparea Forței de Muncă a Germaniei⁴⁴. Acesta din urmă are ca scop respectarea drepturilor sociale și de muncă ale cetățenilor moldoveni care emigrează cu scopul realizării unei munci sezoniere în agricultură în Germania.

Adăugător, între 2018 și 2020, Guvernul a semnat acorduri privind educația și mobilitatea academică cu Belarus, China, Republica Coreea, Qatar și Turcia (toate în 2018), cu Italia (2019) și cu Ucraina (2020). De asemenea, în 2018, Moldova a semnat un acord administrativ cu Germania privind simplificarea readmisiei cetățenilor moldoveni; iar în 2018 a inițiat o serie de negocieri în acest domeniu cu Libanul și Federația Rusă precum și cu Kîrgîzstan, Turkmenistan și Uzbekistan în 2019.

2.3. Cadrul programatic

Guvernul se bazează, de asemenea, pe cadrul programatic, conceput să operaționalizeze cadrul politic și instituțional existent cu scop de a valorifica potențialul de dezvoltare al diasporei și de a maximiza impactul pozitiv asupra dezvoltării comunității a programelor și proiectelor dedicate co-participării membrilor diasporei.

41 Organizația Internațională pentru Migrație (OIM), 2021. *Indicatori de guvernanta a migrației-profilul II al Republicii Moldova 2021*. OIM, Geneva, disponibil la: <https://publications.iom.int/books/migration-governance-indicators-second-profile-2021-republic-moldova>

42 Suplimentar, în februarie 2021, a avut loc o consultare online privind dezvoltarea platformei de comunicare web „E Moldova ta”³⁴ în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării.

43 Organizația Internațională pentru Migrație (OIM), 2021. *Indicatori de guvernanta a migrației-profilul II al Republicii Moldova 2021*. OIM, Geneva, disponibil la: <https://publications.iom.int/books/migration-governance-indicators-second-profile-2021-republic-moldova>

44 Moldpress. *Cetățenii moldoveni care lucrează în domeniul agricol în Germania vor avea drepturi similare lucrătorilor locali*. 01.07.2021, disponibil pe: <https://www.moldpres.md/news/2021/07/01/21004706>

Unul dintre aceste cadre se referă la mecanismele participative ale diasporei, care servesc drept element-cheie al interacțiunii dintre guvern și diasporă, și au ca scop implicarea diasporei în procesele publice, politice, economice, sociale și culturale din țară. Scopul respectivelor mecanisme, explicate

în Tabelul 4, este, deopotrivă, să consolideze nivelul de încredere între guvern și diasporă, cât și să canalizeze către autoritățile moldovenești informațiile importante și a feedback-ul privind provocările existente cu care se confruntă anumite asociații din diasporă.

Tabelul 4. Mecanismele participative ale diasporei

Mecanism	Descriere
Grupuri de excelență Diaspora (GED)	Programul DGED a fost activ în 2017. Aceasta a presupus crearea a cinci Grupuri de Excelență conduse de experți cu înaltă calificare din Diaspora. Grupurile au fost constituite în baza sectoarelor prioritare pentru Guvernul Republicii Moldova. Drept urmare, reprezentanții diasporei cu înaltă calificare au împărtășit cunoștințe cu Guvernul cu privire la anumite domenii tematice de dezvoltare a politicilor. Programul a fost realizat în cadrul proiectului „ <i>Consolidarea capacităților de dezvoltare a Republicii Moldova prin crearea de parteneriate între diasporă și țara de origine</i> ”, finanțat din Fondul de dezvoltare al OIM și implementat de OIM-Moldova, în parteneriat cu Ministerul Educației.
Consiliul Diasporei	Convocat până în 2012, Consiliul a servit drept organ reprezentativ cu funcție consultativă pentru prim-ministru, consiliind Guvernul cu privire la problemele politice relevante. A fost dizolvat în 2012, cu angajamentul că va fi înființat un nou organ consultativ, deși acest lucru deocamdată nu s-a întâmplat
Congresul Diasporei	Desfășurat la Chișinău din 2004 o dată la doi ani, Congresul Diasporei își propune să consolideze și să instituționalizeze comunicarea dintre Guvern și diasporă prin reunirea reprezentanților asociației diasporei (și în unele cazuri a membrilor independenți ai diasporei) și a Guvernului pentru a discuta politicile diasporei, impactul migrației asupra proceselor economice, sociale, academice și politice din țară.
Consiliul Coordonator al persoanelor originare din Republica Moldova – diaspora moldovenească	Înființat în 2005 sub egida Prim-ministrului Republicii Moldova, Consiliul a inclus funcționari din Republica Moldova și lideri (sau reprezentanți) ai asociațiilor obștești din diaspora moldovenească; această structură nu mai există.

Sursa: foaia de parcurs multianuală PNUD-OIM pentru cooperarea în domeniul Migrației și Dezvoltării Durabile în Moldova, Iunie 2021⁴⁵

Adăugător, un instrument important pentru operaționalizarea cadrului de politici în domeniul DMD ține de implementarea diverselor programe legate de diaspora (a se vedea Tabelul 5 pentru detalii). Pentru a atrage remitențe, în 2010, Organizația pentru susținerea IMM-urilor (ODIMM) a inițiat programul național PARE 1+1. Acesta

funcționează în algoritmul 1+1, astfel încât fiecare leu moldovenesc investit din remitențe este suplinit cu 1 leu în calitate de grant. Suma grantului a atins mărimi de până la 250.000 de MDL. Beneficiari ai granturilor puteau fi cetățenii Republicii Moldova care munceau peste hotare și beneficiarii de remitențe - rudele de gradul I ai acestora. De la lansare, prin acest

⁴⁵ Foaia de parcurs poate fi consultată pe: https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/presscenter/pressreleases/2021/pnud-_i-oim-promoveaz-opportuniti-egale-pentru-migranii-moldoveni.html

Program au fost susținute și co-finanțate 1815 de inițiative de afaceri; au fost instruite 2649 de persoane; au fost sprijinite 739 de întreprinderi; s-au oferit fonduri în valoare de 367,67 mln. MDL, s-a investit în economie suma de 1080,15 mln. MDL și un număr de 564 de lucrători emigranți au fost ajutați să revină acasă.

Au fost elaborate o serie de programe în domeniul egalității de gen și al tineretului. În vederea reducerii inegalității de gen și cu scop de ajutorare a femeilor să dobândească abilități de management prin dezvoltarea afacerilor, în special în zonele rurale, în 2016 a fost lansat Programul „Femeile în afaceri”, implementat de ODIMM în cadrul Ministerului Economiei. De la lansare, prin acest Program au fost finanțate 614 contracte; s-au aprobat granturi în valoare

de 89,47 mil. MDL; s-au investit 138,83 mil. MDL în economie și au fost create 2081 de locuri de muncă noi. Cu scop de a oferi sprijin tinerilor în ceea ce privește integrarea lor în economie prin suport în dezvoltarea ideilor de afaceri, în 2018 a fost lansat un program specific destinat tinerilor și anume - *Programul Start pentru Tineri: o afacere durabilă acasă*. De la lansare, Programul a sprijinit 340 de contracte de finanțare nerambursabilă, a acordat 55,74 mil. MDL în granturi aprobate, a canalizat 93,66 mln. MDL în economie și a contribuit la lansarea a 234 de afaceri în mediul rural. În final, din 2009, când a fost lansat *Programul de formare continuă privind gestionarea eficientă a afacerilor*, un număr de 24 292 de persoane au fost instruite în cadrul a 802 cursuri de formare organizate.

Tabelul 5: Lista programelor în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării⁴⁶

Zone	Descrierea programului
Remitențe	<p>Programul Național de atragere a Remitențelor în economie „PARE 1+1” PARE 1 + 1 a fost conceput pentru lucrătorii migranți și/sau rudele lor de gradul întâi care doresc să investească în lansarea și/sau dezvoltarea propriei afaceri.</p>
REMITENȚE + ANTREPRENORIAL	<p>Diaspora Acasă Reușește (Diaspora Succeeds at Home) (DAR) 1+ 3 (2019-2025) Programul dar sub egida BRD își propune valorificarea potențialului uman și financiar al diasporei în dezvoltarea socio-economică a Republicii Moldova.</p> <p>Programul “Femeile în afaceri” Programul este conceput pentru a reduce inegalitatea de gen, ajutând femeile să dobândească abilități de management prin dezvoltarea afacerilor, în special în zonele rurale. Programul oferă 3 tipuri de suport: a) suport pentru inițierea unui start-up de afaceri; b) suport pentru start-up-uri nou create și c) sprijin pentru companii în creștere.</p> <p>„Start pentru Tineri: o afacere durabila la tine acasă” Scopul programului este de a oferi sprijin tinerilor în ceea ce privește integrarea lor în economie prin sprijin în dezvoltarea ideilor lor de afaceri. În acest scop, sunt stabilite următoarele obiective specifice: Încurajarea spiritului antreprenorial în rândul tinerilor; Dezvoltarea abilităților antreprenoriale prin suport informațional, consultativ și educațional; Susținerea financiară a tinerilor în procesul de dezvoltare a unei afaceri; Facilitarea implementării inovațiilor, transferului de tehnologii și know-how-ului.</p> <p>Programul de formare continuă „Gestiunea Eficientă a Afacerii” (GEA) Programul sub egida ODIMM a fost lansat în 2009. GEA oferă cursuri de formare în rețele de afaceri, modele de afaceri inovatoare, creșterea performanței companiilor etc.</p>

⁴⁶ Datele din acest tabel reprezintă o reprezentare exactă a situației până în noiembrie 2022

Tabelul 5: Lista programelor în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării⁴⁶

TRANSFERUL DE COMPETENȚE	Diaspora Engagement Hub (DEH) DEH este un program tematic de granturi pentru cetățenii Republicii Moldova lansat în 2016. Cancelaria de stat implementează Programul prin intermediul BRD. Scopul programului este de a încuraja și sprijini moldovenii de peste hotare să implementeze ideile pe care le au în Moldova, valorificând astfel capitalul uman al diasporei. Ca parte a subprogramului DEH, BRD a lansat, de asemenea, centrele educaționale din Diaspora în 2016 (în colaborare cu Ministerul Educației și Cercetării și OIM). Obiectivul Centrelor este de a sprijini comunitățile și familiile cu generația a II-a de copii din diaspora în menținerea și dezvoltarea legăturilor lingvistice, culturale și emoționale cu Republica Moldova. Centrele au început să funcționeze independent de-a lungul timpului, funcționând în prezent în Franța, Italia, Portugalia, Marea Britanie, Irlanda, Kazahstan și Federația Rusă.
IDENTITATE + TINERET	Diaspora. Origini. Reîntoarcere (Diaspora. Origini. Return) (DOR) Prima ediție a DOR a avut loc în 2013 sub egida BRD și are ca scop consolidarea identității emoționale și culturale și conectarea generației a II-a a diasporei cu Republica Moldova. Taberele de copii din Diaspora și taberele de tineret (E-way to home) fac parte din programul anual DOR.
REINTEGRARE SOCIALĂ+ Antreprenoriat	Un Acord-cadru de parteneriat privind sprijinul pentru reintegrare pentru emigranții care se întorc, semnat cu Oficiul Francez pentru Imigrație și Integritate (OFII) Acest Acord-cadru de parteneriat a fost semnat în 2017. Acordul prevede acordarea suportului pentru reintegrarea cetățenilor moldoveni întorși din Franța. OFII a oferit sprijin în vederea reintegrării sociale, reintegrării pe piața muncii și dezvoltării unei afaceri.

Sursa: elaborat de autori

În 2016, Biroul a lansat un program tematic, *Diaspora Engagement Hub (DEH)*⁴⁷, care oferă cetățenilor moldoveni de peste hotare o serie de subprograme destinate implementării ideilor de proiecte care vizează dezvoltarea socio-economică națională și locală. DEH a fost inițiat în parteneriat cu Organizația Internațională pentru Migrație (OIM Moldova) și cu sprijinul Agenției Elvețiene pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC). Acest program, precum și cele indicate în tabelul 5, au ca scop valorificarea capitalului uman și profesional al Republicii Moldova prin implicarea diasporei moldovenești în realizarea transferului de expertiză și know-how.

În 2018, guvernul a aprobat *programul DAR 1+3*. În timp ce DEH este conceput ca fiind un program de acordare de granturi solicitanților, DAR 1+3 este un program de remitențe sociale care canalizează donațiile diasporei și donațiile

locale în proiecte de lucrări publice în Moldova și care se asociază donațiilor într-un raport de 3:1 (3 lei de la donatori internaționali/guvern/ autorități locale pentru fiecare 1 leu de fonduri donate de diasporă). Programele de acest gen au potențialul de a susține serviciile publice pentru emigranți, alături de cele pentru ne-emigranții care rămân în comunitățile de origine. Emigranții care utilizează remitențele colective pentru a sprijini dezvoltarea locală în țările lor de origine constituie actorii non-statali cheie în ceea ce privește realizarea bunuri și servicii. În afară de aceasta, coproducția transnațională, întrucât este asigurată de resursele complementare ale fiecărui agent public și privat, permite oficialilor locali cu aspirații de dezvoltare și electorale să depășească constrângerile bugetare și să asigure realizarea unor bunuri colective împreună cu investitori interesați, deținători de capital, care pot fi emigranți.

⁴⁷ Mai multe detalii pot fi găsite pe: <https://www.gfmd.org/pfp/ppd/2644>

Constatări privind cele 5 criterii de evaluare

În acest capitol se prezintă constatările obținute prin prisma celor cinci criterii, pe baza cărora s-a făcut evaluarea Strategiei Diaspora-2025. Din punct de vedere structural, sunt prezentate atât datele calitative, cât și cele cantitative, combinate din perspectiva fiecărui criteriu. Aceste constatări sunt în continuare discutate în Capitolul 4.

3.1. Relevanță

Cercetările privind relevanța subliniază faptul că evaluarea acestui criteriu implică înțelegerea capacității unei organizații de a menține obiectivele, programele și activitățile stabilite în conformitate cu nevoile clienților și

părților interesate. De obicei, clienții și părțile interesate⁴⁸ sunt în mod specific cei care au cel mai mare interes în ceea ce privește rezultatele organizației lor. După cum subliniază cercetătorii⁴⁹, relevanța presupune examinarea părții de contribuție a unui sistem politic, starea în care se află cererea și sprijinul, acordat de părțile interesate și clienții săi. Pentru a face o extrapolare din punct de vedere al Strategiei, clienții aceștia sunt beneficiarii, și anume reprezentanții diasporei (atât la nivel de cetățeni, cât și la nivel de asociație), în timp ce părțile interesate sunt autoritățile publice (a se vedea Tabelul 3 pentru referință).

În cazul evaluării relevanței, am utilizat pentru ghidare în colectarea datelor, întrebările de cercetare prezentate în Caseta 2.

Caseta 2. Întrebări de cercetare utilizate pentru evaluarea relevanței

- ▶ În ce măsură strategia răspunde nevoilor Diasporei identificate înainte de elaborarea Strategiei (*deloc, în mică măsură, în oarecare măsură, în măsură moderată, în mare măsură*)?
- ▶ Care sunt gradele de aliniere a obiectivelor Strategiei la nevoile beneficiarilor? Și care este gradul de sprijin pe care părțile interesate îl oferă acestei Strategii?

La întrebarea dacă strategia răspunde nevoilor lor, 67,7% dintre liderii diasporei consideră că strategia este relevantă (Figura 2). Aceștia par să creadă că, în calitate de document de politici, strategia exprimă viziunea guvernului și încearcă să cuprindă o abordare la nivelul întregului guvern, atât la nivel local, cât și la nivel central. Cei care au

luat cunoștință de Strategie, au văzut că pentru a răspunde nevoilor diasporei este indicat faptul că a fost utilizată o abordare sistemică prin oferirea unor servicii publice, precum și prin crearea de parteneriate cu donatori internaționali care au un interes direct în DMD. Participanții la focus-grupurile de discuții, precum și reprezentanții diasporei intervievați

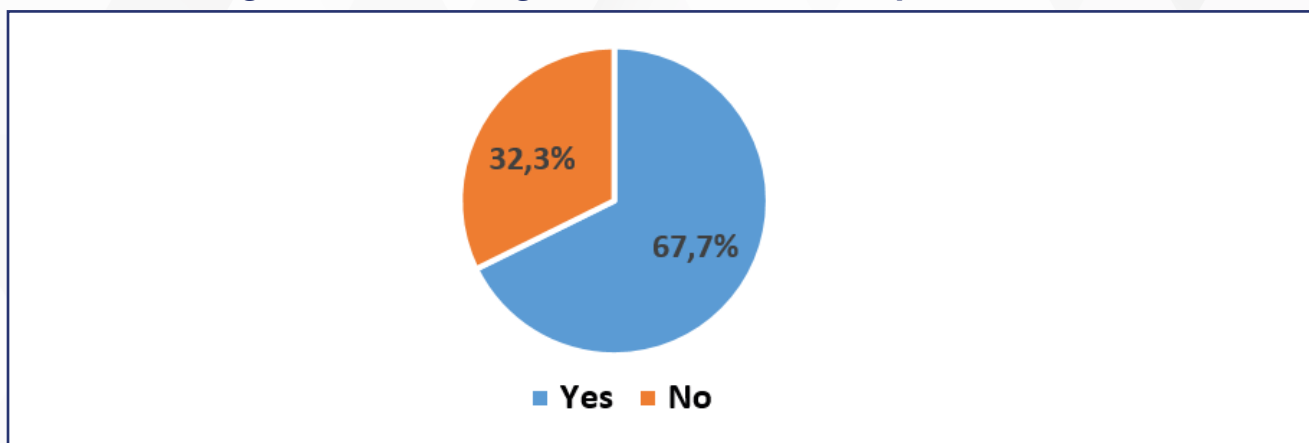
48 Lusthaus, C. (2002) *Evaluarea organizațională: Cadru pentru îmbunătățirea performanței*, Ottawa: IDRC; Barclay, C. și Osei-Bryson, K. (2010), *Cadrul de dezvoltare a performanței proiectului: o abordare pentru dezvoltarea criteriilor și măsurilor de performanță pentru proiectele sistemelor informatice (IS)*, *Jurnalul Internațional de Economie a producției* 124(1): 272–292

49 Baltag, D. și Romanyshyn, I. (2017) *Provocarea analizei performanței Politicii Europene de Vecinătate* Schumacher T. et al (eds.) *Manualul Routledge privind politica europeană de vecinătate*. Londra: Routledge, PP. 39-49

În timpul etapei de colectare a datelor au subliniat faptul că Strategia, deși depășită, dat fiind dezvoltarea rapidă a diasporei, reflectă tendințele DMD relevante în prezent, cum ar fi valorificarea capitalului uman al Moldovei, promovarea angajamentului diasporei în dezvoltare, oferirea unor modalități diferite de implicare în dezvoltarea socio-economică a țării.

Unii au indicat că în elaborarea acestei Strategii a fost consultată și opinia lor, prin organizarea unor ateliere de evaluare, la care au participat reprezentanți ai autorităților publice centrale, societății civile, mediului academic și partenerii internaționali din Republica Moldova.

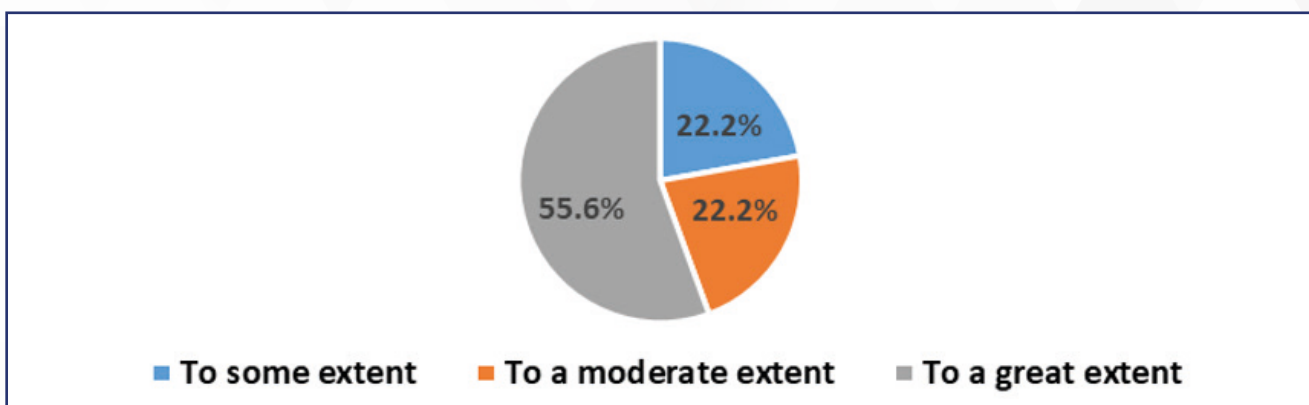
Figura 2: Face Strategia referire la nevoile diasporei? (da/nu)

O opinie similară este împărtășită de autoritățile publice moldovenești implicate în implementarea Strategiei: 77,8% dintre respondenții chestionarului de autoevaluare consideră că, într-o mare măsură și într-o măsură moderată, nevoile diasporei au fost identificate înainte de elaborarea Strategiei (Figura 3). Respondenții chestionarului de autoevaluare indică modul în care acest document de politici publice recunoaște importanța diasporei și promovează și respectă drepturile cetățenilor,

indiferent de țara de reședință. De asemenea, respondenții subliniază faptul că Strategia este relevantă deoarece aceasta încurajează factorii de decizie să coopereze cu diaspora, precum și cu autoritățile publice centrale și locale în ceea ce privește aspectele legate de DMD. Deși strategia are un caracter general, aceasta a deschis calea către un cadru de comunicare între părțile interesate, care, la rândul lor, au acceptat cooperarea interinstituțională în calitate de o practică.

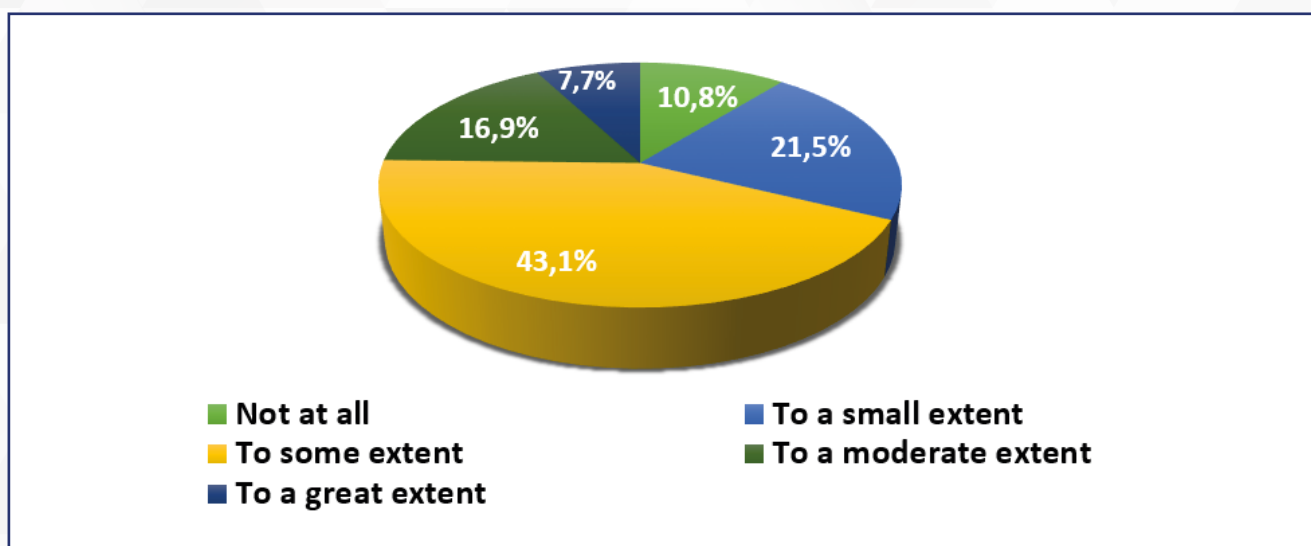
Figura 3: În ce măsură au fost identificate necesitățile diasporei înainte de elaborarea Strategiei? (în anumită măsură/ în măsură moderată/în măsură mare)

Nu toți reprezentanții diasporei împărtășesc un punct de vedere similar. Unii consideră că Strategia este doar parțial relevantă dat fiind caracterul general al acesteia. Obiectivul general stipulează: „crearea unui cadru durabil și cuprinzător de colaborare între instituțiile statului și diasporă, bazat pe încredere și inițiative comune, care să faciliteze opțiuni de revenire productivă a diasporei în țară”, în timp ce, în prezent, diaspora are nevoie și de facilitarea colaborării în cadrul acesteia (între asociațiile din diferite țări, de exemplu). La

întrebarea dacă nevoile lor au fost identificate înainte de elaborarea Strategiei (Figura 4), 21,5% consideră că deloc, 43,1% într-o anumită măsură și 16,9% într-o mică măsură. Unii au afirmat în mod clar că Strategia nu se aliniată la realitățile actuale - activitățile numeroaselor asociații ale diasporei s-au diversificat și multiplicat până la punctul în care membrii diasporei creează rețele și grupuri de lucru cu scop de a-și ajuta țara, în timp ce instrumentele oferite prin intermediul Strategiei par a fi limitate la realitățile din 2016.

Figura 4: În ce măsură au fost identificate necesitățile diasporei înainte de Strategie? (deloc/în mica măsură/ în anumită măsură/ în măsură moderată/în măsură mare)

Este important de remarcat faptul că părțile responsabile de punerea în aplicare a Strategiei au un interes direct în a răspunde la nevoile diasporei. În calitate de exemplificare poate servi faptul că s-au realizat în mod continuu modificări și actualizări ale programului DEH. Conform datelor BRD, aproximativ 100 de proiecte au fost finanțate în cadrul subprogramelor tematice⁵⁰. Analizele de evaluare a implementării programului DEH confirmă interesul constant al solicitanților în ceea ce privește următoarele subprograme tematice de top: „Proiecte inovatoare ale

diasporei”, „Reîntoarcerea profesională a diasporei” și „DEH destinat tinerilor din diaspora”. Pe lângă diversificarea programelor, Guvernul a investit și el bani publici întru susținerea acestora.

În 2019, de exemplu, au fost selectate și aprobate 9 subprograme tematice, dintre care: 3 subprograme tematice în domeniul «Reîntoarcerea profesională a diasporei» și 6 subprograme tematice în domeniul „Proiectele inovative ale diasporei”. În 2020, au fost aprobate 10 subprograme tematice, dintre care 2 subprograme în domeniul „Reîntoarcerea

⁵⁰ BRD. O nouă rundă de granturi în cadrul Programului Diaspora Engagement Hub 2021, disponibilă pe: <https://brd.gov.md/ro/content/o-noua-runda-de-granturi-cadrul-programului-diaspora-engagement-hub-2021>

profesională a diasporei”, 3 subprograme în domeniul „Proiecte inovative ale diasporei” și 5 programe - „DEH destinate tinerilor din diasporă”⁵¹ (2 au fost finanțate din banii publici). În anul 2021, au fost aprobate 6 subprograme (3 finanțate de SDC și 3 finanțate de la bugetul public), dintre care: „Reîntoarcerea profesională a diasporei” - 1 subprogram (finanțat de SDC); „Proiecte inovative ale diasporei” - 2 subprograme (2 finanțate de SDC, 1 finanțat de la bugetul public); DEH destinat tinerilor din diaspora (2 subprograme finanțate de la bugetul public)⁵². Recent, în anul 2022, Cancelaria de Stat a selectat 12 propuneri de proiecte pentru următoarele subprograme: „Programul de susținere a activităților culturale și educaționale în diasporă”; „Proiecte inovative în diasporă”; „Tinerii din diasporă”⁵³ (finanțat din bugetul de stat).

Pentru a răspunde nevoilor beneficiarilor cadrului programatic, părțile interesate au investit, de asemenea, în dezvoltarea cunoștințelor și a capacităților, care să răspundă nevoilor beneficiarilor interesați în activități antreprenoriale. Un astfel de exemplu este Programul de formare continuă în domeniul gestionării eficiente a afacerilor (EBM), lansat în 2009 (vezi detalii în Tabelul 6). EBM oferă cursuri de formare în domeniul rețelelor de afaceri, modelelor de afaceri inovatoare, creșterii performanței companiilor, etc. Impactul programului EBM este unul dublu în ceea ce privește creșterea cunoștințelor și a competențelor antreprenoriale ale managerilor de IMM-uri și se manifestă printr-o sporire a culturii antreprenoriale și a competitivității în rândul IMM-urilor locale și prin punerea în aplicare a unor metode de afaceri inovatoare.

Tabelul 6. Dinamica persoanelor instruite prin Programul EBM (2016-2021)

Anul	Numărul de ateliere	Numărul total de persoane instruite
2016	89	2396
2017	78	2156
2018	58	1550
2019	48	1263
2020	56	2100
2021	-	1656

Sursa: Raportul de activitate al Organizației pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii pentru anul 2021, ODIMM, Chișinău, 2022; Raportul de activitate al Organizației pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii pentru anul 2020, ODIMM, Chișinău, 2021; Raportul de activitate al Organizației pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii pentru anul 2019, ODIMM, Chișinău, 2020

Este important de remarcat faptul că anumite programe sunt concepute să răspundă nevoilor părților interesate – autorităților publice moldovenești – fapt care implică sprijinul

acordat acestora în vederea implementării obiectivelor strategiei. Programul „Grupurile de excelență ale diasporei” (DEG)⁵⁴ servește drept exemplu în acest sens. Acest Program

51 Regulamentul de implementare a Programului Diaspora Engagement Hub (deh). Subprogramul destinat tinerilor din diaspora, disponibil pe: https://brd.gov.md/sites/default/files/regulament_final_subprogram-in_cadrul_programului-deh-destinat-tinerilor-diaspora.pdf

52 Proiect: „Consolidarea cadrului instituțional pentru Migrație și Dezvoltare în Moldova”, faza II. Raport de activitate pentru perioada ianuarie 2021-Iunie 2021, disponibil pe: https://brd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/publicare_site_progress_report_january_2021-june_2021.pdf

53 BRD. Proiectele câștigătoare au fost selectate în cadrul Programului de granturi tematice Government Diaspora Engagement Hub (DEH) pentru anul 2022, detalii pe: <https://emoldovata.gov.md/en/news/the-winning-projects-were-selected-under-the-government-diaspora-engagement-hub-deh-thematic-grants-program-for-2022>

54 Implementat în cadrul proiectului „Consolidarea capacităților de dezvoltare a Republicii Moldova prin dialogul diasporei cu țara de origine „finanțat din Fondul de dezvoltare al OIM și implementat de OIM, misiunea în Moldova în parteneriat cu Biroul pentru relațiile cu Diaspora și Ministerul Educației al Republicii Moldova

a fost lansat în 2017 în cadrul proiectului OIM „Consolidarea capacităților de dezvoltare a Republicii Moldova prin crearea de parteneriate între diasporă și țara de origine”, cu resurse de grant în mărime de 200.000 USD⁵⁵. Scopul acestuia a fost de a dezvolta un mecanism funcțional de parteneriat între autoritățile publice și experți de înaltă calificare din diasporă în domenii strategice de dezvoltare socială și economică a Republicii Moldova. Au fost create 5 Grupuri de Excelență conduse de 7 experți de înaltă calificare din diasporă⁵⁶, care au lucrat în comun cu reprezentanții ministerelor de resort în vederea elaborării politicilor publice în 5 domenii prioritare: economia bazată pe cunoaștere, justiție, medicină, mediu și relațiile cu diaspora⁵⁷. Experții din diaspora s-au concentrat, de asemenea, pe elaborarea unor recomandări și inițiative de îmbunătățire a calității serviciilor publice prin transfer de expertiză, creativitate și inovare⁵⁸.

3.2. Eficacitate

Cercetătorii⁵⁹ conceptualizează eficacitatea în raport cu atingerea obiectivelor, ceea ce reprezintă, probabil, cea mai răspândită interpretare a eficacității. Acest criteriu a fost studiat în numeroasele sale forme: juridic (respectarea obligațiilor contractuale), economic (raportul dintre îndeplinirea obiectivelor și numărul de resurse cheltuite), normativ (realizarea justiției, a participării și a altor valori) sau politic (schimbări de comportament și interesele actorilor)⁶⁰. În prezenta evaluare, ne îndepărtăm de la definiția comună a eficacității - capacitatea unei organizații să-și îndeplinească cu succes obiectivele.

În evaluarea eficacității, în colectarea datelor au fost folosite, cu scop de ghidare, întrebările de cercetare prezentate în Caseta 3.

Caseta 3. Întrebări de cercetare utilizate pentru evaluarea eficacității

- ▶ În ce măsură strategia a progresat spre atingerea obiectivelor sale declarate / intenționate (*deloc, în mică măsură, în oarecare măsură, în măsură moderată, în mare măsură*)?
- ▶ Care este gradul de corespondență dintre scopurile – realizările – rezultatele Strategiei?
- ▶ Ce efecte (rezultate/realizări) a produs politica și unde acestea sunt congruente cu obiectivele prioritare ale Strategiei?
- ▶ Care au fost factorii exogeni și endogeni (interni și externi) care influențează realizarea scopurilor declarate ale Strategiei?

Așa cum a fost prezentat în capitolul anterior (subcapitolul 2.2.), Strategia națională pentru diaspora adoptată include un Plan de Acțiuni preconizat să sprijine implementarea acesteia. În acest scop, Planul include următoarele patru obiective:

- ▶ **Obiectivul 1:** elaborarea și dezvoltarea cadrului strategic și operațional pentru domeniul diasporei, migrației și dezvoltării (O1)
- ▶ **Obiectivul 2:** asigurarea drepturilor diasporei și consolidarea încrederii (O2)
- ▶ **Obiectivul 3:** mobilizarea, valorificarea și recu-

55 Ceapai Alla. Ce sunt și cum funcționează grupurile de excelență diaspora? 17 aprilie 2018. Radio Europa Liberă Moldova, disponibil pe: <https://moldova.europalibera.org/a/ce-sunt-%C8%99i-cum-func%C8%9Bioneaz%C4%83-grupurile-de-excelen%C5%A3%C4%83-ale-diasporei/29172430.html>

56 Olanda, SUA, Franța, Canada și România

57 Cancelaria De Stat. Grupurile de excelență ale diasporei au prezentat proiecte de politici pentru dezvoltarea Republicii Moldova. Comunicat de presă. 17.04.2018, disponibil pe: <https://cancelaria.gov.md/ro/content/grupurile-de-excelen%C5%A3%C4%83-ale-diasporei-au-prezentat-proiecte-de-politici-pentru-dezvoltarea>

58 Program Pilot, Diaspora Excellences Groups (DEG), BRD, OIM, Diaspora Engagement Hub. Mai 2017, detalii pe: https://brd.gov.md/sites/default/files/public_note_-_diaspora_excellence_groups.pdf

59 Baltag, D. și Romanyshyn, I. (2017) „Provocarea analizei performanței Politicii Europene de Vecinătate” Schumacher T. et al (eds.) Manualul Routledge privind politica europeană de vecinătate. Londra: Routledge, PP. 39-49; Lusthaus, C. (2002) Evaluarea organizațională: Cadru pentru îmbunătățirea performanței. Ottawa: IDRC

60 Young, O. (1999) Eficacitatea regimurilor internaționale de mediu: conexiuni cauzale și mecanisme comportamentale, Cambridge: presa MIT.

noașterea capitalului uman al diasporei (O3)

- **Obiectivul 4:** implicarea directă și indirectă a diasporei în dezvoltarea economică durabilă a Republicii Moldova (O4).

În cazul autorităților publice moldovenești, conform opiniilor colectate prin intermediul chestionarelor de autoevaluare, Strategia a reușit în mare măsură să asigure drepturile diasporei și să cultive încrederea (O2) și mai apoi să mobilizeze, să valorifice și să recunoască potențialul uman al diasporei (O3). Elaborarea și dezvoltarea cadrului strategic și operațional referitor la domeniul DMD (O1)

și implicarea directă și indirectă a diasporei în dezvoltarea economică durabilă a țării (O2) au fost clasificate ca fiind atinse într-o măsură mai mică. În cazul reprezentanților diasporei, conform rezultatelor sondajului, Strategia a fost mai eficientă în elaborarea cadrului DMD (O1). Din perspectiva respondenților, celelalte trei obiective au fost atinse într-o măsură mai mică comparativ cu primul obiectiv, dar totuși a fost atins într-o măsură moderată. În Tabelul 7 de mai jos se dă o reprezentare schematică a cadrului programatic și a modului de încadrare a obiectivelor în această schemă.

Tabelul 7: Lista programelor din zona DMD⁶¹ în raport cu obiectivele Strategiei

Program	Scopul programului	Obiectivul Strategiei
Programul Național de atragere a Remitențelor în economie "PARE 1+1"	- investiții în lansarea și / sau dezvoltarea propriei afaceri	implicarea directă și indirectă a diasporei în dezvoltarea economică durabilă a Moldovei (O4)
Diaspora Reușește Acasă: (DAR) 1 + 3	- urmărește valorificarea potențialului uman și financiar al diasporei în dezvoltarea socio-economică a Republicii Moldova	implicarea directă și indirectă a diasporei în dezvoltarea economică durabilă a Moldovei (O4)
Programul "Femeile în afaceri"	- reducerea inegalității de gen, ajutând femeile să dobândească abilități de management prin dezvoltarea afacerilor, în special în zonele rurale	implicarea directă și indirectă a diasporei în dezvoltarea economică durabilă a Moldovei (O4)
Start pentru tineret: o afacere sustenabilă la domiciliu	- să ofere sprijin tinerilor în ceea ce privește integrarea lor în economie prin sprijin în dezvoltarea ideilor lor de afaceri	implicarea directă și indirectă a diasporei în dezvoltarea economică durabilă a Moldovei (O4)
Diaspora Engagement Hub (DEH)	- să încurajeze și să sprijine moldovenii de peste hotare să implementeze ideile pe care le au în Moldova	mobilizarea, valorificarea și recunoașterea capitalului uman al diasporei (O3)

Sursa: elaborat de autori

Acest lucru poate fi explicat prin faptul că, în vederea atingerii obiectivelor declarate în

⁶¹ Datele din acest tabel reprezintă o reprezentare exactă a situației până în noiembrie 2022

Strategie, guvernul, în primul an de punere în aplicare a strategiei, a investit mai întâi în crearea unui cadru instituțional, elaborarea politicilor și a cadrului de reglementare precum și a celui programatic. Acest lucru a dus, la rândul său, la instituționalizarea comunicării, și coordonării politicii de stat în domeniul DMD⁶². Adăugător, au fost adoptate și o serie de documente de politici referitoare la drepturile diasporei, în special a emigranților moldoveni care revin în țară, cum ar fi Strategia națională de ocupare a forței de muncă sau Strategia națională privind migrația și azilul sau Planul de acțiuni privind (re)integrarea cetățenilor Republicii Moldova întorși de peste hotare⁶³. În afară de aceasta, BRD a elaborat un număr mare de programe în cadrul Strategiei Diaspora-2025 cu scopul de implicare a diasporei moldovenești în dezvoltarea socio-economică a țării, precum și de valorificare a capitalului uman al emigranților moldoveni, vizând în mod special atingerea Obiectivelor 3 și 4.

În ceea ce privește eficiența, multe dintre programele elaborate în cadrul Strategiei au obiective aliniate la scopurile vizate de Strategie (vezi detalii în Tabelul 8). De exemplu, Programul național PARE 1+1 urmărește obiectivul de a atrage remitențele în economie. Programul «PARE 1+1» a fost conceput cu referire la lucrătorii emigranți și/sau rudele de gradul întâi ale acestora care, în acest mod, doresc să investească în lansarea și/sau dezvoltarea propriei afaceri. Acest lucru este congruent cu Obiectivul 4, și anume - «implicarea directă și indirectă a diasporei în dezvoltarea economică durabilă a Republicii Moldova»⁶⁴. În mod similar, programele „START pentru tineri - o afacere durabilă acasă”⁶⁵ și „Femeile în afaceri” au fost concepute cu scop de a acorda sprijin acestora.

62 HG nr. 725 din 08.09.2017 privind mecanismul de coordonare a politicii de stat în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării, disponibil pe: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=101866&lang=ro

63 Strategia Națională de ocupare a forței de muncă pentru anii 2017-2021 (HG nr. 1473 din 30.12.2016 privind aprobarea Strategiei Naționale de ocupare a forței de muncă pentru anii 2017-2021, disponibilă pe adresa: <https://www.usmf.md/sites/default/files/2020-01/156%20%28Hot%C4%83r%C3%A2re%20cu%20privire%20la%20aprobarea%20Strategiei%20na%C5%A3ionale%20privind%20ocuparea%20for%C5%A3ei%20de%20munc%C4%83%20pentru%20anii%202017%E2%80%932021%29.pdf>); Strategia Națională privind migrația și azilul (2011-2021) (HG nr. 655 din 08.09.2011 privind aprobarea Strategiei Naționale privind migrația și azilul (2011-2020), disponibilă pe adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=56020&lang=ro), Planul de acțiuni privind (re) integrarea cetățenilor Republicii Moldova întorși de peste hotare, ghid pentru (re) integrarea cetățenilor Republicii Moldova întorși de peste hotare, iunie 2018, Biroul pentru Relații cu Diaspora, Cancelaria de Stat, disponibil la adresa: https://brd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/ghid_ro_1302.pdf

64 https://brd.gov.md/sites/default/files/sn_diaspora_2025_web.pdf, pp. 56-57

65 HG nr. 973 din 10.10.2018 privind aprobarea Programului „START pentru tineri-o afacere sustenabilă acasă”, disponibilă pe adresa https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=109155&lang=ro

Tabelul 8: Corespondența dintre obiectivele Strategiei și programele DMD

Obiectivul Strategiei	Programul DMD
Obiectivul 4: Implicarea directă și indirectă a diasporei în dezvoltarea economică durabilă a Republicii Moldova	<p><i>PARE 1+1</i> prioritățile acoperă următoarele domenii:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Crearea și dezvoltarea afacerilor în zonele rurale; ▶ Creșterea nivelului de informare a lucrătorilor migranți din Republica Moldova și a beneficiarilor de remitențe cu privire la oportunitățile de dezvoltare a unei afaceri în țara de origine; ▶ Creșterea competențelor antreprenoriale în rândul lucrătorilor migranți și a beneficiarilor de remitențe; ▶ Stimularea înființării și dezvoltării IMM-urilor de către lucrătorii migranți și beneficiarii de remitențe; ▶ Facilitarea accesului lucrătorilor migranți și beneficiarilor de remitențe la resursele financiare necesare înființării/dezvoltării IMM-urilor în Moldova; ▶ Promovarea culturii financiare și a economiilor; ▶ Crearea de noi locuri de muncă; ▶ Orientarea exportului și substituirea importurilor; ▶ Aplicarea tehnologiilor moderne, transferul de know-how, inovații.
	<p><i>„START pentru tineri - o afacere durabilă acasă”:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Oferirea sprijinului tinerilor în ceea ce privește integrarea lor în economie prin sprijin în dezvoltarea ideilor lor de afaceri, în special pentru tinerii din mediul rural, prin facilitarea accesului la resurse financiare, instruire, consultări și mentorat și extinderea afacerilor⁶⁶.
	<p><i>Programul de Abilitare Economică a femeilor „Femeile în afaceri”⁶⁷:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ reducerea inegalității de gen, ajutând femeile să dobândească abilități de management prin dezvoltarea afacerilor, în special în zonele rurale. ▶ Programul oferă 3 tipuri de suport: suport pentru inițierea unui start-up de afaceri; suport pentru start-up-uri nou create și sprijin pentru companiile în creștere.

⁶⁶ Raportul de activitate al Organizației pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii pentru anul 2019, ODIMM, Chișinău, 2020

⁶⁷ HG nr. 1064 din 16.09.2016 privind aprobarea Programului-Pilot „Femeile în afaceri”, disponibil la adresa: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=366750>

Tabelul 8: Corespondența dintre obiectivele Strategiei și programele DMD

Diaspora Engagement Hub

Programul⁶⁸ a inclus următoarele domenii tematice:

- ▶ Proiecte de crowdfunding ale diasporei;
- ▶ Emanciparea femeilor din diaspora;
- ▶ Programul local de întoarcere voluntară din diaspora;
- ▶ Proiecte inovative ale diasporei;
- ▶ Întoarcerea profesională din diaspora;
- ▶ Centre educaționale în diaspora și
- ▶ Parteneriate tematice regionale.

Obiectivul 3 –
"mobilizarea,
valorificarea și
recunoașterea
potențialului
uman al
diasporei"

DAR 1 + 3

Programul include 7 subprograme tematice:

- ▶ infrastructură (apă și canalizare, drumuri, școli, grădinițe, case de cultură);
- ▶ protecția mediului (prevenirea poluării mediului, gestionarea deșeurilor);
- ▶ economie (dezvoltare regională, investiții, dezvoltare agricolă);
- ▶ eficiență energetică (panouri solare, iluminat stradal, izolație termică);
- ▶ cultură (protecția patrimoniului, terenuri de joacă, dezvoltarea turismului rural, expoziții și festivaluri);
- ▶ educație (programe pentru copii, sport, inovații, transfer de cunoștințe și know-how)
- ▶ protecția socială (servicii sociale și sănătate)⁶⁹.

▶ *Sursa: elaborat de autori*

Cel de-al treilea obiectiv al Strategiei vizează recunoașterea potențialului diasporei prin consolidarea capacităților asociațiilor, a comunităților și rețelelor de excelență din diaspora⁷⁰. Începând cu 2016, Biroul a implementat Diaspora Engagement Hub (*Centrul de Participare a Diasporei*), finanțat de către Cooperarea Elvețiană pentru Dezvoltare (SDC). DEH este destinat cetățenilor originari din Republica Moldova care locuiesc în prezent peste hotare, inclusiv asociațiilor și grupurilor de inițiativă din diasporă. Scopul programului este de a încuraja și susține moldovenii de peste hotare să-și implementeze ideile pe care

le au în Moldova, valorificând astfel capitalul uman al diasporei.

Unele dintre cele mai recente programe, printre care programul DAR, sunt concepute în congruență atât cu obiectivul 3, cât și cu obiectivul 4 al Strategiei. Lansat în 2018 și aprobat pentru perioada 2019-2025, DAR are drept scop valorificarea potențialului uman și financiar al diasporei în vederea dezvoltării socio-economice a Republicii Moldova. În mod specific, obiectivul general al Programului se axează pe mobilizarea capitalului financiar și uman al diasporei, cum ar fi asociațiile/membrii diasporei, asociațiile din orașul natal, grupurile de inițiativă ale

68 BRD. *Diaspora Engagement Hub*, detalii pe: <http://brd.gov.md/ro/content/diaspora-engagement-hub-1>

69 PNUD. „Implicarea diasporei în dezvoltarea localităților de origine devine o practică națională prin programul DAR 1+3”. Comunicat de presă din 19.06.2020. <https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/presscenter/pressreleases/2020/diaspora-dezvoltarea-localitatilor-de-origine-devine-o-practica-nationala-prin-programul-DAR.html>

70 https://brd.gov.md/sites/default/files/sn_diaspora_2025_web.pdf, PP. 59

cetățenilor aflați peste hotare sau reveniți acasă. Ca rezultat, se așteaptă ca diaspora să stabilească parteneriate cu APL-urile de nivelul I și cu comunitatea de donatori în vederea dezvoltării sociale și economice a țării.

3.3 Eficiența

Eficiența este caracterizată în literatura academică⁷¹ de resursele unei organizații și evaluează realizarea rentabilă a rezultatelor.

Când este vorba de resurse, în discuta despre eficiență se adoptă o accepțiune mai largă (decât doar resursele financiare) - aceasta implicând disponibilitatea și utilizarea capacităților, utilizarea instrumentelor într-un mod care a contribuit la obținerea rezultatelor. După cum explică unii⁷², acestea se pot referi la autoritate, competențe, reputație sau la alte resurse de capital social și politic.

Pentru a ne ghida în evaluarea Eficienței, în colectarea datelor au fost utilizate întrebările de cercetare prezentate în caseta 4.

Caseta 4. Întrebări de cercetare utilizate pentru evaluarea eficienței

- ▶ În ce măsură realizările și rezultatele Strategiei reprezintă «raportul calitate-preț» (*deloc, în mică măsură, în oarecare măsură, în măsură moderată, în mare măsură*)?
- ▶ În ce măsură relația dintre intrări și ieșiri este oportună, rentabilă și conform standardelor preconizate (*deloc, în mică măsură, în oarecare măsură, în măsură moderată, în mare măsură*)?
- ▶ Care este nivelul de adecvare a obiectivelor, acțiunilor prioritare, sub-acțiunilor, termenelor limită și indicatorilor de progres din Strategie?
- ▶ În ce măsură strategia este aliniată la capacitățile existente ale autorităților de execuție, ale instituțiilor responsabile și/sau ale altor părți interesate relevante (*deloc, în mică măsură, în oarecare măsură, în măsură moderată, în mare măsură*)?

În conformitate cu opiniile colectate prin intermediul chestionarelor de autoevaluare, iese că autoritățile naționale clasează următoarele cinci programe ca fiind cele mai bune din punct de vedere al eficienței:

1. Programul de atragere a remitențelor în economie „PARE 1+1”;
2. Programul de asistență pentru reintegrarea cetățenilor reveniți în țară, implementat cu sprijinul OFII;
3. Programul Național de Abilitare Economică a Tinerilor (PNAET)/începând cu anul 2018 - Programul „START pentru tineri”;
4. Programul de abilitare economică a femeilor „Femeile în afaceri”;

5. Programul de formare continuă „Managementul eficient al afacerilor”.

Astfel, 78% dintre respondenții chestionarelor de autoevaluare consideră politicile din domeniul DMD ca fiind eficiente. Pe de altă parte, doar 41,54% reprezentanți ai diasporei consideră, aceste politici ca fiind eficiente, în timp ce alte 29,23% de politici sunt evaluate ca fiind de o eficiență joasă. În conformitate cu răspunsurile acestora, rezultă următorul clasament:

1. Programul de atragere a remitențelor în economie „PARE 1+1”;
2. Migrația și dezvoltarea locală (MiDL);
3. Diaspora reușește acasă (DAR 1+3);

⁷¹ Lusthaus, C. (2002) Evaluarea organizațională: Cadru pentru îmbunătățirea performanței, Ottawa: IDRC; Behn, R. (2003) ,de ce măsurați performanța? Scopurile diferite necesită măsuri diferite, Revizuirea Administrației Publice 63 (5): 586-606; Baltag, D. și Smith, M. (2015) ,diplomațiile UE și ale statelor membre în Moldova și Ucraina: examinarea performanței diplomatice a UE post-Lisabona’, Documente online de integrare europeană, 1 (19), PP.1-25

⁷² Baltag D. (2018) ,Reprezentarea externă a UE post-Lisabona: performanța diplomației UE în Belarus, Moldova și Ucraina’, Haga Journal of Diplomacy, Ediție Specială, 13 (1), pp. 75-96

4. Programul de abilitare economică a femeilor „Femeile în afaceri”;
5. Programul Național de Abilitare Economică a Tinerilor (PNAET)/din 2018 - Programul „START pentru tineri”.

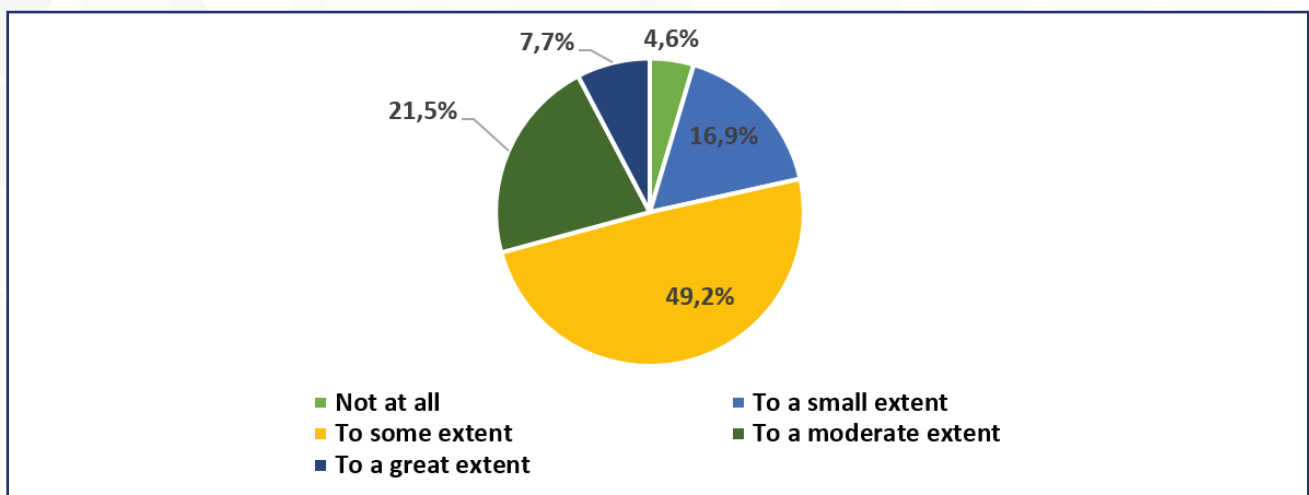
O reflectare în ceea ce privește capacitățile existente ale părților interesate relevante, indică că doar 44,4% dintre respondenții la chestionarele de autoevaluare consideră că Strategia se aliniază la capacitățile existente ale instituțiilor de implementare (adică, în conformitate cu părerea autorităților naționale). Potrivit acestora cele mai eficiente parteneriate în domeniul DMD în cadrul Strategiei sunt Proiectul PNUD „Migrație și dezvoltare locală” (MiDL), urmat de Programul guvernamental „DAR 1+3 - Diaspora reușește acasă” (2019-2025) și Programul guvernului de granturi tematice „Diaspora Engagement Hub”.

De asemenea, autoritățile naționale sunt conștiente de capacitățile existente în propria lor organizație în ceea ce privește implementarea eficientă a Strategiei în perioada 2016-2021. Analiza răspunsurilor permite identificarea următoarelor capacități care necesită o dezvoltare suplimentară în vederea unei implementări eficiente a Strategiei:

- ▶ Resurse umane suficiente pentru a face față sarcinilor;
- ▶ Capacitatea de a colecta și analiza date, informații și dovezi pentru elaborarea politicilor;
- ▶ Capacitatea de a elabora politici, programe, reglementări, proiecte etc.;
- ▶ Capacitatea de a elabora indicatori de monitorizare și evaluare și instrumente metodologice de evaluare a realizărilor, rezultatelor și impactului politicilor, strategiilor, planurilor de acțiune, programelor etc.;
- ▶ Capacitatea de a efectua evaluări de impact ale politicilor, strategiilor, planurilor de acțiuni, etc.

După cum se arată în Figura 5, doar 21,5% din diaspora evaluează capacitățile ca fiind eficiente, în timp ce 16,9% consideră că Strategia este aliniată la capacitățile existente într-o măsură neînsemnată și 49,4% - într-o măsură moderată. În același timp, membrii diasporei moldovenești explică o astfel de evaluare prin prisma provocărilor cu care se confruntă țara în prezent, cum ar fi războiul din Ucraina, efectele COVID-19, fluctuația masivă a resurselor umane, exodul creierelor și un ritm constant lent al reformelor în domeniul combaterii corupției.

Figura 5: În ce măsură Strategia este aliniată la capacitățile existente ale autorităților, ale instituțiilor responsabile și/sau ale altor părți interesate relevante? (deloc/în mica măsură/ în anumită măsură/ în măsură moderată/în măsură mare)

În același timp, în evaluarea respondenților (adică a autorităților publice) a eficienței instrumentelor instituționale existente menite să asigure promovarea abordării «întregului

guvern» și a politicii de stat în domeniul DMD se indică un clasament al instrumentelor instituționale existente, prezentat în Tabelul 9 de mai jos.

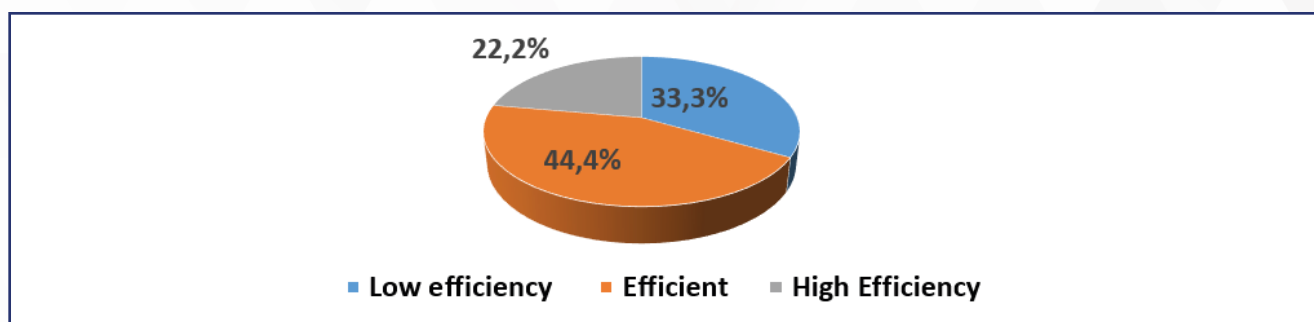
Tabelul 9: Clasarea eficienței “instrumentelor” instituționale existente pentru promovarea abordării “la nivelul întregului guvern.”

Clasament	Instrument DMD
Nivelul I	Comitetul Interministerial în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării (IDMD) Autorități publice locale (vicepreședintele /viceprimarul raionului în domeniul social responsabil de coordonarea și promovarea politicii locale în domeniul DMD)
Nivelul II	Ministere și autorități publice centrale (Secretarul de Stat/ Directorul general adjunct responsabil de promovarea și implementarea politicii de stat în domeniul DMD) Grupuri de lucru la nivel tehnic (suport operațional pentru IDMD; puncte de contact în ministere și autorități publice centrale)
Nivelul III	Nivel tehnic (de desemnarea unei persoane responsabile de exercitarea atribuțiilor de implementare a temelor legate de DMD)

Respondenții au fost, de asemenea, rugați să evalueze gradul de coordonare dintre autoritățile publice relevante, atât la nivel central, cât și la nivel local, în ceea ce privește punerea în aplicare a strategiei. În opinia a 66,6% dintre respondenți, implementarea este evaluată ca fiind eficientă și foarte eficientă (a se vedea Figura 6 de mai jos). Autoritățile

naționale consideră că crearea punctelor focale DMD la nivel central și local a contribuit la îmbunătățirea eficienței de implementare a Strategiei în perioada evaluată și, deși mai există loc pentru îmbunătățiri, părerea lor este că mecanismul de coordonare existent a avut un impact pozitiv.

Figura 6: Vă rugăm să evaluați nivelul de coordonare dintre autoritățile publice relevante, atât la nivel central, cât și la nivel local, în ceea ce privește punerea în aplicare a Strategiei în 2016-2021 (eficiență scăzută/eficient/eficiență înaltă)

În afară de aceasta, 66,6% dintre respondenții la chestionarele de autoevaluare consideră că obiectivele, acțiunile prioritare, acțiunile practice, termenii și indicatorii de progres sunt adecvate într-o măsură moderată și într-o mare măsură în domeniul «cost-eficiență». Un procent similar de respondenți, 66,6%, au aceeași opinie în ceea ce privește «raportul calitate-preț». Programul PARE 1+1 s-a dovedit a fi unul dintre cele mai de succes programe

de reintegrare a emigranților reîntorși în țară și de valorificare a beneficiilor migrației în ceea ce privește «raportul calitate-preț». Programul a reușit să mobilizeze mai mult de 1 mld. de MDL în ultimii 10 ani sub formă de investiții în economie, după cum indică Tabelul 10 de mai jos. Astfel, fiecare leu oferit sub formă de grant a generat, de fapt, 3 lei ca investiție în economie⁷³.

Tabelul 10. Numărul granturilor aprobate și volumul investițiilor în economie, mil.lei. (2011-2021)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Total
Proiecte de investiții aprobate pentru finanțare	73	69	171	191	213	210	209	224	210	187	122	1815
Valoarea subvențiilor aprobate	12,99	12,73	32,01	37,05	14,96	62,36	43,7	54,59	51,87	45,37	29,54	397,17
Valoarea investițiilor în economie	44,19	43,33	109,65	126,08	131,94	123,99	118,79	138,85	127,83	115,54	72,89	1153,05

Sursa: Raportul de activitate al Organizației pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii pentru anul 2021, ODIMM, Chișinău, 2022; Raportul de activitate al Organizației pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii pentru anul 2020, ODIMM, Chișinău, 2021; Raportul de activitate al Organizației pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii pentru anul 2019, ODIMM, Chișinău, 2020

O tendință similară s-a observat și în cazul programului „START pentru tineri - o afacere durabilă acasă”. În anul 2020, suma granturilor aprobate a fost de 38,99 mil. MDL. Suplimentar, au fost aprobate 269 de proiecte investiționale care au rezultat în 66,36 mln. MDL investiți în economie și în crearea a 551 de locuri de muncă. În 2021, suma granturilor aprobate a fost de 17,29 mln. MDL, dintre care 27,64 mln. MDL au

fost canalizați în economie și au fost create 300 de locuri de muncă. Astfel, s-a putut remarca un efect multiplicator al acestui Program (1 leu oferit sub formă de grant atrage circa 1 leu ca investiție în economie)⁷⁴.

Eficiența în ceea ce privește relația dintre intrări și ieșiri variază de la într-o măsură moderată la în mare măsură. În 2020, de exemplu, în urma evaluării proiectelor depuse

⁷³ ODIMM. ODIMM sprijină financiar emigranții să-și lanseze propriile afaceri în Republica Moldova. 22 iunie 2021, disponibil la: <https://www.odimm.md/ro/presa/comunicate-de-presa/5066-odimm-sustine-financiar-migrantii-sa-si-deschida-propriile-afaceri-in-republica-moldova>

⁷⁴ Analiza impactului. Proiectul Hotărârii Guvernului privind modificarea HG nr. 973/2018 privind aprobarea Programului „START pentru tineri: o afacere sustenabilă acasă”. 10.12.2020, disponibil pe: https://mei.gov.md/sites/default/files/analiza_impactului_proiect_modif_973.pdf

În cadrul Programului DAR1+3, au fost selectate pentru finanțare 42 de autorități publice locale. Valoarea totală a finanțării acestora a fost de circa 23 mil. MDL⁷⁵. În 2021, PNUD și SDC, în calitatea lor de parteneri de dezvoltare, au susținut 12 din cele 42 de proiecte depuse spre finanțare în baza formulei 1+3 (Guvern + APL + parteneri de dezvoltare + asociații din orașele de baștină), cu un buget total de peste 7,9 mln. MDL⁷⁶. În total, au fost selectate 64 de proiecte în valoare de 12,8 mln. MDL din 136 de proiecte depuse⁷⁷. În anul 2022, au fost acceptate pentru evaluare 59 de proiecte. Dintre acestea, au fost aprobate 41 de proiecte în valoare de 10 mln. MDL⁷⁸.

3.4. Impact

La fel ca în cazul eficienței, cercetătorii⁷⁹ conceptualizează impactul din perspectiva evaluării rezultatelor. Cu toate acestea, impactul și eficacitatea nu sunt sinonime. După cum explică cercetătorii⁸⁰ - o politică poate fi eficace fără a avea un impact și, de obicei, prezența unor efecte neintenționate și a unor consecințe neașteptate indică un impact. În acest sens, impactul este definit ca fiind capacitatea unei politici de a aborda, diminua și eradica o anumită problemă care a declanșat crearea politicii.

Pentru a ne ghida evaluarea Impactului, au fost utilizate întrebările de cercetare pentru colectarea datelor, prezentate în caseta 4.

Caseta 5. Întrebări de cercetare utilizate pentru evaluarea impactului

- ▶ În ce măsură Strategia a avut impact în raport cu beneficiarii și părțile interesate (*deloc, în mică măsură, în oarecare măsură, în măsură moderată, în mare măsură*)?
- ▶ Strategia a generat consecințe- pozitive sau negative, intenționate sau neintenționate?
- ▶ Cum a contribuit Strategia la schimbările pe termen scurt și mediu?
- ▶ Ce obiective ale Strategiei au avut cea mai semnificativă/mai puțin semnificativă contribuție ?
- ▶ Ce sinergii au fost dezvoltate, ca urmare a implementării Strategiei (în toate sectoarele guvernamentale, în rândul autorităților centrale și locale, între guvern și asociațiile diasporei și partenerii de dezvoltare)?

Atât autoritățile naționale, cât și reprezentanții diasporei au indicat un anumit grad de impact pe care îl are Strategia. Astfel, autoritățile naționale au apreciat acest impact la un nivel mai ridicat, în timp ce diaspora - la

un nivel mai scăzut. De exemplu, 77,8% dintre respondenții la chestionarele de autoevaluare consideră că Strategia a produs un mare impact sau unul moderat asupra beneficiarilor și părților interesate (Figura 7).

75 Comunicat de presă. Proiecte câștigătoare în cadrul proiectului „Diaspora reușește acasă „DAR 1+3””; Cancelaria de Stat. Guvernul Republicii Moldova, disponibil pe adresa: <https://cancelaria.gov.md/ro/content/au-fost-selectate-proiectele-castigatoare-cadrul-programului-diaspora-acasa-reuseste-dar-13>

76 Moldpresa. Agenția Informațională de Stat. Programul DAR 1 + 3 a devenit o practică națională. 19.06.2020, disponibil la: <https://www.moldpres.md/news/2020/06/19/20004916>

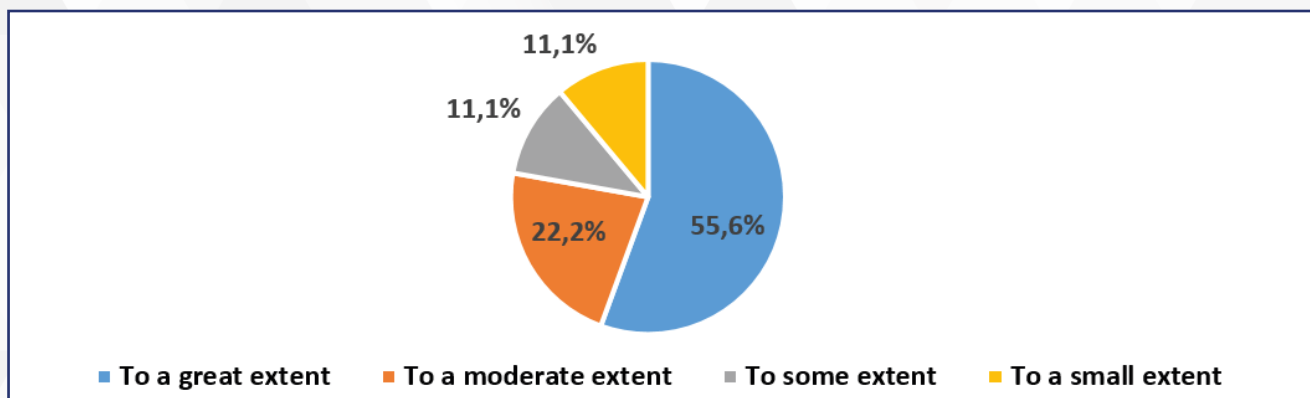
77 Vicol Dumitru, Pistrinciu Vadim. Diaspora nu este „ paralelă! Notă Analitică. Această notă analitică a fost elaborată în cadrul proiectului „Punți de politici cu UE: securizarea procesului de europeanizare a Republicii Moldova”, implementat cu sprijinul Fundației Soros. Iulie 2021, disponibil pe: <http://ipre.md/2021/07/06/video-diaspora-nu-este-paralela/>

78 Procesul-verbal nr. 1 din 22 aprilie 2022, Comitetul de evaluare și monitorizare a proiectelor în cadrul Programului Diaspora reușește acasă „DAR 1 + 3”; ediția 2022, disponibil pe adresa: https://brd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/proces_verbal_dar_2022.pdf

79 Baltag, D. și Romanyshyn, I. (2017) „Provocarea analizei performanței Politicii Europene de Vecinătate” Schumacher T. et al (eds.) Manualul Routledge privind politica europeană de vecinătate. Londra: Routledge, PP. 39-49;

80 Ibid

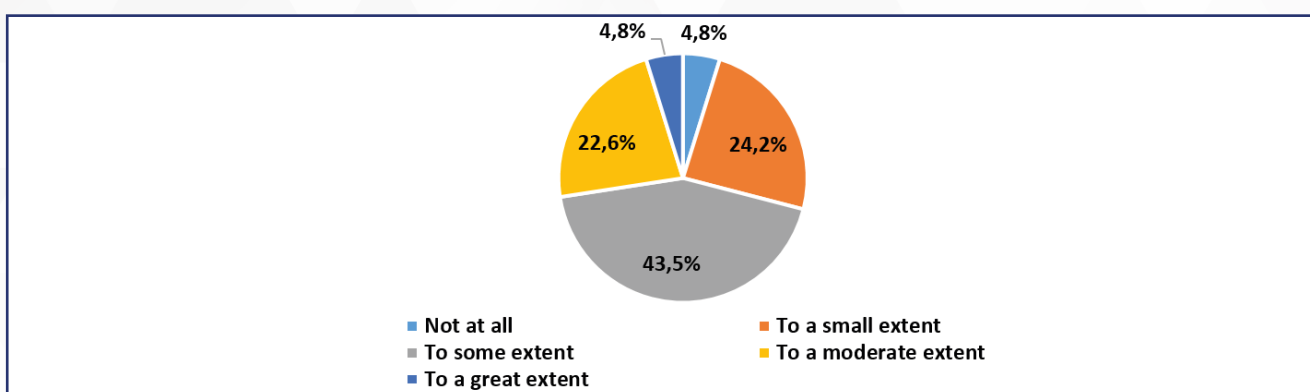
Figura 7: A avut Strategia impact asupra beneficiarilor și părților interesate? (în măsură mare/în măsură moderată// în anumită măsură/ în măsură mică)

Potrivit unora dintre ei, Strategia a determinat rolul BRD în coordonarea și elaborarea politicilor publice referitoare la diasporă. De asemenea, a contribuit la efectuarea unor modificări în planurile de acțiuni ale multor instituții publice și a contribuit la creșterea interesului donatorilor și partenerilor de dezvoltare față de DMD din Moldova. În afară de aceasta, Strategia a creat pârghii pentru o implicare semnificativă a diasporii în viața socială și economică a țării de origine. Strategia a identificat rolul societății civile și al mediului academic în procesul de elaborare a politicii de stat cu referire la diasporă. A facilitat consolidarea capacităților APL în acest domeniu și a consolidat relațiile acestora cu diaspora în vederea dezvoltării comune a proiectelor locale. În cele din urmă, la fel de important, au fost consolidate relațiile dintre organizațiile din țară și cele din diasporă.

Majoritatea răspunsurilor diasporii cu privire la aprecierea impactului Strategiei asupra părților interesate și a beneficiarilor variază de la un grad mic până la un grad moderat: 22 consideră că impactul Strategiei a fost într-o mică măsură: 24,2% dintre respondenți indică un impact de grad mic, 22,6% - într-o oarecare măsură și 43,5% - unul moderat (a se vedea Figura 8). Cei care evaluează impactul Strategiei de un grad mic subliniază faptul că subiectul diasporii este accentuat o dată pe an, în timpul verii, când moldovenii se întorc acasă în vacanță. Pentru aceștia este evident că personalul echipei BRD este unul mic, fără o finanțare serioasă, ceea ce explică faptul că Strategia a punctat un impact mic. Pe de altă parte, cei care atribuie Strategiei un impact de grad moderat, subliniază că DMD a fost inclusă pe agenda politică a Parlamentului, Președinției, Guvernului Republicii Moldova, inclusiv a autorităților publice locale.

Figura 8: A avut Strategia impact asupra beneficiarilor și părților interesate? (deloc/în măsură mică / în anumită măsură/ în măsură moderată/ în măsură mare)?

În afară de aceasta, instrumentele precum Zilele Diasporei sau Congresul Diasporei au devenit platforme sistematice de comunicare și dialog cu instituțiile naționale. Diaspora moldovenească consideră, de asemenea, că autoritățile publice specializate își mobilizează capacitățile instituționale cu scop de a oferi servicii de calitate și, respectiv, cu scop de a spori încrederea cetățenilor lor. O altă modalitate de evaluare a impactului a fost contribuția adusă de Strategie prin programele pilotate de atragere a diasporei în dezvoltarea Republicii Moldova, cum ar fi Diaspora Engagement Hub, cu subprogramele sale, sau Centrele educaționale. În afară de aceasta, reprezentanții diasporei sunt prezenți astăzi în Parlament, Președinție, Guvern și Procuratură.

În ceea ce privește impactul, majoritatea programelor DMD au generat consecințe pozitive, au condus la crearea sinergiei între părțile interesate și, de asemenea, s-au soldat cu un impact atât asupra părților interesate, cât și asupra beneficiarilor acestora. Merită să fie remarcat faptul că mai mult de jumătate dintre beneficiarii programelor PARE 1+1 sunt întreprinderi gestionate de rudele de gradul întâi ale emigranților. Acest lucru ar putea fi perceput ca o dovadă că emigranții ar putea reveni în țară sau că aceste întreprinderi

reprezintă un fel de investiții în țară cu scop de a obține un venit suplimentar. Se pare că acest lucru a generat o consecință pozitivă (neintenționată), deoarece peste 60 % din aceste fonduri sunt, de regulă, direcționate către întreprinderile existente care intenționează să își extindă capacitățile⁸¹.

O contribuție semnificativă a Programelor a fost faptul că acestea au fost orientate spre atragerea tinerilor și a beneficiarilor din afara capitalei țării. Ca rezultat: 48,7% dintre antreprenori sunt tineri cu vârsta de până la 35 de ani, 84% dintre beneficiarii Programului sunt locuitori din afara capitalei Chișinău și 32% dintre beneficiari sunt femei (571 de întreprinderi au fost create și/sau administrate de femei). În afară de aceasta, programul a acoperit o arie geografică largă, dat fiind faptul că participanții provin din peste 35 de țări (primele 10 țări sunt enumerate în Tabelul 8 de mai jos). De exemplu, în 2020, lucrătorii emigranți, care au participat la program, erau originari din 31 de țări: 61% lucrau în UE, 35% în alte țări și 3% în statele membre ale fostei Uniuni Sovietice. Cei mai mulți emigranți, la fel ca și în anii precedenți, lucrau în Italia (23%), după care urmau cei din Marea Britanie (13,2%), Federația Rusă (11%), Germania (10%), Franța (8%), România (7,5%) etc.⁸²

Tabelul 8. Țările din care provin emigranții care au participat la Programul "PARE 1+1" (2017-2020)

	Țările din care provin migrații	2017	2018	2019	2020
1	Italia	108	91	60	46
2	Federația Rusă	52	43	27	22
3	Regatul Unit	36	43	35	27
4	Germania	18	29	23	20
5	SUA	18	6	8	9
6	Franța	16	17	11	16

81 Vicol Dumitru, Pistrinciu Vadim. *Diaspora nu este „paralelă! Notă Analitică. Această notă analitică a fost elaborată în cadrul proiectului „Punți de politici cu UE: securizarea procesului de europeanizare a Republicii Moldova”, implementat cu sprijinul Fundației Soros. Iulie 2021, disponibil pe: <http://ipre.md/2021/07/06/video-diaspora-nu-este-paralela/>*

82 *Raportul de activitate al Organizației pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii pentru anul 2020, ODIMM, Chișinău, 2021*

Tabelul 8. Țările din care provin emigranții care au participat la Programul “PARE 1+1” (2017-2020)

7	Israel	12	12	11	7
8	România	10	11	7	15
9	Spania	8	10	1	3
10	Irlanda	4	11	7	7

Sursa: Raportul de activitate al Organizației pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii pentru anul 2019, ODIMM, Chișinău, 2020; Raportul de activitate al Organizației pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii pentru anul 2020, ODIMM, Chișinău, 2021

Examinând impactul economic al Programului „Femei în afaceri” (vezi Tabelul 9 de mai jos), putem vedea modul în care acesta a contribuit la crearea a 2081 de locuri de muncă, a aprobat 618 de contracte de finanțare și granturi în valoare de 95,63 mln.

MDL, și cum au fost investită în economie suma de 149,55 mln. MDL⁸³. Iar acest lucru a fost posibil, în pofida unor dificultăți cu care s-a confruntat Programul (așa cum se arată la compartimentul Criteriul de Sustenabilitate).

Tabelul 9. Impactul Economic al programului “ Femeile în afaceri ” (2019-2021)

Anul	Numărul de proiecte de investiții aprobate pentru finanțare, (mln. lei)			Volumul granturilor aprobate, (mln. lei)			Volumul investițiilor în economie, (mln. lei)			Numărul de locuri de muncă		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
	178	235	96	23,37	37,54	17,62	33,04	54,74	27,21	590	593	307

Sursa: Raportul de activitate al Organizației pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii pentru anul 2021, ODIMM, Chișinău, 2022; Raportul de activitate al Organizației pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii pentru anul 2020, ODIMM, Chișinău, 2021; Raportul de activitate al Organizației pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii pentru anul 2019, ODIMM, Chișinău, 2020; Raportul de activitate al Organizației pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii pentru anul 2018, ODIMM, Chișinău, 2019

În ceea ce privește crearea sinergiei, în multe dintre programele DMD este inclusă o cooperare între părțile interesate. Programul DAR, de exemplu, se bazează pe principiul 1 + 3 al parteneriatului: diaspora + guvernul și/sau autoritățile locale + partenerii de dezvoltare și donatorii. Programul DAR1 + 3 este un program de remitențe sociale care canalizează donațiile diasporei și ale autorităților locale spre proiecte de lucrări publice în Republica Moldova și compensează donațiile în proporție de 3:1

(3 lei din partea donatorilor internaționali/guvernului/autorităților locale la fiecare 1 leu de fonduri donate de diasporă)⁸⁴.

Alte exemple de consecințe neintenționate ale Strategiei se referă la rețeaua DiaMed. În 2021 Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „N. Testemițanu” a decis să valorifice modelul programului DEG prin lansarea ideii de creare a unei rețele a diasporei științifice medicale - DiaMed.MD. Rețeaua a fost creată

⁸³ Programul „Femeile în afaceri”. Statistici, disponibile pe: <https://www.odimm.md/ro/femei-in-afaceri>

⁸⁴ Cancelaria De Stat. Grupurile de excelență ale diasporei au prezentat proiecte de politici pentru dezvoltarea Republicii Moldova. Comunicat de presă. 17.04.2018, disponibil pe: <https://cancelaria.gov.md/ro/content/grupurile-de-excelenta-ale-diasporei-au-prezentat-proiecte-de-politici-pentru-dezvoltarea>

independent de activitatea Biroului și are drept scop crearea unui spațiu virtual de dialog și cooperare între cercetătorii din domeniul științelor medicale, în trecut absolvenți ai acestei universități. Platforma facilitează implementarea inițiativelor comune în domeniul cercetării și inovațiilor prin publicații, proiecte, schimb de know-how și alte activități. În prezent se preconizează ca rețeaua să fie dezvoltată și instituționalizată cu sprijinul BRD⁸⁵.

3.5. Sustenabilitate

Cercetările din domeniul politicilor publice⁸⁶ indică faptul că este important să se evalueze potențiala flexibilitate a unei anumite politici și calitatea de perspectivă a acesteia. Se are în

vedere capacitatea politicii de a rezista în timp, „revenindu-și” după șocuri externe și crize interne. După cum subliniază unii⁸⁷, procesele de învățare sunt de o mare importanță pentru o politică, acestea fiind în stare să declanșeze factori neașteptați, situații neprevăzute și evenimente critice, care deschid un proces de feedback al politicii și pot deveni o forță motrice de schimbare a politicii (Evans și Reid, 2014). În acest sens, sustenabilitatea este definită de capacitatea politicii de a se schimba și de a se adapta, precum și de posibilitatea de a se re-proiecta pe baza unui proces de învățare.

Pentru a ne ghida în cazul evaluării Sustenabilității, în procesul de colectare a datelor au fost utilizate întrebările de cercetare prezentate în Caseta 6.

Caseta 6. Întrebările de cercetare utilizate pentru evaluarea sustenabilității

- ▶ În ce măsură Obiectivele Strategiei din ultimii cinci ani (2016-2021) sunt formulate având în vedere sustenabilitatea pe termen lung (*deloc, în mică măsură, în oarecare măsură, în măsură moderată, în mare măsură*)?
- ▶ Care sunt lecțiile învățate și practicile obținute de pe urma cărora s-ar putea beneficia la implementarea Strategiei în perioada 2022-2025?
- ▶ Cum se va schimba angajamentul factorilor de decizie cheie în ceea ce privește implementarea Strategiei în următorii 3 ani (2022 - 2025)? În ce măsură este probabil ca părțile interesate să continue să se implice?
- ▶ Ce capacități ale părților interesate naționale trebuie dezvoltate în continuare în vederea unei implementări mai durabile a Strategiei în perioada 2022-2025?

În ultimii ani, programele DMD au devenit durabile, într-o oarecare măsură, fără o intenție conștientă realizată în cadrul Strategiei. De exemplu, dat fiind succesul și impactul pozitiv al Programului PARE 1+ acesta a fost prelungit de 3 ori: în 2015 (2015-2018), în 2018 (2018-2021)⁸⁸, și în 2021 (2021-2024)⁸⁹. Cu toate acestea, sprijinul financiar a

variat, ceea ce indică că prioritățile naționale au fluctuat în funcție de prioritățile de pe agenda politică, lucru care confirmă faptul că procesul de elaborare a obiectivelor nu a fost conceptualizat prin prisma sustenabilității. Din aceste considerente, începând cu anul 2018, din bugetul public au început să fie alocate anual 40 mln. MDL în scopul programului,

⁸⁵ Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițeanu” din Moldova. Lansarea inițiativei de creare a rețelei diasporei științifice Medicale din Moldova – DIAMED.MD. 09.04.21, disponibil pe: <https://usmf.md/ro/noutati/lansarea-initiativei-de-creare-retelei-diasporei-stiintifice-medicale-republicii-moldova>

⁸⁶ Versluis, E., Van Keulen, M. și Stephenson, P. (2010) Analiza procesului politic al Uniunii Europene. Învățământul Superior Internațional Macmillan.

⁸⁷ Evans, B. și Reid, J. (2014) Resilient Life: The Art of Living Dangerously, Cambridge: Polity

⁸⁸ Evans, B. și Reid, J. (2014) Resilient Life: The Art of Living Dangerously, Cambridge: Polity

⁸⁹ Teleradio-Moldova. Programul PARE 1+1 „a fost prelungit până la sfârșitul anului 2024. 29 decembrie 2021. <https://trm.md/ro/economic/programul-pare-1-1-a-fost-extins-pana-la-finele-anului-2024>

ca mai apoi, începând cu anul 2021⁹⁰, aceste fonduri să fie reduse la 30 mln. MDL pe an. În schimb, În septembrie 2022, Guvernul a decis să completeze Programul „PARE 1+1” prin aprobarea unui alt Program numit „Programul de atragere a remitențelor în economie „PARE 1+2”⁹¹. Programul extins se realizează printr-o abordare similară celei din PARE 1+1”: ambele având algoritmi 1+1 și 1+2. Cu toate acestea, suma granturilor acordate a fost în valoare de până la 750.000 MDL.

În afară de aceasta, implementarea Programului a scos la iveală unele provocări, cum ar fi scăderea, începând cu anul 2016, a numărului de întreprinderi nou create; forța de muncă insuficientă și calificarea scăzută a acesteia; nivelul insuficient al culturii antreprenoriale în domeniul dezvoltării și managementului afacerilor; și modificările frecvente ale cadrului legal. Analizel rapoartelor anuale de implementare a Programului „PARE 1+1”⁹² au permis identificarea acestor provocări și a obstacolelor. Au fost depistate provocări și în examinarea altor programe. De exemplu, o evaluare a impactului pe baza monitorizării post-finanțare în 2019 a Programului „Femeile în afaceri” a relevat principalele provocări evidențiate de beneficiarii Programului (*prin prisma abordării DMD*⁹³):

- ▶ Lipsa unui personal calificat, fluctuația cadrelor;
- ▶ Insuficiența resurselor financiare în vederea extinderii afacerilor;
- ▶ Oportunități limitate de comercializare;
- ▶ Politică salarială nefavorabilă;

- ▶ Informație dispersată. Dificultatea identificării experților care să poată oferi un sprijin consultativ complex;
- ▶ Lipsa unui cadru normativ bine reglementat în ceea ce privește vânzările online și înregistrarea fiscală a încasărilor în numerar;
- ▶ Lipsa unui sistem bancar flexibil care să răspundă nevoilor micilor întreprinzători;
- ▶ Absența unui mecanism ieftin de livrări.

În același timp, majoritatea respondenților la chestionarele de autoevaluare consideră că obiectivele strategiei par a fi sustenabile pe termen lung, într-o măsură moderată și într-o mare măsură în ultimii cinci ani (Figura 9 de mai jos). Cu toate acestea, autoritățile publice indică faptul că unele domenii necesită o mai mare atenție ținând cont de schimbările la nivel global, cum ar fi:

- ▶ Digitalizarea serviciilor prestate în folosul diasporei și emigranților
- ▶ Migrația, diaspora și schimbările climatice
- ▶ Îmbunătățirea sistemelor naționale de colectare a datelor privind migrația și diaspora
- ▶ Gestionarea migrației în situații de criză
- ▶ Reintegrarea emigranților reîntorși în țară
- ▶ Consolidarea în toate regiunile țării a capacităților APL de integrare a DMD în strategiile lor locale
- ▶ Consolidarea Alianței naționale a asociațiilor localităților de baștină

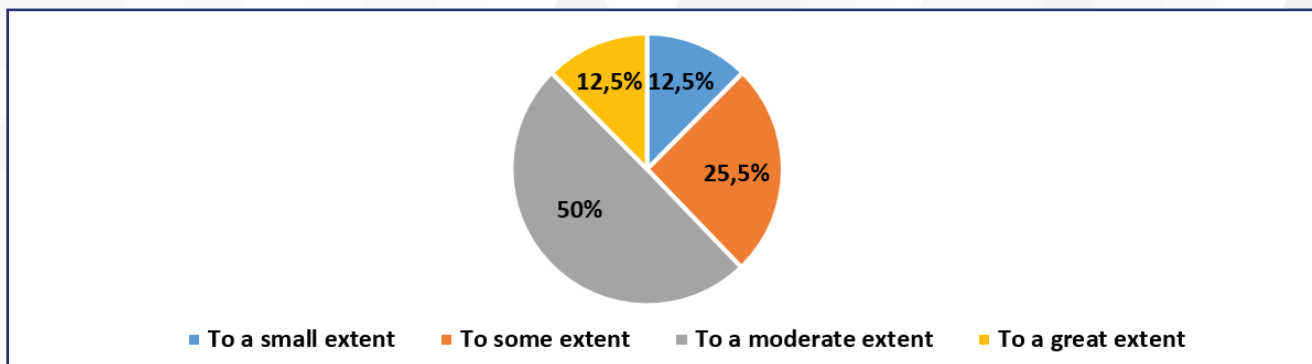
90 O analiză a granturilor acordate și a investițiilor canalizate în economie prin Programul PARE 1+1 arată o ușoară scădere a dinamicii programului în 2021. Acest lucru se datorează, cel mai probabil, impactului negativ al pandemiei COVID-19 asupra economiei Republicii Moldova în perioada 2020-2021.

91 HG nr. 622 din 07.09.2022 privind aprobarea Programului de atragere a Remitențelor în economie „PARE 1+2”; disponibil pe adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=133391&lang=ro

92 Raportul de activitate al Organizației pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii pentru anul 2020, ODIMM, Chișinău, 2021; Raportul de activitate al Organizației pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii pentru anul 2019, ODIMM, Chișinău, 2020

93 Raportul de activitate al Organizației pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii pentru anul 2020, ODIMM, Chișinău, 2021

Figura 9. Sunt Obiectivele Strategiei din ultimii cinci ani (2016-2021) sustenabile pe termen lung? (În mica măsură/ în anumită măsură/ în măsură moderată/în măsură mare)

Diaspora apreciază faptul că în această perioadă au fost lansate, pilotate și îmbunătățite multe programe. De exemplu, după implementarea PARE 1+1, programul este extins într-o nouă formulă, cea de 1+2. De asemenea, alte programe lansează noi etape și noi grupuri țintă continuă să fie replicate. În acest sens, 45,9% dintre membrii diasporei consideră că beneficiile Strategiei 2016-2021 au șanse să continue și să se manifeste, într-un grad moderat, pe termen mediu și lung după încheierea implementării strategiei în 2025. Restul respondenților participanți la sondaj evaluează acest lucru ca fiind posibil într-o mică măsură (16,4%) și într-o anumită măsură (23%).

Între timp, analiza noastră arată că programele și parteneriatele bazate pe eforturile comune ale mai multor părți interesate (Guvern + APL + parteneri de dezvoltare + Asociații ale localităților de origine) s-au dovedit a fi cele mai eficiente și durabile (de exemplu, DAR 1+3; MiDL; DEH). Prin urmare, aceste tipuri de parteneriate au potențial deplin de a răspunde nevoilor tuturor categoriilor de emigranți și membri ai diasporei (potențiali, existenți și reîntorși). Experiența acestor programe și parteneriate indică faptul că eforturile au fost unite cu succes la nivel politic, instituțional și juridic cu scop de a asigura dezvoltarea și extinderea la nivel național a unor modele de sprijin eficiente și

durabile pentru părțile interesate implicate în procesele de migrație⁹⁴. De exemplu, un aspect important care contribuie la sustenabilitatea programului DEH este finanțarea acestuia atât de către partenerii de dezvoltare (SDC), cât și de bugetul public. Pe de altă parte, unirea eforturilor pe baza formulei 1+3 în cadrul programului DAR contribuie semnificativ la sustenabilitatea acestuia și la impactul pozitiv asupra dezvoltării comunităților. Prin urmare, ar fi rațional să se evalueze impactul programelor actuale (de exemplu, DAR 1+3 și PARE 1+1) în vederea utilizării eficiente a resurselor în viitor, precum și pentru a înțelege cine beneficiază cel mai mult și cât de eficiente sunt programele în vederea abordării inegalităților sociale și economice⁹⁵.

În cele din urmă, există dovezi care indică faptul că programele nu sunt încă concepute prin prisma sustenabilității. Continuarea unui program are loc numai după ce acesta și-a urmat cursul și numai dacă sunt prezenți factorii necesari, cum ar fi: un teren politic corespunzător, disponibilitatea capacităților administrative, accesul la finanțare și altele. De exemplu, DEG, deși considerat ca fiind de mare succes, a fost operațional doar în perioada 2017-2018, datorită accesului la finanțare din Fondul de dezvoltare al OIM. Această realitate a avut un impact asupra continuării programului, care nu s-a mai reluat nici până în ziua de azi.

⁹⁴ PNUD. Proiectul " Migrație și Dezvoltare Locală „ (MiDL) (etapa II; 2019-2022), detalii pe: https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/projects/MIDL_Project_2.html

⁹⁵ PNUD-OIM foaie de parcurs multianuală pentru cooperarea în domeniul Migrației și Dezvoltării Durabile în Moldova, lunie 2021, disponibilă pe: https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/presscenter/pressreleases/2021/pnud_i-oim-promoveaz-opportuniti-egale-pentru-migranii-moldoveni.html

Concluzii privind cadrul de evaluare

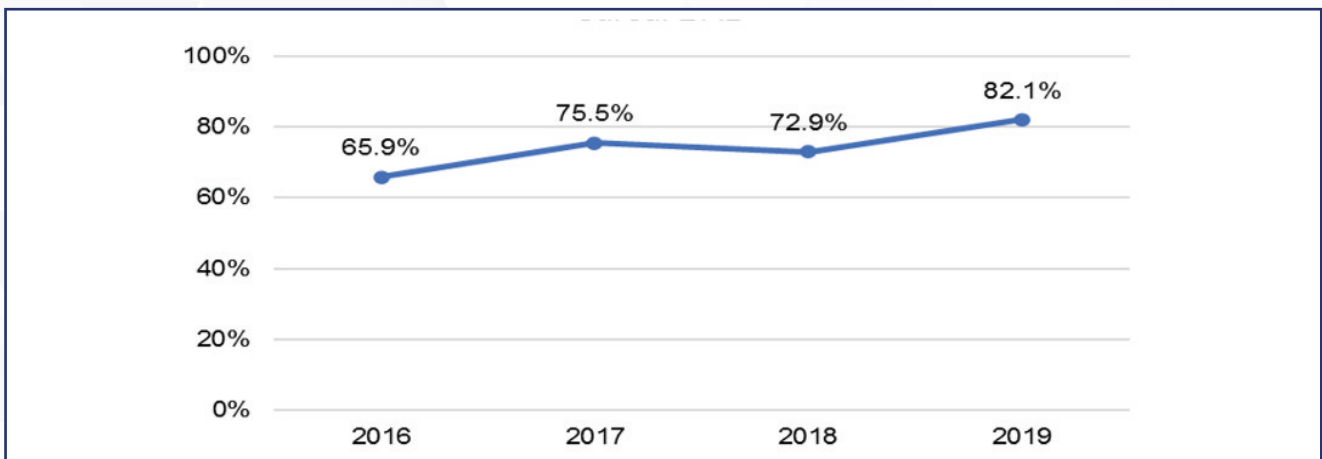
Constatările descrise în capitolul anterior sunt prezentate din perspectiva fiecăruia dintre cele cinci criterii. Pentru a putea evalua strategia în ansamblu, este important să se tragă concluzii pe baza evaluării lor agregate. La o primă vedere, datele colectate indică faptul că, în general, Strategia s-a realizat într-o măsură moderată din perspectiva mai multor criterii. Cel mai puțin performant dintre acestea este durabilitatea - capacitatea de a învăța și de a se adapta la o dezvoltare rapidă, lucru esențială pentru o îmbunătățire a Strategiei în următoarele perioade. Ținând cont de acest lucru, prezentăm în capitolele de mai jos o scurtă descriere a indicatorilor de monitorizare și evaluare (M&E) cu scop de a

elucida dinamica datelor, și includem o discuție a factorilor care influențează, în mod pozitiv și negativ, implementarea Strategiei, precum și lecțiile învățate.

Dinamica Datelor

Dovezile analizate⁹⁶ arată că autoritățile publice relevante au reușit să crească ponderea politicilor sectoriale cu impact asupra migrației de la 65,9% în 2016 la 82,1% în 2019 (a se vedea Figura 10). Cu toate acestea, datele pentru 2020-2021 nu sunt disponibile, deoarece raportul de evaluare a ponderii politicilor sectoriale la nivel central, cu impact asupra migrației pentru acești ani, se află în prezent în proces de elaborare.

Figura 10. Ponderea politicilor sectoriale care au impact asupra migrației (2016 - 2019)

Sursa: Toartă V. & Vremiș M. (2018). "Ghid cu instrucțiuni metodologice privind utilizarea cadrului de politică M&E participativă în domeniul DMD pentru a măsura punerea în aplicare a abordării integrate în acest sens." Elaborat în cadrul proiectului comun IOM/PNUD/Programul Global „Integrarea migrației în strategiile naționale de dezvoltare”, faza II, disponibil pe: https://brd.gov.md/sites/default/files/ghid_metodologic.pdf

⁹⁶ Analiza cantitativă a datelor s-a bazat pe prelucrarea și evaluarea informațiilor statistice transmise de punctele focale DMD la nivelul autorităților publice centrale, în conformitate cu 15 indicatori relevanți pentru atribuțiile Strategiei (Capitolul 1 „Migrație și dezvoltare”, Capitolul 4 „Gestionarea migrației returnate, facilitarea (re) integrării și consolidării diasporii” și Capitolul 5 „Cadrul de politici și programe și dialogul civil cu diaspora” din „Cadrul politicilor naționale de M&E în domeniul DMD”)

Acest indicator depășește „indicatorii de rezultat” de 80% stabiliți prin Strategia „Diaspora 2025”. (Obiectivul 1. *„Elaborarea și dezvoltarea cadrului strategic și operațional în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării”. Indicatori de M&E pe termen mediu „Ponderea politicilor sectoriale cu impact asupra migrației”. Indicatori de rezultat/progres „80% din documentele de politici au impact asupra migrației”*)⁹⁷. Între timp, ar fi important de subliniat faptul că două rapoarte de evaluare a impactului DMD realizate în 2020 și 2021⁹⁸ au arătat că aceste date și informații prezentate cu privire la acest indicator erau fragmentate și incomplete. Unele autorități au prezentat doar date legate nemijlocit de competențele lor, fără a împărtăși și date care ar fi relevante pentru domeniul DMD. Se remarcă în permanență o dificultate în înțelegerea noțiunilor de „impact al migrației” și „abordarea guvernului în ansamblu în ceea ce privește DMD în cadrul politicilor sectoriale ..

Un rezumat al datelor colectate cu privire la indicatorii selectați mențiți să urmărească anumite tendințe în ceea ce privește implementarea cadrului DMD dintr-o perspectivă cantitativă se dă în Tabelul prezentat în Anexa 4. Poate fi observată o anumită încetinire a procesului de implementare a activităților relevante în cadrul Programului guvernului „DEH” (indicatorul 5.7), a inițiativelor comune ca parte a parteneriatelor create la nivel regional de asociații ale diasporei (indicatorul 5.8), precum și a mecanismului bazat pe principiul includerii domeniului (re)integrării la nivel central și local, inclusiv a reintegrării pe piața muncii.

În general, datele evaluate confirmă dinamica pozitivă în cadrul implementării

Strategiei Diaspora-2025 pe parcursul anului 2016, deși cu un anumit grad de variabilitate. După cum s-a menționat deja, unele dintre datele solicitate fie nu au fost disponibile, fie au un caracter fragmentat, în special cele pentru perioada 2020-2021. O explicație a lipsei sau a insuficienței datelor ar putea fi perturbarea activității normale a autorităților publice relevante din cauza impactului negativ al pandemiei COVID-19 pe parcursul acestei perioade. În mod similar, pandemia COVID-19, cel mai probabil, a avut un impact asupra scăderii valorii unor indicatori pentru 2020-2021 (de exemplu, 1.13, 1.18, 1.9, 5.5), deoarece pandemia a avut un impact negativ atât asupra Republicii Moldova, cât și asupra țărilor de destinație ai emigranților moldoveni și ai membrilor diasporei. O altă constatare, care iese în evidență, este faptul că unele date prezentate nu au fost dezagregate pe ani. Mai mult ca atât, unele autorități publice indicate în Strategie ca «surse de date» au suportat un proces de reorganizare internă sau o remaniere. Această realitate impune ca în Programul de implementare a Strategiei pentru perioada 2022-2025 să se facă o actualizare a «Surselor de date».

Analiza datelor colectate cu privire la indicatorii de M&E, selectați din strategia națională, a arătat, de asemenea, că aproximativ 60% dintre acești indicatori au fost atinși sau chiar depășiți în mod semnificativ (de exemplu, indicatorii 1.1, 1.2, 1.3, 2.3, 2.4, 3.3, 4.2) - date prezentate în tabelul din Anexa 5. În același timp, s-a putut observa o anumită sub-performanță în ceea ce privește restul de 40% din indicatori (de exemplu, 3.2, 4.1, 4.3, 4.4, 4.5). Merită să menționăm sub-performanța acelor indicatori care se referă la valorificarea

97 HG nr. 200 din 26.02.2016 privind aprobarea Strategiei Naționale „Diaspora-2025” și a Planului de acțiuni pentru anii 2016-2018 pentru implementarea acesteia, disponibil pe adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=91207&lang=ro

98 Toartă V. și Vremiș M. (2018). „Ghid cu instrucțiuni metodologice privind utilizarea cadrului de politici participative de M&E în domeniul DMD pentru a măsura implementarea abordării integrate în acest sens.” Elaborat în cadrul proiectului comun OIM / PNUD / programul Global „Integrarea Migrației în strategiile naționale de dezvoltare”, faza II, disponibil pe: https://brd.gov.md/sites/default/files/ghid_metodologic.pdf; Burdelnii E. (2021). Raportul Final. Analize ale nivelului de eficiență a politicilor în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării (DMD) în perioada 2016-2020 și impactul implementării acestuia asupra diasporei, Chișinău

potențialului economic, investițional și de afaceri al diasporei (de exemplu, mecanisme de investiții colective testate referitoare la diasporă; programe de sprijinire a investițiilor în întreprinderi sociale și rurale elaborate și pilotate; ediții ale forumurilor economice și de investiții organizate).

Factori de influență

Pentru a înțelege și a interpreta constatările noastre, este important să cartografiem factorii interni și externi care au contribuit, între 2016 și 2021, la obținerea rezultatelor scontate.

Unii dintre aceștia au fost favorabili atingerii setului de obiective stabilite, în timp ce alții au împiedicat acest proces.

Pe de o parte, atât diaspora, cât și autoritățile publice au enumerat primii cinci factori interni (prezentați în Tabelul 10) care au favorizat obținerea rezultatelor. După cum se poate observa, în ceea ce privește doi dintre acești factori (evidențiați în Tabel), atât părțile interesate, cât și beneficiarii Strategiei indică faptul că, pentru a facilita obținerea rezultatelor așteptate, este esențial să existe un cadru de reglementare eficient, combinat cu un angajament politic puternic.

Tabelul 10: Factorii interni sunt propice pentru obținerea rezultatelor în cadrul acestei Strategii (prezentate în funcție de clasamentul acestora)

Nr	Diaspora	Autoritățile publice
1	Implicarea efectivă a organizațiilor societății civile, asociațiilor diasporei și mass-media (abordare participativă)	Coordonare trans-sectorială și intra-guvernamentală eficientă, inclusiv între nivelurile centrale și locale ("abordare la nivelul întregului guvern.")
2	Voință politică puternică, deschidere și angajament în sprijinirea punerii în aplicare a Strategiei	Conducere politică puternică, deschidere și angajament pentru a sprijini punerea în aplicare a Strategiei
3	Cadru legislativ și de reglementare eficient în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării	Cadru legislativ și normativ eficient în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării
4	Disponibilitatea unei acoperiri bugetare adecvate	Implicare eficientă cu organizațiile societății civile, asociațiile diasporei și mass-media (abordare participativă)
5	Gradul de corespondență și raportul cost-eficacitate dintre acțiunile prioritare, acțiunile practice, termenii de realizare și indicatorii de progres stabiliți în cadrul Strategiei.	Disponibilitatea unei acoperiri bugetare adecvate

În același timp, doi factori diferă. Liderii diasporei consideră că este important să se ia în considerare gradul de corespondență și raportul cost-eficiență între acțiunile prioritare, acțiunile practice, termenii de realizare și indicatorii de progres stabiliți în cadrul Strategiei. Autoritățile publice,

pe de altă parte, consideră că «abordarea guvernului în ansamblu» este de cea mai mare importanță, ceea ce presupune o coordonare intersectorială și intra guvernamentală eficientă, inclusiv între nivelurile central și local. În ceea ce privește importanța, 39,7% dintre respondenții din diasporă au indicat cât

de chintesentială este abordarea participativă. Acest factor este evidențiat și de actori naționali, dar într-o măsură mai mică, ceea ce este firesc. Pentru a promova o abordare participativă în elaborarea politicilor, trebuie mai întâi să se adopte o abordare a guvernului în ansamblu. Nu este surprinzător faptul că ambele părți au indicat că ar trebui îmbunătățit dialogul cu toate părțile implicate în Strategie, de la părțile interesate până la beneficiari. După cum indică literatura politică⁹⁹, acest lucru se poate realiza atât de sus în jos: inițiativa în acest sens poate veni de la nivelul central (guvern), cât și de jos în sus: inițiativa poate veni din partea grupurilor din diasporă care încearcă să influențeze punerea în aplicare a unor programe/proiecte/activități specifice.

Printre *factorii externi*, atât reprezentanții diasporei, cât și autoritățile naționale au subliniat că Strategia a beneficiat de combinația a doi factori - sprijinul puternic din partea partenerilor și donatorilor internaționali, precum și de impulsul puternic de realizare a reformelor în acest domeniu, cerut de asociațiile diasporei și de asociațiile din orașul de baștină. Pe lângă aceasta, instituțiile

publice au observat o turnură pozitivă a evenimentelor, care a creat o fereastră de oportunitate pentru implementarea Strategiei, și anume - disponibilitatea diasporei de a se implica și deschiderea ambasadelor moldovenești. Această observație este extrem de valoroasă, deoarece o multiplicare a unor astfel de „ferestre politice”¹⁰⁰ poate îmbunătăți performanța Strategiei în ansamblu. După cum se explică în literatura de specialitate privind politicile publice¹⁰¹, un fenomen de acest gen are loc atunci când există o aliniere între condițiile politice, o problemă specifică care trebuie abordată și existența unei idei de politică care să ducă la generarea unei soluții. Pentru ca acest lucru să se materializeze, actorii, din interiorul și din afara guvernului, cum ar fi din diasporă și ambassade, trebuie să colaboreze strâns împreună.

Pe de altă parte, trebuie să luăm în considerare *factorii care au împiedicat* acest lucru, atât pe plan intern, cât și extern. Tabelul 11 de mai jos sintetizează clasamentul *factorilor interni* care încetinesc punerea în aplicare a Strategiei.

Tabelul 11. Factori interni care au împiedicat realizarea rezultatelor așteptate (prezentate în funcție de clasamentul acestora)

Nr	Diaspora	Autoritățile publice
1	Acoperire bugetară insuficientă	Capacități tehnice subdezvoltate (operaționale, analitice, de colectare a datelor, M&E, agendă de lucru supraîncărcată etc.)
2	Lipsa clarității în înțelegerea mandatului autorității în domeniul DMD	Restructurarea și reorganizarea în cadrul Guvernului
3	Inconsecvența dintre obiective, acțiuni prioritare, acțiuni practice, termene stabilite și indicatori de progres în cadrul Strategiei	Fluctuație ridicată a personalului în cadrul autorităților publice relevante

99 Rietbergen-McCracken, J. (2017). *Elaborarea politicilor participative. Alianța Mondială pentru participarea cetățenilor.*

100 În cartea sa principală, *Agende, alternative și politici publice*, John Kingdon (1984/2011) a dezvoltat un model de elaborare a politicilor de tip „fluxuri de proces” în care a explicat importanța „ferestrelor de politică”

101 Kingdon, J. W. și Stano, E. (1984). *Agende, alternative și politici publice (Vol. 45, PP165-169).* Boston: Little, Brown

Tabelul 11. Factori interni care au împiedicat realizarea rezultatelor așteptate (prezentate în funcție de clasamentul acestora)

4	Restructurarea și reorganizarea în cadrul Guvernului	Lipsa clarității în înțelegerea mandatului autorității în domeniul DMD
5	Angajament politic insuficient și responsabilitate instituțională pentru a sprijini punerea în aplicare a Strategiei	Acoperire bugetară insuficientă
6	Implicare insuficientă cu asociațiile diasporei, asociațiile de băștinași, OSC-urile, afacerile migranților etc. (abordare participativă)	Implicare insuficientă cu asociațiile diasporei, asociațiile de băștinași, OSC-urile, afacerile migranților etc. (abordare participativă)

După cum se poate observa, atât liderii diasporei, cât și autoritățile publice (evidențiate în Tabel) au indicat mulți dintre factorii respectivi, cum ar fi - restructurarea și reorganizarea în cadrul guvernului, lipsa de claritate în înțelegerea mandatului autorității în ceea ce privește aspectele legate de DMD, acoperirea bugetară insuficientă și angajamentul insuficient cu asociațiile diasporei, asociațiile din orașele de baștină, OSC-urile și întreprinderile emigranților. Angajamentul scăzut între părțile interesate și beneficiarii documentului de politică supus evaluării, indicat în Tabel, reiterează concluzia anterioară cu privire la beneficiile pe care le poate oferi abordarea participativă. Cercetările în domeniul politicilor publice¹⁰² explică faptul că, în acest sens, conceperea de instrumente de participare activă într-un mod consecvent poate conferi unei politici continuitate și impact, dat fiind faptul că guvernul oferă cetățenilor porți de acces ca aceștia să contribuie la stabilirea agendei politice, precum și la modelarea politicii respective, în timp ce decizia finală aparține guvernului. Merită să fie menționat faptul că unul din factori a fost indicat ca fiind atât favorabil, cât și ca fiind un obstacol pentru Strategie - se pare că există un buget adecvat pentru a sprijini procesul de punere în aplicare

și, în același timp, resursele financiare par a fi insuficiente.

În conformitate cu opiniile colectate pe baza chestionarelor de auto-evaluare, impactul pandemiei COVID-19 împreună cu manifestarea unei apatii, ne-implicări și ne-reacționări din partea unor anumiți membri ai diasporei au constituit acei *factori externi*, care au împiedicat obținerea rezultatelor scontate. Factorul care necesită să fie luat în considerare în cazul diasporei în ceea ce privește facilitarea progresului, constă în continuarea implicării partenerilor de dezvoltare ai țării. Și, în sfârșit, un factor semnificativ, menționat nu doar de părțile interesate dar, de asemenea, și de liderii diasporei, - 71,9% de respondenți – este faptul că instabilitatea și volatilitatea politică nu pot conduce la obținerea rezultatelor scontate.

Deși acest factor este de natură internă, el poate fi perceput ca unul extern din considerente că atunci când este ostil, devine acel mediu extern care limitează dezvoltarea unei politici. După cum explică economiștii¹⁰³, un mediu politic instabil se soldează cu reducerea investițiilor necesare pentru dezvoltarea economică a unei țări. În același timp, potrivit economiștilor, este important să se țină cont de faptul că o stabilitate politică nu

102 Rietbergen-McCracken, J. (2017). *Ibidem*

103 Hussain, Z. (2014). Poate stabilitatea politică să afecteze creșterea economică? Disponibil pe: <https://blogs.worldbank.org/endpovertyinsouthasia/can-political-stability-hurt-economic-growth>

duce neapărat la performanțe de nivel înalt. În timp ce un mediu politic mai stabil poate fi mai atractiv pentru investițiile străine, acesta poate, de asemenea, fi și dăunător, deoarece anumite procese din societate pot avea de suferit din cauza satisfacției, a lipsei de concurență sau a opacității (cum este cazul guvernelor formate dintr-un singur partid sau de coaliții de partide aflate la guvernare o perioadă lungă de timp). În același timp, după cum indică cercetările¹⁰⁴, instabilitatea politică are capacitatea de a reduce orizonturile factorilor de decizie, ceea ce duce la performanțe scăzute în materie de politici, deoarece îi poate orienta spre schimbarea frecventă a politicilor sau spre schimbarea direcției de implementare a acestora.

Lecțiile învățate

Pe lângă cartografierea factorilor externi și interni, așa cum s-a discutat în secțiunea anterioară, analiza datelor a permis, de asemenea, identificarea lecțiilor învățate atât de către părțile interesate, cât și de către beneficiarii Strategiei Diaspora-2025. De exemplu, părțile interesate au învățat că:

- ▶ În cazul politicilor publice este esențială existența unui mecanism de coordonare al DMD în ceea ce privește relația dintre intrări și ieșiri, implementarea la timp și eficiență din punct de vedere al costurilor, precum și în vederea obținerii unor rezultate în conformitate cu standardele preconizate.
- ▶ O politică poate fi pe cât de eficientă pe cât de activă și stabile sunt punctele focale responsabile de DMD.
- ▶ Analiza științifică a datelor privind migrația, împreună cu un studiu de caz referitor la Moldova, ar trebui să fie o condiție obligatorie în cazul elaborării politicilor bazate pe dovezi.

- ▶ Digitalizarea mecanismelor de monitorizare a DMD prin intermediul sistemelor online este esențială în ceea ce privește modernizarea procesului de politici publice din Moldova.

- ▶ Situația în care diaspora activează, în calitate de partener al autorităților publice locale, generează beneficii socio-economice pentru țară.

În același timp, lecțiile învățate de către reprezentanții diasporei au un accent diferit:

- ▶ Schimbarea politicilor are loc atunci când părțile interesate mobilizează întreaga societate, nu doar diaspora.
- ▶ Pentru a simți și măsura impactul, este nevoie de mai mult timp, deoarece nu toți actorii implicați reușesc să obțină beneficii.
- ▶ Performanța unei politici depinde de faptul dacă o viziune este împărtășită atât de părțile interesate, cât și de beneficiari.
- ▶ Varietatea și claritatea produselor oferite diasporei (prin intermediul diferitelor programe) au succes doar atunci când abordarea este una sistemică și coerentă.
- ▶ Diaspora, în afară de remitențe, dispune de alte diferite resurse, și pentru a contribui la dezvoltarea țării trebuie să facă acest lucru într-un anumit cadru.
- ▶ Oportunitățile de dialog oferite de părțile interesate contribuie la rolul activ al diasporei și îmbunătățește imaginea țării.

Concluzii

În ceea ce privește DMD, Moldova a avansat considerabil în acest sens. Până în 2005, existau doar circa 30 de țări, care aveau instituții dedicate în mod specific chestiunilor legate de diaspora, care au devenit astăzi o componentă esențială a elaborării politicilor și a conturării afacerilor legate de migrație¹⁰⁵. În acest sens,

¹⁰⁴ Aisen, A. și Veiga, F. J. (2013). Cum afectează instabilitatea politică creșterea economică?. *Jurnalul European de Economie Politică*, 29, 151-167

¹⁰⁵ Gamlen, A. (2019). *Geopolitica umană: State, emigranți și ascensiunea instituțiilor diasporei*. Oxford University Press; Gamlen, A., Cummings, M. E. și Vaaler, P. M. (2019). *Explicarea ascensiunii instituțiilor diasporei*. *Jurnalul de studii etnice și migraționale*, 45(4), 492-516.

Moldova și-a priorizat angajamentul față de DMD prin crearea unei instituții (BRD) care coordonează politicile de stat și construiește punți de legătură cu emigranții moldoveni. Elaborarea de strategii și mecanisme de cooperare în domeniul diasporei este considerată, de asemenea, o bună practică, cel puțin pentru că urmează practica globală de includere atât a autorităților centrale, cât și a celor locale, a partenerilor de dezvoltare și, mai recent, a profesioniștilor din diasporă.

Este de remarcat faptul că autoritățile publice moldovenești au reușit să crească ponderea politicilor sectoriale un impact asupra migrației de până la 82,1% în perioada evaluată (2016-2019). În ansamblu, se pare că există o dinamică pozitivă în ceea ce privește punerea în aplicare a cadrului DMD și a Strategiei naționale „Diaspora-2025”, întrucât au fost atinși aproximativ 60% din indicatorii de rezultate pe termen mediu. În același timp, COVID-19 a avut un impact negativ asupra coerenței datelor colectate, în special pentru perioada 2020-2021. Acest lucru a dus la o scădere a valorii unor indicatori legați de DMD (de exemplu, 1,13, 1,18, 1,9, 5,5). În plus, s-a observat o încetinire a procesului de implementare a unor programe ale guvernului.

Între timp, profilul diasporei moldovenești a evoluat. În primul rând, emigranții moldoveni sânt cunoscuți pentru contribuția lor economică - anual trimit 1,9 miliarde USD în remitențe (echivalentul a 15,8% din PIB)¹⁰⁶. În al doilea rând, puterea lor a devenit recent mai vizibilă în timpul alegerilor, deoarece,

prin exercitarea drepturilor lor, diaspora¹⁰⁷ a devenit semnificativă în ceea ce privește determinarea rezultatului alegerilor. În al treilea rând, implicarea diasporei în îmbunătățirea proceselor democratice din Moldova, prin crearea grupurilor de inițiativă, a comunităților și a organizațiilor neguvernamentale, ajută actorii naționali să gestioneze mai bine provocările cu care se confruntă țara. Câteva exemple de astfel de diplomație a diasporei sunt - activitatea platformelor Diaspora Connect¹⁰⁸, O Femeie¹⁰⁹, din grupul de inițiativă denumit Grupul operativ al diasporei Moldova4UE¹¹⁰, activitatea membrilor Fundației Noroc Olanda¹¹¹, AIM Franța¹¹², și MAD-Aid¹¹³. Acestea sunt doar câteva dintre numeroasele cazuri existente în care grupurile din diaspora își pun know-how-ul la dispoziția părților interesate de acasă, de cele mai multe ori *pro bono*.

Prin urmare, lipsa datelor sau comunicarea insuficientă ar putea fi de departe cel mai mare obstacol în calea colaborării cu diaspora, deoarece acestea sunt chiar instrumentele care permit elaborarea și dezvoltarea eficientă a politicilor. Comunicarea limitată duce adesea la un angajament selectiv, care nu împuternicește comunitățile diasporei. Comunicarea digitală ar putea fi cheia pentru reducerea decalajului de comunicare în ceea ce privește implicarea eficientă a diasporei. După cum arată cercetările efectuate de Facilitatea pentru diaspora globală a UE (EUDiF)¹¹⁴, pentru a angaja în mod corespunzător diaspora, este necesar să se creeze canale de comunicare și conținut specifice pentru și de către diaspora, pe lângă dezvoltarea comunicării care vizează

106 Datele Băncii Mondiale (2020). Preluat de pe <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS>

107 MAEIE (2021). Date privind dimensiunea Diasporei Moldovenești; disponibile pe: https://mfa.gov.md/sites/default/files/propunerile_maeie_privind_constituirea_celor_191_de_sectii_de_votare.pdf

108 <https://diasporaconnect.md/>

109 <https://ofemeie.com/>

110 <https://www.igovernance.eu/moldova4eu-diaspora-task-force>

111 <https://www.facebook.com/NorocOlanda>

112 <https://www.facebook.com/AIMParisFrance>

113 <https://www.mad-aid.org.uk/>

114 Shabaka (2021). Implicarea diasporei în vremuri de criză. Studiu de caz EUDiF, Bruxelles: ICMPD, disponibil pe adresa: <https://diasporaforddevelopment.eu/library/diaspora-engagement-in-time-of-crisis/>

mobilizarea resurselor și a competențelor diasporei.

În acest context, precum și faptul că există o anumită sub-performanță a acelor indicatori din Strategia Națională "Moldova-2025" care se referă la valorificarea potențialului economic, investițional și de afaceri al diasporei în combinație cu sub-performanța criteriilor de durabilitate, trebuie adoptată o capacitate prospectivă a Strategiei. În acest sens, atât actorii naționali, cât și liderii diasporei consideră că obiectivele următoarei Strategii necesită o concentrare mai aprofundată (până în 2025) asupra următoarelor două obiective:

- ▶ Obiectivul III „Mobilizarea, valorificarea și recunoașterea potențialului uman al diasporei”
- ▶ Obiectivul IV “Implicarea directă și indirectă a diasporei în dezvoltarea economică durabilă a Republicii Moldova”

Pentru a atinge cele două obiective menționate mai sus, s-ar putea acorda mai puțină atenție următorului obiectiv:

- ▶ Obiectivul II „Asigurarea drepturilor diasporei și consolidarea încrederii”

În cele din urmă, ultima etapă de punere în aplicare a Strategiei trebuie să se alinieze la provocările legate de migrație și diasporă, abordate în obiectivele de dezvoltare ale *Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”*¹¹⁵ și, în special, la cele 4 sub-priorități incluse în domeniul prioritar 5.7 („*Sprijinirea și implicarea diasporei*”)¹¹⁶:

- ▶ Încurajarea transferului de cunoștințe și competențe ale diasporei și ale emigranților prin stabilirea de parteneriate între autoritățile publice centrale, autoritățile publice locale, comunități, diasporă și asociația din orașul de baștină.
- ▶ Reintegrarea eficientă a persoanelor revenite din străinătate și valorificarea potențialului diasporei în ceea ce privește competențele și calificările acestora prin dezvoltarea unor instrumente de stimulare a înființării întreprinderilor, precum și prin asigurarea transferabilității beneficiilor și recunoașterea cunoștințelor și competențelor dobândite.
- ▶ Încurajarea noilor modalități de învățare pe tot parcursul vieții în serviciul public prin acordarea asistenței tehnice de către profesioniștilor din diaspora.
- ▶ Implementarea instrumentelor și mecanismelor digitale de implicare a diasporei în participarea civică și publică.

¹¹⁵ *Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, disponibilă pe <https://gov.md/ro/moldova2030>*

¹¹⁶ *ibidem*

Recomandări

Pe baza constatărilor prezentate și discutate în capitolele 3 și 4 din prezentul raport, a fost elaborată o listă de sugestii pentru ultima fază de punere în aplicare a strategiei Diaspora-2025. Aceste sugestii servesc drept recomandări în elaborarea următorului Program sectorial, care este în același timp orientat spre viitor și trecut și ia în considerare nevoia de flexibilitate și adaptabilitate a Strategiei la evoluția rapidă a relațiilor cu diaspora moldovenească.

Lista compilată a Recomandărilor de mai jos a fost structurată pe categorii, așa cum este dictat de datele colectate și analizate.

5.1. Cadrul de reglementare:

- ▶ Să se ajusteze Strategia în conformitate cu Hotărârea Guvernului nr. 386 (iulie 2020)¹¹⁷. Ultima etapă a punerii în aplicare a strategiei trebuie să fie transformată într-un Program, ca document de politică pe termen mediu care derivă din Strategie și contribuie la punerea în aplicare a acesteia. În acest sens, BRD ar trebui să reflecteze asupra:
 - ▶ modului în care programul va contribui la atingerea obiectivelor Strategiei, perioada propusă pentru implementare, părțile implicate în elaborarea programului (introducere);
 - ▶ problemelor din domeniul sau subdomeniul de activitate și cauzele acestora, inclusiv descrierea consecințelor posibile în cazul neintervenției în rezolvarea problemelor și impactul acestora asupra principalelor grupuri vulnerabile afectate, utilizând dovezi cantitative și calitative (analiza situației);
 - ▶ rezultatelor așteptate în domeniul sau subdomeniu de activitate, derivate din obiectivele și direcțiile prioritare ale strategiei (obiectivele generale);
 - ▶ rezultatelor specifice și măsurabile așteptate, derivate din obiectivele generale ale programului (obiective specifice);
 - ▶ efectelor pe termen mediu rezultate din implementarea programului (impact);
 - ▶ stimării resurselor financiare și nefinanciare necesare pentru punerea în aplicare a fiecărui obiectiv specific separat, în conformitate cu prevederile Cadrului Bugetar pe Termen Mediu (costuri);
 - ▶ iscurilor anticipate și măsurile de reducere sau înlăturare a acestora (riscuri de implementare);
 - ▶ părților interesate responsabile sau care contribuie la implementarea programului, precum și alte părți implicate în implementare (autorități/instituții responsabile);
 - ▶ metodelor de monitorizare și evaluare, indicarea autorităților/instituțiilor publice responsabile cu raportarea și periodicitatea monitorizării, evaluării și raportării (proceduri de raportare).;

117 Hotărârea Guvernului 386/2020 privind planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice

- ▶ Pentru a realiza acest lucru, BRD ar trebui să fie mai metodic, și anume:
 - ▷ să definească un cadru de Monitorizare, Evaluare și Învățare (MEL) - care să ofere tuturor părților interesate posibilitatea de a solicita un răspuns rapid în cazul în care indicatorii sunt neadecvați pentru atingerea obiectivelor (se va lua în considerare utilizarea unei planșe sau a unei fișe de evaluare).
 - ▷ să elaboreze un cadru MEL care să cuprindă principalele constatări și recomandări și să includă rapoarte lunare, trimestriale, semestriale sau anuale menite să ajute la evaluarea impactului documentelor de politici sectoriale relevante;
 - ▷ să formuleze mai bine indicatorii de progres decât doar printr-o combinație a indicatorilor cantitativi și calitativi care să permită o cuantificare mai eficientă a numerelor precum și captarea rezultatelor și a impactului activităților puse în aplicare;
 - ▷ să promoveze dezagregarea mai multor date acolo unde este posibil (*de exemplu*, dezagregarea în funcție de sex, vârstă etc.). Acest lucru va permite o mai mare vizibilitate a modului în care BRD abordează și influențează în activitățile sale anumite categorii de beneficiari (de exemplu, femeile, tinerii) și va contribui la monitorizarea progresului spre introducerea unor indicatori specifici (cum ar fi egalitatea de gen). În plus, datele dezagregate vor permite factorilor de decizie politică să evalueze situația și să elaboreze răspunsuri și politici adecvate, bazate pe date concrete, să urmărească schimbările și să ia măsuri corective, atunci când este necesar;
 - ▷ să creeze un mecanism coerent și solid de M&E a impactului Strategiei pe termen mediu și lung care să permită o mai bună înțelegere a efectelor directe și secundare ale acestora în diferite contexte;
- ▶ să facă actualizarea cadrului de M&E (indicatorilor de M&E), în special în ceea ce privește sursele de date instituționale, având în vedere multiplele modificări intervenite în organigrama Guvernului și transferarea mandatelor referitoare la domeniul diasporei în responsabilitatea unor noi autorități publice;
- ▶ să prioritizeze indicatorii de progres pe baza anilor și a duratei impactului – de exemplu, pe termen scurt, mediu și lung;
- ▶ să introducă o serie de indicatori de măsurare a impactului activităților din perspectiva "raportului calitate-preț";
- ▶ să dezvolte instrumente metodologice de evaluare a rezultatelor și a impactului politicilor, strategiilor, programelor;
- ▶ să definească în mod clar rolurile și responsabilitățile tuturor părților interesate implicate în cadrul DMD;
- ▶ să alinieze activitățile inclusiv la provocările internaționale și, în acest sens, să cuprindă mai multe domenii, cum ar fi: schimbările climatice, economia verde, digitalizarea, calitatea educației, reducerea sărăciei, sănătatea și bunăstarea.

5.2. Cadrul programatic

- ▶ Reconceptualizarea programelor, parteneriatelor și proiectelor din domeniul DMD din perspectiva adaptării acestora la cerințele, nevoile și comportamentul în schimbare al membrilor diasporei, inclusiv la nivel local. În acest sens, este recomandabilă proiectarea programelor pe termen scurt care să permită „câștiguri rapide”, adăugător la cele pe termen lung, multe-aniuale.
- ▶ Elaborarea programelor care ar favoriza contribuțiile în domeniul schimbărilor climatice, al eficienței energetice și al econo-

miei ecologice, începând cu o analiză mai aprofundată a impactului migrației asupra mediului și agriculturii și terminând cu integrarea expertizei tehnice a diasporei în politicile de mediu elaborate de autoritățile publice relevante.

- ▶ Îmbunătățirea mecanismului de M&E de evaluare a impactului proiectelor și parteneriatelor în domeniul DMD, care s-ar baza, printre altele, pe observații pe termen lung.
- ▶ Dezvoltarea în continuare a programelor de reintegrare profesională a membrilor diasporei repatriați și specializarea acestora (în special în domeniul sănătății și educației).
- ▶ Diversificarea componentelor DEH cu scop de a diferenția între componentele: educație, cultură și centre lingvistice.
- ▶ Introducerea unui program separat privind consolidarea capacităților diasporei de a răspunde nevoilor actuale ale numărului tot mai mare de asociații din diaspora.
- ▶ Crearea unor stimulente care să atragă membri diasporei cu înaltă calificare și, în acest fel, să se obțină rezultate mai bune în ceea ce privește *Obiectivul 3*: mobilizarea, valorificarea și recunoașterea capitalului uman al diasporei (de exemplu, reprojec-tarea și relansarea Grupului de excelență al diasporei; crearea echipelor responsabile de sarcini tematice care să asiste guvernul).
- ▶ Extinderea, diversificarea și finanțarea mai multor programe dedicate implicării și (re) integrării economice a reprezentanților diasporei, obținând astfel un impact mai mare asupra *Obiectivului 4*: implicarea directă și indirectă a diasporei în dezvoltarea economică durabilă a Moldovei. Acest lucru se poate realiza prin elaborarea unor programe economice suplimentare destinate diasporei (complementare programelor PARE 1+1 și DAR 1+3), în special micilor întreprinzători, și, de asemenea, prin includerea serviciilor.

5.3. Elaborarea politicilor pe bază de dovezi

- ▶ Utilizarea mai eficientă a elaborării de politici bazate pe dovezi prin îmbunătățirea sistemelor naționale de colectare a datelor privind migrația și diaspora, inclusiv la nivel local. În acest sens, BRD ar trebui să:
 - ▶ efectueze o evaluare de rutină a nevoilor, atât pentru diasporă, cât și pentru instituțiile de stat;
 - ▶ îmbunătățească procesul de dezagregare a datelor colectate - de exemplu, o mai bună analiză a nevoilor diasporei (economice, gradul de integrare în țara gazdă, gradul de colaborare cu autoritățile publice din Moldova etc.);
 - ▶ îmbunătățească practicile de management a rețelelor sociale într-un mod care să faciliteze colectarea datelor;
 - ▶ să elaboreze și să utilizeze instrumente de consultare cu diaspora și cu alte părți interesate relevante;
 - ▶ efectueze periodic exerciții de cartografiere a diasporei (ex.: a orașelor de peste hotare în care locuiesc cetățenii moldoveni, nu doar a țărilor; a programelor/proiectelor și parteneriatelor legate de diaspora);
 - ▶ integreze mecanismele de monitorizare a punctelor focale locale ale DMD prin crearea unui sistem online de transmitere a datelor referitoare la progresele înregistrate și a rapoartelor anuale cu privire la indicatorii realizărilor din Strategia Diaspora 2025. Acest lucru, la rândul său, va menține responsabilizarea punctelor focale locale;
 - ▶ să asigure transparența prin întocmirea de rapoarte privind indicatorii din punctele focale vizibile pentru diasporă, partenerii de dezvoltare și societatea civilă;

- ▶ să asigure abilitarea echipei Biroului cu know-how de cercetare-dezvoltare în vederea creării unui bagaj de studii privind DMD;
- ▶ să elaboreze un cadru de cercetare eficient în domeniul DMD cu implicarea autorităților publice, diasporei, mediului academic și a societății civile;
- ▶ să ia în considerare elaborarea unor scurte informații de tip „one-pager (o singură pagină)”, a unor rezumate de politici și, de asemenea, în comunicarea cu diferitele grupuri de părți interesate să fie practicat abordarea fără utilizarea jargonului (se poate realiza cu implicarea diasporei).

5.4. Cadrul instituțional

- ▶ Pentru a îmbunătăți structura de guvernare a sectorului migrației din Moldova, BRD ar trebui să consolideze cadrul instituțional după cum urmează:
 - ▶ să consolideze mecanismul existent de colaborare interinstituțională pe probleme legate de diasporă, făcând acest lucru în mod continuu, inclusiv prin actualizarea listei persoanelor responsabile la nivel central și local, prin definirea rolurilor acestora și prin promovarea implicării lor active;
 - ▶ să reducă suprapunerea mandatelor între BRD și alte părți interesate care se ocupă de migrație (de exemplu, Ministerul Muncii și Protecției Sociale). Acest lucru se poate face la momentul stabilirii agendei prin divizarea muncii între părțile interesate (sarcini, responsabilități etc.);
 - ▶ să îmbunătățească în mod specific mecanismul de coordonare la nivelul autorităților publice locale, în special la nivelul Comitetului local al DMD;
 - ▶ să ia în considerare crearea de consilii consultative pe diverse teme care ar implica membrii diasporei (cum ar fi - un Consiliu de Administrație, consiliul Minister - Diaspora, un Consiliu Guvern - Diaspora);
- ▶ să dezvolte practici de monitorizare și evaluare ale Biroului: este necesară crearea unui mecanism prin intermediul căruia să fie disponibile dovezi trimestriale la nivelul activităților, dar și la nivelul planificării strategice;
- ▶ să dezvolte în cadrul activităților BRD o abordare informată, bazată pe date, cu scop de reducere a gradului de abordare fragmentată față de Strategie: devine iminentă necesitatea de identificare a problemelor, de luare a deciziilor cu privire la modul de stabilire a priorităților și de oferire a soluțiilor pe bază de dovezi;
- ▶ să desfășoare activități suplimentare de informare, sensibilizare și comunicare, destinate părților interesate, cu privire la esența și lista de criterii privind definirea clară a conceptelor legate de DMD – de exemplu, „diasporă”, „impactul migrației” și „integrarea DMD în politicile sectoriale”;
- ▶ să ia în considerare elaborarea unor programe de consolidare a capacităților, cum ar fi:
 - ▶ Cunoașterea datelor & Administrarea datelor;
 - ▶ Parteneriate și colaborare interinstituțională;
 - ▶ Instrumente eficiente de comunicare (inclusiv media socială).
- ▶ În același timp, această structură de guvernare se bazează pe implicarea tuturor părților interesate (discutate în capitolul 2, secțiunea 2.1.) care ar trebui:
 - ▶ să îmbunătățească cooperarea interinstituțională cu privire la problemele diasporei într-un mod în care aceasta să devină sistemică;
 - ▶ la nivel local, se recomandă să se angajeze o

persoană adăugătoare în calitate de punct focal local, atât la nivel decizional, cât și la nivel tehnic, cu definirea clară a rolurilor acestora, formalizată în fișele de post;

- ▶ să definească rolurile de conducere în diverse inițiative cu scop de a evita schimbarea responsabilităților sau asumarea unui rol de conducere asupra unei inițiative concepute de alte instituții (de exemplu, Președinție față de Ministerul Afacerilor Externe față de Ministerul Educației);
- ▶ să investească în elaborarea unei strategii de resurse umane care să țină cont de fluctuația sporită a personalului în așa fel asigurându-se faptul că punctele focale ale DMD sunt întotdeauna dotate cu personal;
- ▶ fiecare instituție să realizeze, în coordonare cu BRD, promovarea practicilor de comunicare pe probleme legate de diasporă.

5.5. Managementul informațional

- ▶ Pentru a consolida performanța generală a Strategiei, pe toate criteriile de evaluare, BRD ar trebui să investească în dezvoltarea unui sistem de management informațional care să ia în considerare următoarele:
 - ▶ creșterea investițiilor din partea Biroului în informarea reprezentanților diasporei cu privire la componentele Strategiei;
 - ▶ să stimuleze comunicarea cu privire la activitatea Biroului în raport cu obiectivele și rezultatele Strategiei, precum și cu privire la toate părțile interesate implicate, inclusiv punctele de contact de nivel local;
 - ▶ să evite utilizarea canalelor de comunicare în stil „monolog”, asigurând în schimb o

comunicare bidirecțională, în special cu reprezentanții diasporei;

- ▶ să creeze o serie de practici de obținere a informațiilor: anumitor părți interesate, implicate indirect în punerea în aplicare a Strategiei, li se solicită aceleași informații de la o multitudine de instituții, în timp ce acestea ar trebui să prezinte aceste informații doar cu referire la ministerul lor de resort;
- ▶ să difuzeze, într-un limbaj fără jargon, informații cu privire la hotărârile de guvern care au legătură directă cu diaspora;
- ▶ să se reducă practica de utilizare a scrisorilor oficiale între instituțiile publice, aceasta împiedicând circulația informațiilor în timp real;
- ▶ să fie concepute instrumente concrete de dezvoltare a comunităților digitale, care să nu se reducă doar la ședințe pe platforma Zoom;
- ▶ să mențină și să utilizeze baze de date în afara celor din lista de contacte, care să satisfacă nevoile de rețea, advocacy, cercetare și dezvoltare;
- ▶ să promoveze o comunicare strategică și o expunere coerentă în procesul de comunicare cu diaspora – de exemplu, conceperea și promovarea unor mesaje de comunicare direcționate în funcție de profilul publicului (muncitori emigranți, emigranți cu calificare înaltă etc.); se vor identifica noi surse de informare;
- ▶ să diversifice canalele de comunicare și să adapteze discursurile la formatul canal respectiv;
- ▶ să îmbunătățească vizibilitatea BRD și a Strategiei și a programelor sale relevante prin diversificarea tehnicilor de promovare (de exemplu, colaborarea cu liderii diasporei, factorii de influență din comunitățile lor, utilizarea de

info-grafice, scurte materiale video promoționale, crearea de parteneriate cu diaspora ,care să răspundă nevoilor de comunicare ale Biroului, cooperarea în acest sens și cu punctele focale de la nivel central și local etc.);

- ▶ să faciliteze mobilizarea expertizei diasporei și implicarea acesteia în procesul decizional.

5.6. Abordarea participativă

- ▶ Abordarea participativă a fost subliniată de toate părțile interesate și de beneficiari. Pentru a completa abordarea la nivelul întregii administrații publice, o abordare de sus în jos a unei abordări participative este extrem de importantă. În acest scop, BRD și alte părți interesate naționale ar trebui:

- ▶ să includă la diferite etape de elaborare a politicilor și reprezentanți ai diasporei (mediul academic, mediul privat și de afaceri, liderii asociațiilor diasporei), precum și ai societății civile;
- ▶ să valorifice expertiza și know-how-ul profesional al diasporei (de exemplu, prin includerea acestora în gândirea strategică a cadrului programatic prin achiziționarea serviciilor acestora (consultanță, dezvoltare de produse etc.), prin implicarea acestora în activități de M&E, prin co-organizarea activităților împreună cu aceștia etc.);
- ▶ să țină cont de cadrele de cercetare participativă, astfel încât toate părțile interesate relevante să ia parte la co-creare: prin metode, instrumente și, în consecință, prin utilizarea constatărilor și recomandărilor acestora așa încât să se simtă mai apropiați de proces și de rezultate;
- ▶ să consulte părțile interesate și beneficiarii cu scop de a le oferi posibilitatea de a

interacționa și de a oferi feedback (de exemplu, prin focus grupuri, sondaje, mese rotunde, forumuri, sondaje de opinie etc.);

- ▶ să dezvolte instrumente de participare activă cu scop de asigurare a unei consultări continue, cum ar fi comitetele consultative, grupurile de cetățeni, reprezentanții grupurilor de interese și alte instrumente;
- ▶ să transfere controlul asupra procesului decizional și a resurselor către membrii diasporei și, realizând în acest fel împuternicirea acestora. În acest sens există deja un precedent – organizarea Congresului diasporei în anul 2021;
- ▶ să realizeze inițierea unei politici comune de apartenență prin implicarea diasporei în stabilirea și/sau conturarea agendei prin furnizarea versiunilor de politică de alternativă. Astfel de practici de apartenență a politicilor vor promova un angajament public mai larg și vor permite beneficiarilor să creeze împreună cu părțile interesate instrumente de politică, înțelegând că decizia finală revine guvernului (ca exemple, acestea ar putea include grupurile de lucru comune, forumurile cetățenilor, evenimentele de dialog strategic, conferințele de consens și alte evenimente).

5.7. Sustenabilitatea financiară

Având în vedere actuala situație economică dificilă în care se află Moldova în prezent, atât pe plan intern, cât și geopolitic, recomandările privind sustenabilitatea financiară sunt de natură mai pragmatică și sugerează părților interesate naționale următoarele:

- ▶ să valorifice, în afară de granturi, oportu-

nitățile oferite de donatori prin adoptarea unei mentalități de parteneriat și prin oferirea de soluții în conformitate cu cadrul unei anumite nevoi și în conformitate cu capacitățile existente;

- ▶ să diversifice capacitățile financiare privind afacerile diasporei prin co-dezvoltarea de programe împreună cu reprezentanții diasporei, în care fiecare parte partajează responsabilitățile și sarcina financiară;
- ▶ să investească în evenimente de colaborare în rețea cu diaspora cu scop de a identifica actorii netradiționali din DMD, de exemplu, investitorii. În acest sens, reprezentanții diasporei pot crește fluxurile de investiții între două țări, deoarece pot contribui la identificarea oportunităților de investiții și pot facilita conformitatea cu cerințele de reglementare;
- ▶ să creeze instrumente prin care diaspora să poată spori disponibilitatea informațiilor de piață, esențiale pentru comerț, ajutând exportatorii moldoveni să găsească cumpărători, să își îmbunătățească cunoștințele despre piață și să respecte cerințele guvernului și standardele pieței;
- ▶ să efectueze un studiu de fezabilitate cu scop de a cerceta fondurile de investiții din diasporă, în calitate de instrument, acesta fiind un model larg răspândit în cazul țărilor africane¹¹⁸ care se luptă să atragă investiții în alt mod, și prin care sunt atrase fonduri regionale sau reciproce de la emigranții africani bogați.

118 De exemplu, Fondul de Investiții Sociale din diaspora liberiană, Fondul Mutual din Diaspora din Rwanda și primul fond de investiții din Zambia.

Lista surselor consultate

6.1. Acte Normative

- ▶ Planul de acțiuni privind (re) integrarea cetățenilor Republicii Moldova reveniți de peste hotare, Ghid pentru (re) integrarea cetățenilor Republicii Moldova reveniți de peste hotare, iunie 2018, Biroul pentru Relații cu Diaspora, Cancelaria de Stat, disponibil pe adresa: (https://brd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/ghid_ro_1302.pdf)
- ▶ Conceptul programului de ocupare a forței de muncă pentru 2022-2026 (Planul de acțiune al Guvernului pentru 2021-2022. Domeniul: Muncă și Protecția socială, disponibil pe: <https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2021/08/propuneri-PAG.pdf>)
- ▶ Conceptul Programului Național de încurajare a revenirii și facilitarea (re) integrării cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesele de migrație pentru 2022-2026, disponibil pe: <https://emoldovata.gov.md/programul-national-de-suport-la-reintoarece>
- ▶ HG nr. 1064 din 16.09.2016 privind aprobarea Programului-Pilot „Femeile în afaceri”, disponibil pe adresa: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=366750>
- ▶ HG nr. 339 din 20.05.2014 privind aprobarea Planului de acțiuni pentru anii 2014-2016 privind susținerea reintegrării cetățenilor reveniți din străinătate, disponibil pe adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=20074&lang=ro
- ▶ HG nr. 622 din 07.09.2022 privind aprobarea Programului de atragere a remitențelor în economie „PARE 1+2”, disponibil pe adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=133391&lang=ro
- ▶ HG nr. 724 din 8 septembrie 2017 privind aprobarea Planului Național de acțiuni pentru anii 2017-2020 pentru (re) integrarea cetățenilor Republicii Moldova, disponibil pe adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=101865&lang=ro
- ▶ HG nr. 973 din 10.10.2018 privind aprobarea Programului „START pentru tineri-o afacere sustenabilă acasă”, disponibil pe adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=109155&lang=ro
- ▶ HG nr. 1473 din 30.12.2016 privind aprobarea Strategiei Naționale privind ocuparea forței de muncă pentru anii 2017-2021, disponibilă la adresa: <https://www.usmf.md/sites/default/files/2020-01/156%20%28Hot%C4%83r%C3%A2re%20cu%20privire%20la%20aprobarea%20Strategiei%20na%C5%A3ionale%20privind%20ocuparea%20for%C5%A3ei%20de%20munc%C4%83%20pentru%20anii%202017%E2%80%932021%29.pdf>
- ▶ HG nr. 655 din 08.09.2011 privind aprobarea Strategiei Naționale în domeniul migrației și azilului (2011-2020), disponibilă pe adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=56020&lang=ro
- ▶ HG nr. 725 din 08.09.2017 privind mecanismul de coordonare a politicii de stat în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării, disponibil pe adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=101866&lang=ro

- ▶ HG nr. 1473 din 30.12.2016 privind aprobarea Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de muncă pentru anii 2017-2021, disponibilă la: <https://www.usmf.md/sites/default/files/2020-01/156%20%28Hot%C4%83r%C3%A2re%20cu%20privire%20la%20aprobarea%20Strategiei%20na%C5%A3ionale%20privind%20ocuparea%20for%C5%A3ei%20de%20munc%C4%83%20pentru%20anii%202017%E2%80%932021%29.pdf>
- ▶ HG nr. 200 din 26.02.2016 privind aprobarea Strategiei Naționale „Diaspora-2025” și a Planului de acțiuni pentru anii 2016-2018 pentru implementarea acesteia, disponibilă pe adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=91207&lang=ro
- ▶ HG nr. 655 din 08.09.2011 privind aprobarea Strategiei Naționale în domeniul migrației și azilului (2011-2020)), disponibilă pe: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=56020&lang=ro
- ▶ HG nr. 724 din 8 septembrie 2017 privind aprobarea Planului Național de acțiuni pentru anii 2017-2020 pentru (re) integrarea cetățenilor Republicii Moldova, disponibil pe: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=101865&lang=ro
- ▶ Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, disponibilă pe <https://gov.md/ro/moldova2030>

6.2. Rapoarte Internaționale

- ▶ Cartografierea Implicațiilor Diasporei (2020). Uniunea Europeană. Global Diaspora Facility, detalii pe: https://diasporaforddevelopment.eu/wp-content/uploads/2020/09/CF_Moldova_ROM-v.3.pdf
- ▶ Organizația Internațională pentru Migrație (OIM), 2021. Indicatori de guvernanta a migrației-profilul II al Republicii Moldova 2021. OIM, Geneva, disponibil pe: <https://publications.iom.int/books/migration-governance-indicators-second-profile-2021-republic-moldova>
- ▶ Organizația Internațională pentru Migrație (OIM). OIM în Republica Moldova, detalii pe: <https://moldova.iom.int/iom-republic-moldova>
- ▶ Sondaj de date privind migrația GMDAC, OIM (2021) disponibil pe: https://moldova.iom.int/sites/g/files/tmzbd11626/files/documents/MOLDOVA%20GMDAC%20Report%202021.04.22_rev-IOM_cleaned.pdf
- ▶ Mieux+ în Parteneriatul Estic, detalii pe: <https://www.mieux-initiative.eu/en/what-we-do/european-neighbourhood>
- ▶ MIEUX+ (2022). Moldova VII, detalii pe: <https://www.mieux-initiative.eu/en/actions/218-moldova-vii>
- ▶ SDC. Proiectul „Moldova-valorificarea migrației”, detalii pe: <https://www.eda.admin.ch/deza/en/home/countries/moldova.html/content/dezaprojects/SDC/en/2014/7F08718/phase2.html?oldPagePath=/content/deza/en/home/laender/moldau.html>
- ▶ Foaie de parcurs multianuală pentru cooperarea în domeniul Migrației și Dezvoltării Durabile în Moldova, PNUD-OIM, Iunie 2021, disponibilă pe: https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/presscenter/pressreleases/2021/pnud-_i-oim-promoveaz-oportuniti-ega-

le-pentru-migranii-moldoveni.html

- ▶ PNUD (2018). „Migrația și dezvoltarea locală (etapa 1). Raport Final”. Componenta II, rezultatul 2, disponibil pe: https://www.md.undp.org/content/dam/moldova/docs/Final%20Report_MiDL_Board.FINAL.pdf
- ▶ PNUD. Proiectul” Migrație și Dezvoltare Locală „ (MiDL) (etapa II; 2019-2022), disponibil pe: https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/projects/MIDL_Project_2.html
- ▶ PNUD. Proiectul” Migrație și Dezvoltare Locală „ (MiDL) (Etapa I; 2015-2018). Realizări, disponibile pe: https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/projects/MIDL_Project.html
- ▶ Datele ONU (2022). Rata migrației nete (la 1.000 de locuitori), disponibilă pe: <https://data.un.org/Data.aspx?d=PopDiv&f=variableID%3A85>
- ▶ Datele Băncii Mondiale (2020). Preluat de pe <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS>

6.3. Rapoartele Naționale

- ▶ Raportul de activitate al Organizației pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii pentru anul 2018, ODIMM, Chișinău, 2019
- ▶ Raportul de activitate al Organizației pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii pentru anul 2019, ODIMM, Chișinău, 2020
- ▶ Raportul de activitate al Organizației pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii pentru anul 2020, ODIMM, Chișinău, 2021
- ▶ Raportul de activitate al Organizației pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii pentru anul 2021, ODIMM, Chișinău, 2022
- ▶ Raport Analitic. Profilul migrațional extins al Republicii Moldova, 2014-2018. Biroul pentru Migrație și Azil, Ministerul Afacerilor Interne, Chișinău, în 2019, disponibil pe: http://bma.gov.md/sites/default/files/media/ra_pme_2014-2018_0.pdf
- ▶ BRD. Diaspora Engagement Hub, detalii pe: <http://brd.gov.md/ro/content/diaspora-engagement-hub-1>
- ▶ BRD, detalii pe: <https://brd.gov.md/ro/content/istorie-misiune-viziune-obiective>
- ▶ BRD. Proiectele câștigătoare au fost selectate în cadrul Programului de granturi tematice Government Diaspora Engagement Hub (deh) pentru anul 2022, detalii pe: <https://emoldovata.gov.md/en/news/the-winning-projects-were-selected-under-the-government-diaspora-engagement-hub-deh-thematic-grants-program-for-2022>
- ▶ Programul de activitate al Guvernului „Moldova vremurilor bune”, 3 August 2021, disponibil pe: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/programul_de_activitate_al_guvernului_moldova_vremurilor_bune.pdf, p. 39-40
- ▶ Analiza impactului. Proiectul Hotărârii Guvernului privind modificarea HG nr. 973/2018 privind aprobarea Programului „START pentru tineri: o afacere sustenabilă la tine acasă”. 10.12.2020, disponibil pe: https://mei.gov.md/sites/default/files/analiza_impactului_proiect_modif_973.pdf

- ▶ Regulamentul de implementare a Programului Diaspora Engagement Hub (DEH). Subprogramul destinat tinerilor din diaspora, disponibil pe: https://brd.gov.md/sites/default/files/regulament_final_subprogram-in_cadrul-programului-deh-destinat-tinerilor-diaspora.pdf
- ▶ MAEIE (2021). Date privind dimensiunea Diasporei Moldovenești, disponibile pe: https://mfa.gov.md/sites/default/files/propunerile_maeie_privind_constituirea_celor_191_de_sectii_de_votare.pdf
- ▶ HLSP. Raport de monitorizare a îndeplinirii planului de acțiuni privind implementarea Strategiei privind asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pentru anii 2017-2021. Chișinău, 2021. https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2021/04/raport_SNAEFB_2020-VARIANTA-FINALA.pdf
- ▶ Procesul-verbal nr. 1 din 22 aprilie 2022, Comitetul de evaluare și monitorizare a proiectelor în cadrul Programului Diaspora reușește acasă „dar 1 + 3”, ediția 2022, disponibil pe: https://brd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/proces_verbal_dar_2022.pdf
- ▶ Program Pilot, Diaspora Excelences Groups (DEG), BRD, OIM, Diaspora Engagement Hub. Mai 2017, detalii pe: https://brd.gov.md/sites/default/files/public_note_-_diaspora_excellence_groups.pdf
- ▶ Programul „Femeile în afaceri”. Statistici, disponibile pe: <https://www.odimm.md/ro/femei-in-afaceri>
- ▶ Proiect: „Consolidarea cadrului instituțional pentru migrație și dezvoltare în Moldova”, faza II. Raport de activitate pentru perioada ianuarie 2021-iunie 2021, detalii pe: https://brd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/publicare_site_progress_report_january_2021-june_2021.pdf
- ▶ Cancelaria de Stat. Apel cu privire la lansarea Programului Diaspora reușește acasă „DAR 1 + 3” 2019, disponibil pe: <https://cancelaria.gov.md/ro/content/apel-privind-lansarea-programului-diaspora-acasa-reuseste-dar-13-2019>
- ▶ Cancelaria de Stat. Grupurile de excelență ale diasporei au prezentat proiecte de politici pentru dezvoltarea Republicii Moldova. Comunicat de presă. 17.04.2018, disponibil pe: <https://cancelaria.gov.md/ro/content/grupurile-de-excelenta-ale-diasporei-au-prezentat-proiecte-de-politici-pentru-dezvoltarea>

6.4. Surse academice

- ▶ Aisen, A. și Veiga, F. J. (2013). Cum afectează instabilitatea politică creșterea economică?. Jurnalul European de Economie Politică, 29, 151-167
- ▶ Baltag D. (2018) ‚Reprezentarea externă a UE post-Lisabona: performanța diplomației UE în Belarus, Moldova și Ucraina’, Haga Journal of Diplomacy, Ediție specială, 13 (1), pp. 75-96
- ▶ Baltag, D. și Smith, M. (2015) ‚Diplomațiile UE și ale statelor membre în Moldova și Ucraina: examinarea performanței diplomatice a UE post-Lisabona’, Documente online de integrare europeană, 1 (19), PP. 1-25

- ▶ Baltag, D. și Romanyshyn, I. (2017) ,Provocarea analizei performanței Politicii Europene de Vecinătate' în Schumacher T. et al (eds.) Manualul Routledge privind politica europeană de vecinătate. Londra: Routledge, PP.39-49.
- ▶ Barclay, C. și Osei-Bryson, K. (2010) , Cadrul de dezvoltare a performanței proiectului: Abordare pentru dezvoltarea criteriilor și măsurilor de performanță pentru proiectele sistemelor informatice (IS)', Jurnalul Internațional de Economie a producției 124(1): 272-292
- ▶ Behn, R. (2003) ,De ce se măsoară performanța? Scopuri diferite necesită măsuri diferite', Revizuirea Administrației Publice 63(5): 586-606
- ▶ Berg, B. (2009). Metode de cercetare calitativă. Pentru științele sociale, ediția 7, Allyn & Bacon: Boston
- ▶ Burdelnii E. (2021). Raportul Final. Analize ale nivelului de eficiență a politicilor în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării (DMD) în perioada 2016-2020 și impactul implementării acestuia asupra diasporei, Chișinău
- ▶ Evans, B. și Reid, J. (2014) Resilient Life: The Art of Living Dangerously, Cambridge: Polity
- ▶ Gamlen, A. (2019). Geopolitica umană: State, emigranți și ascensiunea instituțiilor diasporei. Oxford University Press
- ▶ Gamlen, A., Cummings, M. E. și Vaaler, P. M. (2019). Explicarea ascensiunii instituțiilor diasporei. Jurnalul de studii etnice și migraționale, 45(4), 492-516
- ▶ Ianioglo Alina. Raport științific final privind realizarea proiectului de cercetare științifică. Natura cercetării: aplicativă, proiect pentru tinerii cercetători (ianuarie 2019 – decembrie 2019). Agenția Națională de Cercetare-Dezvoltare, Chișinău, 2019, disponibilă la adresa: <https://ancd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/Ianioglo%20%28INCE%29%20Raport-st-final-2019.pdf>
- ▶ Hussain, Z. (2014). Poate stabilitatea politică să afecteze creșterea economică? Disponibil pe: <https://blogs.worldbank.org/endpovertyinsouthasia/can-political-stability-hurt-economic-growth>
- ▶ Lusthaus, C. (2002) Evaluarea organizațională: un cadru pentru îmbunătățirea performanței, Ottawa: IDRC
- ▶ Kingdon, J. W. și Stano, E. (1984). Agende, alternative și politici publice (Vol. 45, PP.165-169). Boston: Little, Brown
- ▶ Mathews, B. și Ross, L. (2010). Metode de cercetare. Ghid practic pentru științele sociale. Pearson Education Limited: Londra
- ▶ Rietbergen-McCracken, J. (2017). Elaborarea politicilor participative. Alianța Mondială pentru participarea cetățenilor
- ▶ Shabaka (2021). Implicarea diasporei în vremuri de criză. Studiu de caz EUDiF, Bruxelles: ICMPD, disponibil pe adresa: <https://diasporafordevelopment.eu/library/diaspora-engagement-in-time-of-crisis/>
- ▶ Toartă V. și Vremiș M. (2018). „Ghid cu instrucțiuni metodologice privind utilizarea cadrului de politici participative de M&E în domeniul DMD pentru a măsura implementarea abordării integrate în acest sens.” Elaborat în cadrul proiectului comun OIM / PNUD / programul Global „Integrarea Migrației în strategiile naționale de dezvoltare”, faza II, disponibil pe: https://brd.gov.md/sites/default/files/ghid_metodologic.pdf

- ▶ Toartă Viorica. Implementarea cadrului participativ de politici de M & E în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării și a întregii abordări guvernamentale în acest sens. Biroul pentru Relații cu Diaspora, Cancelaria de Stat, Chișinău în 2020, disponibil pe: <https://brd.gov.md/ro/content/implementarea-cadrului-de-me-participativa-politicilor-domeniul-diasporei-migratiei-si-0>
- ▶ Versluis, E., Van Keulen, M. și Stephenson, P. (2010) Analiza procesului politic al Uniunii Europene. Învățământul Superior Internațional Macmillan
- ▶ Vicol Dumitru, Pistrinciuc Vadim. Diaspora nu este „ paralelă! Notă Analitică. Această notă analitică a fost elaborată în cadrul proiectului „Punți de politici cu UE: securizarea procesului de europenizare a Republicii Moldova”, implementat cu sprijinul Fundației Soros. Iulie 2021, disponibil pe: <http://ipre.md/2021/07/06/video-diaspora-nu-este-paralela/>
- ▶ Young, O. (1999) Eficacitatea regimurilor internaționale de mediu: conexiuni cauzale și mecanisme comportamentale, Cambridge: MIT Press

6.5. Surse Mass-media

- ▶ BRD. O nouă rundă de granturi în cadrul Programului Diaspora Engagement Hub 2021, disponibilă pe: <https://brd.gov.md/ro/content/o-noua-runda-de-granturi-cadrul-programului-diaspora-engagement-hub-2021>
- ▶ CALM. A fost înființată Alianța Asociațiilor de Băștinași, cu sprijinul PNUD și al Guvernului Elveției, 17 septembrie 2022, material disponibil pe adresa: <https://www.calm.md/fost-constituata-alianța-asociațiilor-de-băștinași-cu-sprrijinul-pnud-si-al-guvernului-elveției/>
- ▶ Ceapai Alla. Ce sunt și cum funcționează grupurile de excelență diaspora? 17 aprilie 2018. Radio Europa Liberă Moldova, disponibil pe: <https://moldova.europalibera.org/a/ce-sunt-%C8%99i-cum-func%C8%9Bioneaz%C4%83-grupurile-de-excelen%C5%A3%C4%83-ale-diasporei/29172430.html>
- ▶ IPN. Rezultatele Programului „Diaspora Excelences Groups”, disponibile pe: https://www.ipn.md/ro/totalurile-programului-grupurile-de-excelența-ale-diasporei-7967_1041162.html
- ▶ Moldpresa. Agenția Informațională de Stat. Programul DAR 1 + 3 a devenit o practică națională. 19.06.2020, disponibil pe: <https://www.moldpres.md/news/2020/06/19/20004916>
- ▶ Moldpresa. Cetățenii moldoveni care lucrează în domeniul agricol în Germania vor avea drepturi similare cu lucrătorii locali. 01.07.2021, disponibil pe: <https://www.moldpres.md/news/2021/07/01/21004706>
- ▶ ODIMM. ODIMM sprijină financiar migrații să-și lanseze propriile afaceri în Republica Moldova. 22 iunie 2021, disponibil pe: <https://www.odimm.md/ro/presa/comunicate-de-presa/5066-odimm-sustine-financiar-migranții-sa-si-deschida-propriile-afaceri-in-republica-moldova>
- ▶ Comunicat de presă. Reuniunea Comitetului interministerial în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării (CIDMD). 04/28/2021, material disponibil pe: <https://brd.gov.md/ro/content/sedinta-comitetului-interministerial-domeniul-diaspora-migratie-si-dezvoltare-cidmd-0>
- ▶ Comunicat de presă. Proiecte câștigătoare în cadrul proiectului „Diaspora reușește acasă

„DAR 1+3”, Cancelaria de Stat. Guvernul Republicii Moldova, material disponibil pe adresa: <https://cancelaria.gov.md/ro/content/au-fost-selectate-proiectele-castigatoare-cadrul-programului-diaspora-acasa-reuseste-dar-13>

- ▶ Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițeanu” din Moldova. Lansarea inițiativei de creare a rețelei diasporei științifice Medicale din Moldova – DIAMED.MD. 09.04.21, disponibil pe: <https://usmf.md/ro/noutati/lansarea-initiativei-de-creare-retelei-diasporei-stiintifice-medicale-republicii-moldova>
- ▶ Teleradio-Moldova. Programul” PARE 1+1 „ a fost prelungit până la sfârșitul anului 2024. 29 decembrie 2021, disponibil pe: <https://trm.md/ro/economic/programul-pare-1-1-a-fost-extins-pana-la-finele-anului-2024>
- ▶ PNUD. „Implicarea diasporei în dezvoltarea localităților de baștină devine o practică națională prin programul DAR 1+3”. Comunicat de presă din 19.06.2020, disponibil pe: <https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/presscenter/pressreleases/2020/diaspora-dezvoltarea-localitatilor-de-origine-devine-o-practica-nationala-prin-programul-DAR.html>

Anexe

Anexa 1

Lista indicatorilor selectați din cadrul de M&E al politicilor naționale în domeniul DMD utilizat pentru analiza cantitativă a datelor (2016-2021)

Nr.	Indicator	Unitate de măsură	Obiectiv / activitatea din documentul de politici publice	Sursa de date	Ținta (2025)
1.13	Numărul de acte educaționale recunoscute și calificări obținute în străinătate	Cifra absolută, Total	<i>Strategia Diaspora 2025, Obiectivul 3 "Mobilizarea, valorificarea și recunoașterea potențialului uman al diasporei", activitatea 3.4 "Facilitarea procedurii de recunoaștere la distanță a calificărilor academice și profesionale"</i>	Ministerul Educației	
1.18	Numărul de sesiuni de instruire organizate pentru consolidarea capacităților asociațiilor diasporei	Cifra absolută, Total	<i>Strategia Diaspora 2025, Obiectivul 3 "Mobilizarea, valorificarea și recunoașterea potențialului uman al diasporei", activitatea 3.1" Consolidarea capacităților asociațiilor, comunităților și rețelelor de excelență ale diasporei", sub-acțiunea 3.1.1.</i>	Biroul Relații cu Diaspora	
1.19	Numărul beneficiarilor sesiunilor de instruire organizate pentru consolidarea capacităților asociațiilor diasporei	Cifra absolută, Total beneficiari	<i>Strategia Diaspora 2025, Obiectivul 3 "Mobilizarea, valorificarea și recunoașterea potențialului uman al diasporei", activitatea 3.1" Consolidarea capacităților asociațiilor, comunităților și rețelelor de excelență ale diasporei", sub-acțiunea 3.1.1.</i>	Biroul Relații cu Diaspora	
4.4	Numărul persoanelor care au beneficiat de protecție și sprijin din partea MDOC în situații de criză în baza mecanismului de acordare a sprijinului de urgență	Cifra absolută, Total	<i>Strategia Diaspora 2025, Obiectivul 2 "Asigurarea drepturilor diasporei și construirea încrederii", activitatea 2.2. "Protejarea și susținerea membrilor diasporei în situații de criză", sub-acțiunea 2.2.1</i>	Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Biroul Relații cu Diaspora	
4.5	Numărul centrelor de reintegrare a migranților înființate la nivel local	Cifra absolută, Total	<i>Strategia Diaspora 2025, Obiectivul 2" Asigurarea drepturilor diasporei și construirea încrederii", activitatea 2.1. "Informarea diasporei pe parcursul întregului ciclu de migrație (înainte de plecare, în timpul șederii în străinătate și la întoarcere)"</i>	Agenția Națională Pentru Ocuparea Forței de Muncă, Biroul Relații cu Diaspora	50% dintre beneficiari dețin informații calitative

Nr.	Indicator	Unitate de măsură	Obiectiv / activitatea din documentul de politici publice	Sursa de date	Ținta (2025)
4.6	Numărul de vizitatori unici ai platformelor electronice dedicate informării membrilor diasporei	Cifra absolută, Total	<i>Strategia Diaspora 2025, obiectivul 3 "Mobilizarea, valorificarea și recunoașterea potențialului uman al diasporei", activitatea 3.1 "Consolidarea capacităților asociațiilor, comunităților și rețelelor de excelență ale diasporei"</i>	Biroul Relații cu Diaspora	
5.1.	Ponderea politicilor sectoriale care au impact asupra migrației (%)	%, Total	<i>Strategia Diaspora 2025, Obiectivul 1 "Elaborarea și dezvoltarea cadrului strategic și operațional pentru domeniul diasporei, migrației și dezvoltării", activitatea 1.2 "Dezvoltarea abordării integrate a domeniului diasporei, migrației și dezvoltării la nivelul autorităților publice centrale și extinderea acestuia la nivel local"</i>	Biroul Relații cu Diaspora	80%
5.4.	Numărul de programe orientate spre valorificarea competențelor dobândite în timpul procesului de migrație cu scopul de a dezvolta afaceri și comunități dezvoltate și implementate: PARE 1+1; PNAET (finalizat în 2017); Femeile în afaceri; Managementul eficient al afacerilor (MEA); START pentru tineri; Reintegrarea la întoarcere;	Cifra absolută, total programe, beneficiari	<i>Planul de acțiuni pentru perioada 2016-2020, Strategia Națională privind migrația, prioritatea II "Migrația legală", sub-prioritatea C, obiectivul specific 19, acțiunea 4</i>	Organizația pentru susținerea întreprinderilor mici și mijlocii	
5.5	Numărul de programe de formare continuă orientate spre nevoile cetățenilor Republicii Moldova întorși de peste hotare Programe: PARE 1 + 1 (programe de investiții aprobate); PNAET (finalizat în 2017) (persoane instruite); Femeile în afaceri (persoane instruite) (proiecte de investiții aprobate); Managementul eficient al afacerilor (MEA) (persoane instruite); START pentru tineri (persoane instruite) (proiecte de investiții aprobate).	Cifra absolută, Total programe, beneficiari	<i>Planul de acțiuni pentru anii 2017-2020 pentru (re-) integrarea cetățenilor Republicii Moldova reveniți de peste hotare, Obiectivul 2 "(Re-) Integrarea socială a cetățenilor Republicii Moldova reveniți de peste hotare", activitatea 2.2. "Diversificarea măsurilor active și pasive de ocupare a forței de muncă", sub-activitatea 2.2.2.</i>	Organizația pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii (ODIMM)	

Nr.	Indicator	Unitate de măsură	Obiectiv / activitatea din documentul de politici publice	Sursa de date	Ținta (2025)
5.6	Numărul de persoane integrate și reintegrate prin mecanismul bazat pe principiul (re-) integrării domeniului la nivel central și local Reintegrat pe piața muncii	Cifra absolută, Total	Planul de acțiuni pentru perioada 2016-2020, Strategia Națională privind migrația, prioritatea II "Migrația legală", sub-prioritatea C, obiectivul specific 18, Acțiunea 2	Agencia Națională Pentru Ocuparea Forței de Muncă	2018 - creștere cu 20%
5.7	Numărul de proiecte implementate în cadrul Programului "Diaspora Engagement Hub"	Cifra absolută, Total proiecte, beneficiari	Planul de acțiuni al Cancelariei de Stat 2017, Sub-programul "Sprijin pentru diasporă", obiectivul 44 "Mobilizarea, valorificarea și recunoașterea potențialului uman al diasporei", activitatea 137	Biroul Relații cu Diaspora	
5.8	Numărul de inițiative comune a asociațiilor diasporei implementate în cadrul parteneriatelor create la nivel regional	Cifra absolută, Total inițiative, beneficiari	Strategia Diaspora 2025, obiectivul 3 "Mobilizarea, valorificarea și recunoașterea potențialului uman al diasporei", activitatea 3.1" Consolidarea capacităților asociațiilor, comunităților și rețelelor de excelență ale diasporei", sub-acțiunea 3.1.6.	Biroul Relații cu Diaspora	
5.9	Numărul inițiativelor finanțate ale diasporei	Cifra absolută, Total inițiative, beneficiari	Strategia Diaspora 2025, obiectivul 4 "Implicarea directă și indirectă a diasporei în dezvoltarea economică durabilă a Republicii Moldova", activitatea 4.1 "Facilitarea instituirii mecanismelor de economisire și investiții colective", sub-activitatea 4.1.2	Biroul Relații cu Diaspora	
5.13	Numărul Grupurilor de Excelență ale Diasporei operaționale	Cifra absolută, Total	Planul de acțiuni al Cancelariei de Stat 2017, Sub-programul "Sprijin pentru diaspora", obiectivul 44 "Mobilizarea, valorificarea și recunoașterea potențialului uman al diasporei", activitatea 138	Biroul Relații cu Diaspora	5
5.14	Numărul de propuneri de politici publice elaborate de grupurile de Excelență ale diasporei	Cifra absolută, Dezvoltate, din care implementate	Planul de acțiuni al Cancelariei de Stat 2017, Sub-programul "Sprijin pentru diaspora", obiectivul 44 "Mobilizarea, valorificarea și recunoașterea potențialului uman al diasporei", activitatea 138	Biroul Relații cu Diaspora	5

Anexa 2

Lista indicatorilor de monitorizare și evaluare selectați din Strategia națională „Diaspora - 2025”

Nr.	Indicatori de monitorizare și evaluare pe termen mediu	Punct de referință	Sursa de date	Țintă (până în 2025)
Obiectivul 1. Elaborarea și dezvoltarea cadrului strategic și operațional pentru domeniul diasporei, migrației și dezvoltării				
1.1	Numărul de angajați ai Biroului pentru Relații cu Diaspora instruiți	8 certificate pentru angajații Biroului pentru Relații cu Diaspora la atelierul de instruire (1-2 octombrie 2015)	Biroul Relații cu Diaspora	
	Numărul de concepte și politici dezvoltate și implementate	18 concepte dezvoltate în 2013-2015	Biroul Relații cu Diaspora	
1.2	Persoanele desemnate ca responsabile pentru domeniul diasporei, migrației și dezvoltării la nivel național și local	34 de autorități naționale abordează migrația în mod integrat în 2015; 0 persoane la nivel local	Biroul Relații cu Diaspora	
1.3.	Persoane responsabile de politici și acțiuni pentru și cu implicarea diasporei instruite la nivel național și local	35 certificate pentru persoanele din administrația publică centrală care participă la atelierul de instruire (1-2 octombrie 2015)	Biroul Relații cu Diaspora	
Obiectivul 2. Asigurarea drepturilor diasporei și construirea încrederii				
2.3.	Acorduri de securitate socială negociate și semnate	11 acorduri de securitate socială semnate cu țările de destinație a lucrătorilor migranți (2015)	Ministerul Muncii și Protecției Sociale	
2.4.	Programe dedicate diasporei implementate	3 ediții ale Programului DOR realizate; 52 de evenimente culturale sprijinite în perioada 2013-2015	Biroul Relații cu Diaspora	

Nr.	Indicatori de monitorizare și evaluare pe termen mediu	Punct de referință	Sursa de date	Țintă (până în 2025)
Obiectivul 3. Mobilizarea, valorificarea și recunoașterea potențialului uman al diasporei				
3.2.	Evenimente de consolidare a diasporei implementate	2 ediții ale Zilelor Diasporei organizate (2014 și 2015) și 1 Congres implementat (2014)	Biroul Relații cu Diaspora	Anual sunt organizate cel puțin 3 evenimente pentru consolidarea diasporei
3.3	Program de voluntariat elaborat și pregătit pentru implementare; inițiative caritabile și filantropice implementate printre membrii diasporei	0 programe de voluntariat; 15 acțiuni de caritate susținute logistic în perioada 2013-2015	Biroul Relații cu Diaspora	Programele sunt utilizate de cel puțin 10% din membrii diasporei
Obiectivul 4. Implicarea directă și indirectă a diasporei în dezvoltarea economică durabilă a Republicii Moldova				
4.1.	Mecanisme pentru investiții colective pentru diaspora	0 mecanisme	Biroul Relații cu Diaspora	Mecanismele sunt utilizate de cel puțin 3% dintre beneficiari
4.2.	Evenimente organizate în diaspora în vederea promovării imaginii Republicii Moldova	7 evenimente organizate în 2015	Biroul Relații cu Diaspora	Cel puțin 3 evenimente anuale
4.3.	Ediții organizate ale forumurilor de investiții și economice	1 forum economic organizat (2014), 1 forum de investiții al diasporei (2013)	Biroul Relații cu Diaspora	Participarea la toate edițiile Forumului de afaceri al Diasporei a cel puțin 100 de oameni de afaceri și manageri de nivel înalt din companii internaționale din 15 țări
4.4.	Studiu realizat privind reducerea costurilor de recrutare a forței de muncă în străinătate	0 studiu	Ministerul Muncii și Protecției Sociale	Costurile recrutării forței de muncă au scăzut cu 20%;
4.5	Programe de sprijinire a investițiilor pentru întreprinderile sociale și rurale elaborate și pilotate		Biroul Relații cu Diaspora	

Anexa 3

Lista părților interesate intervievate ca parte a interviurilor semi-structurate aprofundate și a discuțiilor de grupuri

Intervievat codificat	Organizare
I-1	Președinția Republicii Moldova
I-2	Departamentul Afaceri juridice și consulare, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene
I-3	Direcția Coordonare a Politicilor Publice, Cancelaria De Stat
I-4	Departamentul Analiză, monitorizare, evaluare, planificare și raportare, Organizația pentru dezvoltarea antreprenoriatului
I-5	Departamentul finanțare Start-up, Organizația pentru dezvoltarea antreprenoriatului
I-6	Direcția integrare și cazare, Biroul Migrație și Azil, Ministerul Afacerilor Interne
I-7	Fost funcționar public (Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale)
I-8	Fost funcționar public (BRD)
I-9	Monitorizarea și evaluarea politicilor, Ministrul Educației și Cercetării
I-10	Reprezentanța Diasporei, Austria
I-11	Biroul Relații cu Diaspora
I-12	PNUD Moldova
I-13	Centrul Internațional pentru dezvoltarea politicii de Migrație (ICMPD)
I-14	Reprezentant al Diasporei, Regatul Unit
I-15	Programul MiDL PNUD
I-16	Funcționar public, primăria Strășeni
I-17	Expert Independent, migrație, diaspora și dezvoltare
I-18	Direcția Ocuparea Forței de Muncă, Agenția Națională Pentru Ocuparea Forței de Muncă
I-18	Asociația Băştinaşilor din Cimişlia
I-19	Asociația Băştinaşilor din Sipoteni
I-20	Diaspora Engagement Hub (deh), beneficiar
I-21	Funcționar public, satul Sireți
I-22	Reprezentant al Diasporei, Regatul Unit
I-23	Reprezentant al Diasporei, Italia
I-24	Reprezentant al Diasporei, Belgia,
I-25	Reprezentant al Diasporei, Marea Britanie
I-26	Reprezentant al Diasporei, Austria

Anexa 4

Lista indicatorilor selectați din cadrul de M & E al politicilor naționale în domeniul DMD utilizat pentru analiza cantitativă a datelor (2016-2021)

Nr.	Indicator	Unitate de măsură	Anul						Sursa de date
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	
1.13	Numărul de acte educaționale recunoscute și calificări obținute în străinătate	Cifra absolută, Total	944	870	1185	1251	1561	2765	Ministerul Educației
1.18	Numărul de sesiuni de instruire organizate pentru consolidarea capacităților asociațiilor diasporei	Cifra absolută, Total	15	19	11	15	11	20	Biroul Relații cu Diaspora
1.19	Numărul beneficiarilor sesiunilor de instruire organizate pentru consolidarea capacităților asociațiilor diasporei	Cifra absolută, Total beneficiari	630	845	745	949	720	950	Biroul Relații cu Diaspora
4.4	Numărul persoanelor care au beneficiat de protecție și sprijin din partea MDOC în situații de criză în baza mecanismului de acordare a sprijinului de urgență	Cifra absolută, Total	31 760 Numărul Total pentru 2016-2021. Numerele dezagregate pe an nu sunt disponibile						Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Biroul Relații cu Diaspora
4.5	Numărul centrelor de reintegrare a migranților înființate la nivel local	Cifra absolută, Total	14 (6 NEXUS; 5 SYSLAB și 3) BCIS)	6	6	N / A			Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Biroul Relații cu Diaspora
4.6	Numărul de vizitatori unici ai platformelor electronice dedicate informării membrilor diasporei	Cifra absolută, Total	3000	2500	3000	3500	5500	5600	Biroul Relații cu Diaspora

Nr.	Indicator	Unitate de măsură	Anul						Sursa de date
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	
5.1.	Ponderea politicilor sectoriale care au impact asupra migrației (%)	%, Total	65,9	75,5	72,9	82,1	Raportul de evaluare a ponderii politicilor sectoriale la nivel central care au impact asupra migrației pentru anii 2020-2021 este în curs de desfășurare pentru moment		Biroul Relații cu Diaspora
5.4.	Numărul de programe dezvoltate și implementate, orientate spre valorificarea competențelor dobândite în timpul procesului de migrație cu scopul de a dezvolta afaceri și comunități	Cifra absolută, total programe, beneficiari	3	4	5	5	6	8	Organizația pentru susținerea întreprinderilor mici și mijlocii
5.5	Numărul de programe de formare continuă orientate spre nevoile cetățenilor Republicii Moldova întorși de peste hotare Programe:	Cifra absolută, Total programe, beneficiari							Organizația pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii (ODIMM)
	PARE 1 + 1 (programe de investiții aprobate)		213	210	209	224	187	122	
	PNAET (finalizat în 2017) (persoane instruite)		210	718	finalizat	finalizat	finalizat	finalizat	
	Femeile în afaceri (persoane instruite) (proiecte de investiții aprobate)		N / A	408	408	364	295	222	
					201	178	235	96	
	Managementul eficient al afacerilor (MEA) (persoane instruite)		2396	2156	1550	1263	2100	1656	
START pentru tineri (persoane instruite) (proiecte de investiții aprobate)		N / A					498	1210	
						269	131		

Nr.	Indicator	Unitate de măsură	Anul						Sursa de date
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	
5.6	Numărul de persoane integrate și reintegrate prin mecanismul bazat pe principiul (re-) integrării domeniului la nivel central și local	Cifra absolută, Total	N / A	1967	1177	1029	1605	846	Agenția Națională Pentru Ocuparea Forței de Muncă, Ministerul Muncii și Protecției Sociale
	Reintegrat pe piața muncii		N / A	823	375	215	168	98	
5.7	Numărul de proiecte implementate în cadrul Programului "Diaspora Engagement Hub"	Cifra absolută, Total proiecte, beneficiari	39	83	16	9	10	6	Biroul Relații cu Diaspora
5.8	Numărul de inițiative comune a asociațiilor diasporei implementate în cadrul parteneriatelor create la nivel regional	Cifra absolută, Total inițiative, beneficiari	5	5	5	Subprogramul "Parteneriate tematice regionale" nu a mai avut acoperire financiară din 2019			Biroul Relații cu Diaspora
5.9	Numărul inițiativelor finanțate ale diasporei	Cifra absolută, Total inițiative, beneficiari	39	83	16	9	10	5	Biroul Relații cu Diaspora
5.13	Numărul Grupurilor de Excelență ale Diasporei operaționale	Cifra absolută, Total	N / A	5	N / A				Biroul Relații cu Diaspora
5.14	Numărul de propuneri de politici publice elaborate de grupurile de Excelență ale diasporei	Cifra absolută, Dezvoltate, din care implementate	N / A	5	5	N / A			Biroul Relații cu Diaspora

Anexa 5

Lista indicatorilor de monitorizare și evaluare selectați din Strategia Națională „Diaspora - 2025”

Nr.	Indicatori de monitorizare și evaluare pe termen mediu	Punct de referință	Anul						Sursa de date	Țintă (până în 2025)
			2016	2017	2018	2019	2020	2021		
Obiectivul 1. Elaborarea și dezvoltarea cadrului strategic și operațional pentru domeniul diasporei, migrației și dezvoltării										
1.1.	Numărul de angajați ai Biroului pentru Relații cu Diaspora instruiți	8 certificate pentru angajații Biroului pentru Relații cu Diaspora la atelierul de instruire (1-2 octombrie 2015)	8	8	8	8	7	7	BRD	
	Numărul de concepte și politici dezvoltate și implementate	18 concepte dezvoltate în 2013-2015	21 concepte (2016-2021) 7 politici publice (2016-2021)						BRD	
1.2.	Persoanele desemnate ca responsabile pentru domeniul diasporei, migrației și dezvoltării la nivel național și local	34 de autorități naționale abordează migrația în mod integrat în 2015; 0 persoane la nivel local	30 puncte focale DMD la nivel central; 400 de puncte focale DMD la nivel local (2016-2021)						BRD	
1.3.	Persoane responsabile de politici și acțiuni pentru și cu implicarea diasporei instruite la nivel național și local	35 certificate pentru persoanele din administrația publică centrală care participă la atelierul de instruire (1-2 octombrie 2015)	20 de sesiuni de instruire privind DMD pentru reprezentanții autorităților publice centrale și locale (peste 300 de beneficiari în perioada 2018-2019) 8 training-uri specializate în Chișinău, Comrat, Cimișlia, Edineț, Bălți, Cahul 4 sesiuni de instruire online pentru autoritățile publice locale privind implementarea DAR 1 + 3 (2020) 2 sesiuni de instruire pentru autoritățile publice locale privind implementarea DAR 1 + 3 (2021) 2 grupuri de lucru Guvernul – Diaspora înființate: BRD - Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie – Rețeaua Diasporei Medicale; BRD – MEC – Diaspora (2021)						BRD	

Nr.	Indicatori de monitorizare și evaluare pe termen mediu	Punct de referință	Anul						Sursa de date	Țintă (până în 2025)
			2016	2017	2018	2019	2020	2021		

Obiectivul 2. Asigurarea drepturilor diasporei și construirea încrederii

2.3.	Acorduri de securitate socială negociate și semnate	11 acorduri de securitate socială semnate cu țările de destinație a lucrătorilor migranți (2015)	5 acorduri de securitate socială semnate (Germania, Turcia, Belarus, Italia, Grecia) (2017-2021)						MLSP	
2.4.	Programe dedicate diasporei implementate	3 ediții ale Programului DOR realizate; 52 de evenimente culturale sprijinite în perioada 2013-2015	10 programe dedicate diasporei dezvoltate și implementate (2016-2021)						MLSP	

Obiectivul 3. Mobilizarea, valorificarea și recunoașterea potențialului uman al diasporei

3.2.	Evenimente de consolidare a diasporei implementate	2 ediții ale Zilelor Diasporei organizate (2014 și 2015) și 1 Congres implementat (2014)	2 evenimente	3 evenimente	1 eveniment	1 eveniment	1 eveniment	1 eveniment	BRD	Annual sunt organizate cel puțin 3 evenimente pentru consolidarea diasporei
3.3.	Program de voluntariat elaborat și pregătit pentru implementare; inițiative caritabile și filantropice implementate printre membrii diasporei	0 programe de voluntariat; 15 acțiuni de caritate susținute logistic în perioada 2013-2015	Peste 200 de consultări tematice pentru asociațiile diasporei în domeniul carității, voluntariatului, importului de echipamente medicale etc. Sprijin logistic pentru acțiunile de caritate ale membrilor diasporei din Irlanda, Marea Britanie, Italia etc. (2016-2021)						BRD	Programele sunt utilizate de cel puțin 10% din membrii diasporei

Nr.	Indicatori de monitorizare și evaluare pe termen mediu	Punct de referință	Anul						Sursa de date	Țintă (până în 2025)
			2016	2017	2018	2019	2020	2021		

Obiectivul 4. Implicarea directă și indirectă a diasporei în dezvoltarea economică durabilă a Republicii Moldova

4.1.	Mecanisme pentru investiții colective pentru diaspora	0 mecanisme	Consultări cu diaspora pe această temă	-	-	-	-	-	BRD	Mecanismele sunt utilizate de cel puțin 3% dintre beneficiari
4.2.	Evenimente organizate în diaspora în vederea promovării imaginii Republicii Moldova	7 evenimente organizate în 2015	<p>În perioada 2016-2021:</p> <p>Mentținerea legăturii permanente cu 186 de asociații din diaspora din peste 35 de țări</p> <p>Apeluri anuale către asociațiile/centrelor educaționale ale diasporei cu informații suplimentare despre activitățile/evenimentele programate</p> <p>Distribuire periodică a Mărțișoarelor, ghidurilor turistice, simbolurilor și costumelor naționale, materialelor promoționale etc.</p> <p>Buletine informative distribuite săptămânal diasporei</p> <p>Promovarea activităților și evenimentelor organizate de membrii diasporei peste hotare, inclusiv povești de succes</p> <p>Concursuri pentru copii din diasporă „MĂRȚIȘOR – DEPARTE DE CASA”; „Eu sunt Moldova”</p> <p>Campanie de sensibilizare a opiniei publice pentru promovarea oamenilor valoroși din diasporă (cu sprijinul OIM și PNUD)</p>						BRD	Cel puțin 3 evenimente anuale
4.3.	Ediții organizate ale forumurilor de investiții și economice	1 Forum economic organizat (2014), 1 forum de investiții al diasporei (2013)	1 Forumul de afaceri al Diasporei (165 de participanți din 20 de țări)	-	1 Forumul de afaceri al diasporei în cadrul Moldova Business Week	-	-	-	BRD	Participarea la toate edițiile Forumului de afaceri al Diasporei a cel puțin 100 de oameni de afaceri și manageri de nivel înalt din companii internaționale din 15 țări

Nr.	Indicatori de monitorizare și evaluare pe termen mediu	Punct de referință	Anul						Sursa de date	Țintă (până în 2025)
			2016	2017	2018	2019	2020	2021		
4.4.	Studiu realizat privind reducerea costurilor de recrutare a forței de muncă în străinătate		N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	MLSP	Costurile recrutării forței de muncă au scăzut cu 20%;
4.5	Programe de sprijinire a investițiilor pentru întreprinderile sociale și rurale elaborate și pilotate		În 2018 a fost implementat proiectul "Dezvoltarea capacităților antreprenoriale ale diasporei moldovenești" (D. O. M. D. E)						BRD	

